המוסף לשבת

שליח „ידיעות אחרונות" מדווח ממוסקבה

לא מפחדים לדבר ברחוב

מאת ד"ר אמנון קפליוק

מוסקבה היא עיר אפורה, אפילו קודרת, בימים אלה. אף קרן-שמש אחת אינה מצליחה לחדור מבעד לשמי העופרת, מהם נושרים כל העת פתותי שלג, הנמסים בהגיעם ארצה.

גברים ונשים לבושים בבגדי חורף. לרובם יש כובעי פרווה. הילדים מכורבלים במעילים ובצעיפים. הרבה נשים במגפיים.

האביב עוד לא הגיע למוסקבה, והפשרת השלגים הגדולה מבוששת לבוא.

רק העתיד בטוח

כך האקלים. אבל בחברה הסובייטית – הכל געש. האביב חדר לברית-המועצות, אחרי שנים רבות של קיפאון. זה עדיין לא קיץ, אבל הכל זז.

זה כמה ימים שאני משוטט במוסקבה, רואה את אתרי התיירות, ובעיקר – משוחח עם אנשים.

בתקופת סטאלין, שיחה עם זר, ללא הסבר סביר, היתה מביאה את הפטפטן למחנה-עבודה, לשנים ארוכות. בשנים שלאחר-מכן, לא נגעו לרעה באורח ששוחח, ככה סתם, עם זרים. אבל האזרחים הסובייטים ידעו שמוטב ורצוי להשמיע באוזני אורחים מבחוץ שירי שבח והלל להישגי המישטר. כיום, הכל שונה. איש-שיחך יאמר לך את אשר עם ליבו, כמעט מבלי להסתיר דבר.

אימרה רוסית צינית טענה, כי בברית-המועצות, רק העתיד הוא בטוח. הוא תמיד ורוד ומלא הישגים. העבר, לעומת זאת, משתנה בהתאם לשינויי המישטר.

בברית-המועצות של היום יש תמימות-דעים כמעט מלאה ביחס לעבר, המתואר בצורה מאוד לא מחמיאה. להוציא כמה שמרנים קשוחים וקנאים, מסכימים הכל כי נעשו שגיאות קשות ביותר. ואילו העתיד? לגביו יש תקוות גדולות, מהולות בסימני-שאלה.

שוב ושוב אומרים לי כאן, כי מה שעובר היום על ברית-המועצות הוא המהפכה החשובה ביותר מאז מלחמת-העולם השנייה במדינה זו. יש במוסקבה אנשים שירחיקו לכת, ויטענו כי מאז ימי לנין לא היתה מהפכה כה יסודית, כזו שהחל בה מיכאיל גורבצ'וב.

צידקת הסוציאליזם

הדברים מוכרים. לא צריך להגיע למוסקבה, כדי לדעת זאת. אבל, כשאתה שומע שוב ושוב מפי אנשים שונים תביעה ואף זעקה ל„רפורמות עכשיו" בכל שטחי החיים, מהכלכלה ועד האידיאולוגיה, כדי להחזיר לסוציאליזם את חיוניותו, לכל יעלן כשאתה שומע כל זאת בתדירות ובהדגשה, אתה חש שמשהו רציני וחזק מאוד מתחולל כאן.

גם מי שמכיר, ואפילו באופן שיטחי, את הפירסומים הסובייטיים האחרונים, הטבועים בחותם ה„גלאסנוסט" (פתיחות, תמורה), נידהם, כשהוא שומע את הדברים באותה רוח, כשהם נאמרים ישר מן הלב. בשיחות בעל-פה אתה שומע דברים, שלא האמנת שייצאו מפיו של אזרח סובייטי. ואין מדובר כאן ב„דיסידנטים", מתנגדי המישטר, הרוצים בביטול הקומוניזם. מדובר כאן באזרחים המאמינים בצידקת הסוציאליזם, והם מבטיחים לך, כי הנאמנות והאהבה למולדת, הן שמביאות אותם להשמיע דברים אלה.

כמה וכמה שיחות מעניינות ניהלתי בימים הספורים, בהם אני נמצא במוסקבה. מכול השאירה עלי את הרושם העמוק ביותר שיחה אחת, שהיתה בעצם מונולוג ארוך של עיתונאי סובייטי.

את איגור, בן 35, נימרץ, עיתונאי בסוכנות „נובוסטי" (חדשות, ברוסית), פגשתי בלובי של בית העיתונות במוסקבה. היה זה אחרי מסיבת-עיתונאים, שאותה ניהל בקלילות ובנועם גנאדי גראסימוב, לשעבר עיתונאי וכיום דובר משרד החוץ, חביבם של כל העיתונאים כאן, סובייטים וזרים גם יחד.

כ-160 העיתונאים – כמחציתם סובייטים – שהאזינו לדבריו של גראסימוב, החלו לצאת החוצה, אל הקור המוסקבאי, שתי מעלות מתחת לאפס, או ניגשו לבאר, להתחמם על כוסית וודקה. ביקשתי מאיגור להקדיש לי כמה דקות, כדי להסביר לי „נטו", כעמית אל עמית, מה פירוש ה„פרסטרויקה" (בנייה מחדש), המדיניות החדשה של גורבצ'וב.

פעלו ברגע האחרון

ישבנו בכורסאות העור העמוקות, וה„כמה דקות" הפכו לשעה ארוכה, שבמהלכה רוקנו לא מעט כוסיות סטוליצ'נאיה.

„כדי להבין מה מתרחש עכשיו אצלנו", פתח איגור ואמר, „עליך להבין קודם כל את הסיבות לתהליכים הנוכחיים. כשתבין אותן – תבין הכל.

„גורבצ'וב, הוא וחבריו, פעלו ברגע האחרון ממש. אלמלא יצא למאבקו הקשה, שכל נסיגה ממנו פירושה אסון – היה מצבנו חמור ביותר.

„הכלכלה שלנו היתה חסומה על-ידי ביורוקרטיה, שהמכאניזם שלה נקבע עוד בשנות ה-30, ולא השתנה מאז. הזיקנה המחשבתית שלטה בכל, בהנהגה ובקאדרים. כל יוזמה נחנקה. הצעירים הורחקו בצד, בטענה שהם חסרי נסיון. המודרניזציה צעדה בצעדי צב.

„בחברה שלנו החלו להתגלות סימני משבר רציניים, והכרח היה לטלטל אותה ולעורר אותה מקיפאונה. גורבצ'וב וחבריו צילצלו בפעמון-אזעקה גדול, ועוררו אותנו לפעולה.

„בעבר היינו בתמּמה. השיטה חרקה, אבל פעלה איכשהו, ואנו המשכנו בשיגרה. עתה אנו חשים, כי הכרח שיחול שינוי בכל השטחים. שינוי של ממש, מהותי, עמוק".

איגור מריק עוד כוסית. „אחרונה", הוא מבטיח בחיוך מתנצל. „גם מרעה חולה זו של שתייה, ללא מידה, אנו חייבים להיגמל. אבל זה סיפור אחר. בוא נסיים את הנושא שבו התחלנו.

„אין עוד בברית-המועצות נושא שהוא 'טאבו', מלבד אחד ויחיד: הסוציאליזם. אנו לא נעביר את רכוש הציבור לידיים פרטיות, אם כי יש מקום ליוזמה פרטית, בגבולות סבירים. לא יהיה ניצול ארם בידי אדם, והמשק לא יהפוך לג'ונגל. כלומר, תיכנון מישקי-לאומי יהיה.

נשנה את האירגון

„כל השאר יעבור תחת שבט הביקורת. ביקורת פירושה חופש, דמוקרטיה. אנחנו עומדים להפתיע את העולם כולו בנושא זה. לא נחנוק ביקורת או תחרות בין נושאי רעיונות ואידיאות שונות. הכל, כמובן, במסגרת הסוציאליזם. נשנה את האירגון ואת השיטות. מפעלים יהיו אחראים לפעילותם, ולא יוכלו לסמוך עוד על מישהו למעלה".

איך ההיענות לרעיונות החדשים האלה? אני שואל.

„אצל הצעירים ההיענות עצומה, אבל לא רק אצלם. אתה יודע מה היה בוועידת הקומסומול („המשמרת הצעירה" של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית), שנערכה לא מכבר? גורבצ'וב בא והשמיע נאום שאילתר במקום. נפתח ויכוח, והוא התערב באמצע. היתה התלהבות אדירה, ולא אחת, אחד המשתתפים קטע את דברי הנואם שעל הבמה. מאז ימי לנין לא היו דברים כאלה. זה עשרות שנים שכל כנס אצלנו היה מכופתר, מדוקלם, מוכן מראש, עד לפרטים הקטנים. עכשיו הורגנו להיות טיבעיים יותר, ספונטניים יותר. עוד תיראה איזה כוחות שטמונים בנו יפרצו החוצה, כדי להצעיד קדימה את המדינה".

אחר-כך הוא עובר לדבר על מדיניות החוץ. גם כאן הוא מעביר תחת שבט הביקורת מיני „טאבו" שונים. אבל הדאגה העיקרית היא צימצום מירוץ החימוש. המשך המירוץ עלול לסכן את ביצוע התוכניות לרפורמות השונות.

ענייני המזרח-התיכון ושאלת היחסים עם ישראל עוברים כיום בחינה מחדש במוסקבה. דברים מפורשים בנושא זה שמעתי מפי כמה וכמה אנשים, בהם ממלאי תפקידים בכירים במשרד החוץ ובמפלגה הקומוניסטית. בני-שיחי הזהירו ממסקנות חפוזות ומציפיות גדולות, ביחוד אם

(המשך בעמוד 18)

מהפכה בחברה הסובייטית. אחרי שנים רבות של קיפאון, הגיע האביב. מדברים שם על „גלאסנוסט" (פתיחות, תמורה) ועל „פרסטרויקה" (בנייה מחדש). אנשים ברחוב תובעים „רפורמות עכשיו". היתרי הגירה ליהודים הם חלק מן העניין

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות: בעמוד 20

ועדת אבן: אי אפשר לטייח

מאת שלמה נקדימון

הדרג הביצועי כבר מחוץ למשחק • איתן הלך הביתה, הלק"ם נסגר, סלע התפטר, משה לוי חזר לקיבוץ • עכשיו תיאלץ ועדת אבן לקבוע אם הדרג המדיני אחראי לפרשת פולארד • בוועדה טוענים: הניסוח הסופי יהיה קשה • שמיר אמר שאין מה לחקור, פרס הצהיר, כי אין אחריות מיניסטריאלית ורק רבין נתן עדות ארוכה ומפורטת

„יש לו 'אלצהיימר'...", פלט ד"ר יוסף בורג, לאחר שהאזין לעדותו של אחד העדים בוועדת־אבן, החוקרת את פרשת־פולארד. „אלצהיימר", מיהר להסביר הח"כ, „זהו שמה של מחלה, הנפוצה יותר מאיידס, שהלוקים בה סובלים משיכחה". בורג התכוון, כמובן, לאלה מהעדים שהשיבו ב„לא יודע" לכמה מהשאלות שהוצגו להם. הסברו של בורג הביא לפרצי צחוק בוועדה. אלא שהיה זה צחוק עצוב.

בורג, שהיה חבר בממשלות שדנו והחליטו בנושאים גורליים, נמצא עתה בערוב קריירה פוליטית עשירה שהחלה לפני 50 שנה. אף שלא נרתע ממאבקים דומה, כי היה מוכן לוותר על התענוג להיות בין המכריעים בפרשה. בריאות, אמר לחבריו, לא תצא מהעניין הזה. בורג חושש מפני השלכות הדו"ח. הוא מהסס ומתחבט, כמו אחרים בוועדה, לגבי עיצובו הסופי של הדו"ח הנמצא עתה בשלבי חיבורו הראשונים.

שבעת חברי הוועדה – היא ועדת המשנה לענייני שירותים חשאיים ומודיעין של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת – אמרו, כי הניסוח הסופי יהיה קשה. „הסיפור כל כך קודר, שאי אפשר לטייח, אפילו אם מחשבה כזו עולה בדעת מישהו", אמר חבר בכיר בוועדה.

הציבור לא יאמין

חברי הוועדה מורים, כי הסיפור הקודר הזה מחייב מסקנות. נגד מיז הדרג הביצועי כבר נענש. רפי איתן הועבר מתפקיד ראש הלק"ם. הלק"ם בוטל. הקריירה של אל"מ, אביאם סלע נקטעה. הרמטכ"ל, משה לוי, שהוזכר כמי שיש לו אחריות כזו או אחרת כלפי סלע, פרש וממילא אי אפשר להענישו. הענשתם של מפעיליו הישראלים של פולארד בוושינגטון, ששמותיהם פורסמו ברבים, אינה מעלה או מורידה. נותר, איפוא, רק הדרג המדיני והזיקה שהיתה לו, בשלבים שונים, ללק"ם ולפרשת פולארד.

„עד כה", אמר בהזדמנות מסויימת חבר בכיר בוועדה, „היה מקובל שעשרות קצינים ופקידים יעופו בעקבות חקירות שונות והדרגים המדיניים יצאו זכים כמלאכי שמים. הציבור לא יאמין עוד לוועדות שיקבעו שהשרים הם תמיד 'פרפקט' וכל האחרים, המורחים, תמיד שלומיאלים. איני חושב שמישהו מעלה בדעתו שנמשיך בשיטה זו של אי פגיעה בדרג המדיני". אם כשינסח את הדו"ח, יתעקש הרוב על עמדתו זו, יזכה הדרג המדיני בציון שלילי ביותר.

כ־40 ישיבות קיימה הוועדה שזכתה לשיתוף פעולה מלא מצד הממשלה. כל מי שהיה מעורב ונקרא להופיע, הופיע. שמות חלק מהעדים חסויים לחלוטין ואפילו בפרוטוקולים, כך מספרים, הם מוזכרים בכינויים.

הדו"ח יסקור, סביר להניח, את תולדות הלק"ם מאז הקמתו בשנת 1962, אבל יתמקד בעיקר בפולארד, מרגע גיוסו ועד לחשיפתו. יש בוועדה מי שסבורים, כי הטיפול בחלק האחרון של הפרשה, שהיה רצוף תקלות קשות, הוא המחדל האמיתי מבחינת הדרג המדיני. בהקשר זה הוזכרו שמותיהם של פרס, שמיר, ארנס ורבין, אשר מילאו תפקידי ראש ממשלה, מ"מ ראש ממשלה ושרי ביטחון, כשפולארד גוייס ונחשף.

על כל זה נחקרו הארבעה, לפרטי פרטים, בהופעתם בפני הוועדה. עכשיו יוחלט האם להתייחס אליהם כאל גוף משותף, או לכל אחד מהם בנפרד. לפרס ולרבין היה מה לומר לוועדה יותר מאשר שמיר, ועדותו של רבין אף הוגדרה כ„פתוחה וגלויה".

הרבה למדה הוועדה מהפרקליט, רם כספי – שייצג, בהתנדבות, את המדינה, יחד עם ראש השב"כ לשעבר, אברהם שלום, בפני הרשויות האמריקניות לאחר חשיפתו של פולארד. כספי השתתף בישיבות בעת מסירת עדויותיהם של פרס ורבין.

חברים בוועדה התרשמו שפעילותם של פרס ועמיתיו, עם חשיפת פולארד, נעשתה מתוך פאניקה ותחת לחץ. בעניין זה הוצגו שאלות ישירות לשלושה, אבל פרס, בטון בוטח, דחה אפשרות זו. לטענתו פעל מתוך שיקול דעת שהנחה אותו לשתף פעולה עם האמריקנים. אגב, השאלות נשאלות בוועדה ברוח טובה, וה„חוקרים" פונים ל„נחקרים" גם בשמותיהם הפרטיים.

צריך להודות: ההתייחסות לדרג המדיני היא למעשה הנושא המרתק ביותר בפרשה. תהליך גיוסו של פולארד נחשף בהרחבה בכתב האישום נגדו, אבל הדרג המדיני לא הוזכר בו. ישראל, אף הודיעה בצורה רשמית שהדרג המדיני לא ידע וכל שנעשה היה בניגוד מוחלט לעמדה המוצהרת של הממשלה. שמיר אמר, כי אין מה לחקור, ופרס הצהיר, „אני לא רואה...אחריות מיניסטריאלית". יחד עם זאת הודה, כי קיימת שאלה מסובכת: מי היה אחראי לתיק הקשה?

חשבונות אישיים

אבא אבן היה האיש שיצא נגד הממשלה והוועדה שלו הופקדה על חקירת הנושא. עתה, יחד עם שישה חברים, יצטרך אבן להתייחס גם לשאלה, יש או אין אחריות מיניסטריאלית. פרס, למשל, כבר הצהיר כי אינו מאמין שתהיה בכלל התייחסות לנושא זה. אבל העובדה שהדרג המדיני תוחקר באריכות, מצביעה על כך ששאלת אחריותו נבדקת ביסודיות. הייתה נקודה מסויימת בתחקיר בה הרגיש פרס בקיומו של פער אמינות – סביר להניח שהוא הסביר זאת לעצמו ב„חשבונות פוליטיים".

צריך לזכור שמדובר בוועדה פוליטית המורכבת משלושה חברי העבודה – אבא אבן, שמחה דיניץ ומיכה חריש; משלושה חברי ליכוד – אהוד אולמרט, אליהו בן־אלישר ודוד מגן; ומנציג המפד"ל – יוסף בורג. באופן תאורטי יכול כל אחד מהשבעה לנצל את ההזדמנות כדי לערוך חשבונות אישיים. הרשימה ארוכה.

אבן יכול למצות חשבון אישי נוקב וארוך עם פרס ורבין על דחיקת רגליו.

דיניץ, לא רק על שלא נכנס לכנסת הקודמת בגלל פרס ורבין, ובקושי נכנס לכנסת הנוכחית, אלא גם מפני שלא דאגו להציבו עד היום בתפקיד הולם מנקודת ראותו.

חריש, למרות שהוכיח כושר ביצועי, לא רק שלא הצליח להשיג מעמד גבוה יותר במישור הממלכתי, אלא גם לא הצליח, למרות תמיכת פרס, להיבחר לכהונת מזכ"ל העבודה.

לשלושת נציגי הליכוד, כולם חברי חרות – יש עתה הזדמנות להיפרע לא רק ממנהיגי העבודה אלא גם לערוך חשבונות מבית.

אולמרט, היום איש סודו של שמיר, זוכר מצויין את העובדה שלמרות שהובטח לו, לא מונה בשעתו כסגן שר ביטחון.

בן־אלישר, מראשי מחנה דוד לוי, יכול לסייע ללוי לסלול את הדרך להנהגת חרות.

מגן, יכול עתה לנקום, למען איש סודו, אריאל שרון, את הדחתו של האחרון מכהונת שר הבטחון על ידי ועדת־כהן.

דומה, כי ד"ר בורג הוא היחיד בחבורה שאין לו חשבון אישי או פוליטי כלשהו.

חברי הוועדה מתחלחלים כאשר מעלים בפניהם אפשרות כזו. ראש המגוננים היה היו"ר, אבא אבן בשיחת רעים במזנון הכנסת: „גם ח"כים יכולים לחשוב מחשבה לאומית. אני שולל לחלוטין את הרעיון שאנו מופעלים על ידי מוטיבציות לנקמה אישית". חברים אחרים אמרו: „נכון שאנחנו אנשים פוליטיים, אבל הנושא הזה כבד מדי מכדי שנתייחס אליו כאל משחק כסאות במוסד מפלגתי רגיל". אמרו גם: „אין ספק שבכל ועדה פרלמנטרית יש איזון בין עמדות פוליטיות לבין היושר האישי שלהם".

במלים אחרות, רוב חברי הוועדה טוענים, כי הדו"ח יהיה ללא מורא וללא משוא פנים ורק בגלל מגבלות משפטיות הם לא יוכלו להמליץ על הסקת מסקנות אישיות. (הוועדה אינה יכולה להזהיר עדים ולא יכולה להציע המלצות בעלות אופי משפטי, גם אם התרשמויותיה מובילות לכך).

הצד המקצועי

מה שכן צפוי הוא תיאור נוקב ביותר של השתלשלות האירועים. החומר שהובא בפניהם, אמרו חברי הוועדה בהזדמנויות שונות, כולל: „גילויים מסמרי שיער...סקנדל...שערוריה בלתי רגילה...מימדים נוראים" וכדומה. הממצאים הם כה קשים – כלשונם – שלא יוכלו שלא לתת להם ביטוי בדו"ח.

אפילו אם לא יתבעו הסקת מסקנות, יעלה הדבר מאליו כתוצאה מתגובה ציבורית צפויה. כדוגמא מצביעים על כך שאביאם סלע הגיש את התפטרותו יומיים לאחר חקירה נמרצת בוועדה שאותה הוביל המשפטן שבין חברי הוועדה, אהוד אולמרט.

חברי הוועדה היודעים היטב איזו עוצמה פוליטית ניתנה בידיהם, ירצו להוכיח דווקא את הצד המקצועי שלהם.

כך, למשל, בן־אלישר – היחידי מקרב חברי הוועדה ששירת בעבר ב„מוסד" יפיק את לקחיו לגבי עבודת שירותי מודיעין.

חריש, ותיק חברי הוועדה, יצרף את נסיונו מדיונים קודמים של הוועדה בנושאים רגישים.

דיניץ, שגריר לשעבר בארה"ב, הקשור עד היום עם גורמים שונים בה, ישקף את נקודת המבט האמריקנית – וזאת כאשר בוושינגטון נמשך חוסר האימון כלפי ישראל בפרשה זו. דיניץ, כמו חבריו האחרים, יודע שעל הדו"ח להיראות אמין בעיניים אמריקניות.

אולמרט יעניק את הליטוש המשפטי־פוליטי.

ובורג, את נסיונו הפוליטי. יש גירסה הטוענת, כי בורג יפעל לפישור ומיתון עמדות, ולא לקיטוב. לא אחת נשמע מתבטא על היסוסים גדולים המלווים אותו.

מגן, שלשונו מחוספסת יותר משל עמיתיו, אמר בימיה הראשונים של הוועדה דברים שהזניקו את דיניץ ואבן. ניתן לומר עליו, כי הוא הכבשה השחורה של הוועדה, ובעצם יכול שלא לקבל את דין הרוב ולתת לעמדתו ביטוי בוטה.

אבן, שיפעל לאחדות דעות בין חברי הוועדה, שואף לדו"ח איכותי, רציני, יסודי, מרשים ובעל משקל ציבורי מבחינת התוכן והניסוח. בעבודה מאמינים שבכשרונו הבלשני יחבר אבן דו"ח שיענה לכל הצרכים, ובלבד שלא יהיו נפגעים. יחד עם זאת הוא יודע שהדו"ח לא יכול להיות פושר, אלא תקיף ובעל מסר. הוא גם יודע שטעות מצידו יכולה לפגוע במוניטין המצויינים שלו, ומעמדו המיוחד בארה"ב מחייב אותו לזהירות רבה.

אתמול כבר נטען שאם הדו"ח יתייחס בנפרד למועדון שלושת ראשי הממשלה, יעלו אלה את הנושא בפני מליאת הממשלה וזו תיקח על עצמה אחריות מליאה גם למעשיהם. אבל פרס שהודיע, כי יכובדו מסקנות הוועדה, העריך בשיחה פרטית, כי אם יתגלה כתם בפעילותו של אחד מחבריו, לא יהסס הלה להסיק את המסקנות. אבל, שאל מישהו, האם אומנם אותו חבר יפרוש בלי לגרור אחריו חבר יקר אחר?

„פלונטר", כך הגדיר את המצב רב אלוף (מיל.), צבי צור, אחד משני חברי ועדת הבירור (השני הוא עו"ד, יהושע רוטנשטרייך) שנתמנתה על ידי הממשלה, בשיחה חברית, השבוע בטקס חילופי הרמטכ"לים. גורם המקורב לוועדת הבירור אף רמז על מצבו הרופף של אחד מאישי הדרג המדיני ששמם הוזכר בהקשר עם הפרשה.

שתי הוועדות מתחבטות בשאלה, מה מתוך הדו"חות יינתן לפרסום. ההערכה הכללית, כי הדו"חות המלאים לא יימסרו לפרסום, ובשל המידע החסוי הכלול בהם הם יינתנו רק לידי שמיר, פרס ורבין. יתכן, כי תבוא דרישה מצד הקבינט לאפשר לשאר חבריו לעיין בהם. במקביל יוכנו דו"חות לפרסום.

ניחוש: לאחר הגשת הדו"חות תדרוש האופוזיציה בכנסת הקמת ועדת חקירה ממלכתית.

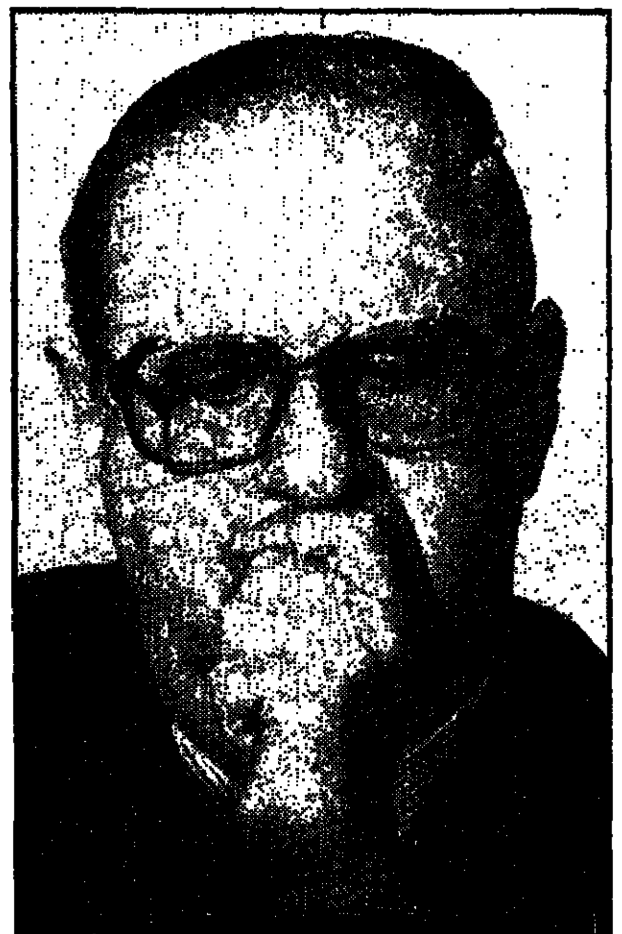

אבא אבן מתחלחל כאשר מעלים בפניו את הרעיון, לפיו ינצלו חברי הוועדה את כוחם לחיסול חשבונות: „גם ח"כים יכולים לחשוב מחשבה לאומית. אני שולל לחלוטין את הרעיון שאנו מופעלים על ידי מוטיבציות לנקמה אישית"

מיכה חריש עלול לסגור חשבון אפילו עם פרס. למרות שהוכיח כושר ביצועי, לא רק שלא הצליח להשיג מעמד גבוה יותר במישור הממלכתי, אלא גם לא הצליח להיבחר לכהונת מזכ"ל העבודה

אהוד אולמרט, היום איש סודו של שמיר, זוכר מצויין את העובדה שלמרות שהובטח לו, לא מונה בשעתו כסגן שר ביטחון. הוא יכול לסגור חשבון עם מנהיגו

דוד מגן, יכול עתה לנקום בשמיר ופרס, למען איש סודו, אריאל שרון, את הדחתו של האחרון מכהונת שר הבטחון על ידי ועדת־כהן

אם שמחה דיניץ ירצה לערוך חשבונות אישיים, הוא ייזכר בפרס ורבין. לא רק על שלא נכנס בגללם לכנסת הקודמת ובקושי נכנס לכנסת הנוכחית, אלא גם מפני שלא דאגו להציבו עד היום בתפקיד הולם מנקודת ראותו.

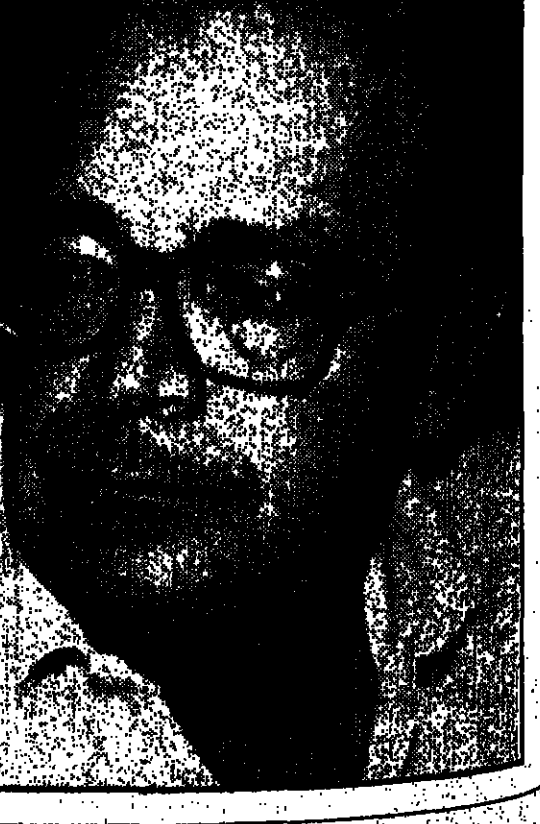

ד"ר בורג הוא היחיד בחבורה שאין לו חשבון אישי או פוליטי כלשהו. הוא היה מוכן לוותר על התענוג להיות בין המכריעים. בריאות זה לא מוסיף לו

אליהו בן־אלישר, מראשי מחנה דוד לוי, יכול לסייע ללוי לסלול את הדרך להנהגת חרות. דרך שמיר, כמובן

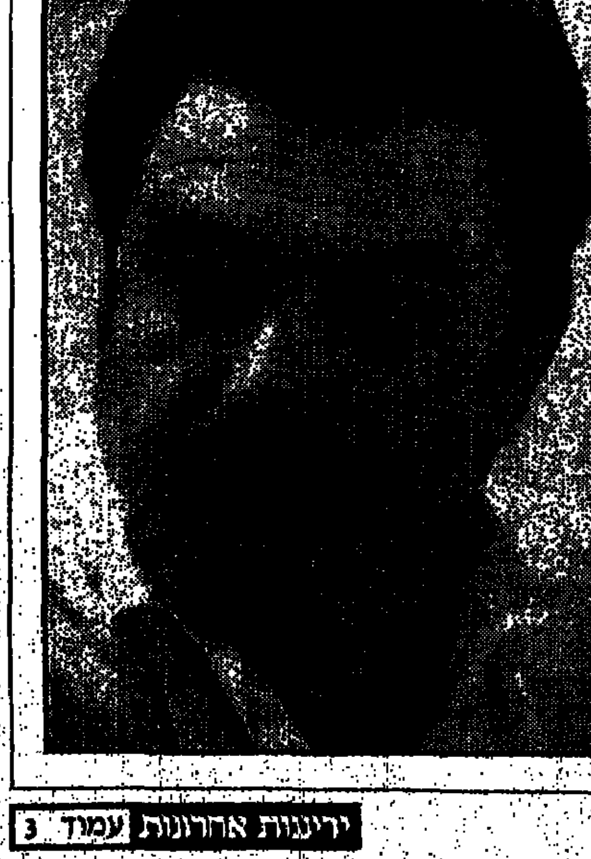

„זה ממש מפחיד להיות תלוי בקונגרס האמריקני, כמוכס"

מאת רון בן־ישי, פרטוריה

שר החוץ של דרום־אפריקה, פיק בותה, עם ראש־הממשלה, יצחק שמיר, בעת ביקורו בארץ בנובמבר 84': „אני מודע לדילמה שלכם" (תצלום: זום 77)

דרום־אפריקה משולה לזברה, אומר שר־החוץ שלה, פיק בותה, בראיון מיוחד ל„ידיעות אחרונות": מי שיורה ברצועות הלבנות – הורג את הזברה כולה ● הנמשל ברור: הסנקציות של המערב פוגעות גם בשחורים, הנותרים חסרי תעסוקה ● על עמדת ישראל הוא אומר: ליהודים בדרום־אפריקה זהו נסיון מכאיב וטראומטי

„דרום אפריקה משולה לזברה. אינך יכול לתקוע כדור ברצועות הלבנות מבלי להרוג את הזברה כולה". הדובר, „פיק" בותה, שר החוץ של דרא"פ מזה עשר שנים, הוא אמנם דיפלומט משופשף, אבל יוצא מכליו כאשר במהלך השיחה עמו עולה נושא הסנקציות שמטילות מדינות המערב על ארצו.

„לא רק שהלחץ החיצוני אינו מזרז את הנהגת הריפורמות (ביטול מדיניות ההפרדה הגזעית) אלא הוא עוד מעכב אותן. הסנקציות מעכבות את הצמיחה הכלכלית בדרא"פ. הן אינן יכולות להרוס את כלכלתנו אבל יש בהן כדי לגרום לפיגור בשטחים מסויימים. וזה פוגע בעיקר בשחורים הנותרים חסרי תעסוקה.

„ולא רק בהם. כרגע נמצאים בדרא"פ כ־2 מיליון שחורים זרים, שרובם הסתננו באורח בלתי חוקי מן הארצות האפריקניות השכנות. ייתכן שנאלץ לשלוח רבים מתוכם חזרה לארצותיהם וזה יגרום נזק חמור לכלכלת אותן ארצות. אתה יודע היטב שמצבן הכלכלי של כמה מהן רעוע מאד, בלשון המעטה. קח למשל את מוזמביק, שם גוועים מאות אלפים ברעב".

השיחה עם בותה מתנהלת באחוזתו הקטנה בעיבורה של פרטוריה. בותה הוא „אפריקנר" מובהק, עקשן, חריף וחד לשון. מידי פעם הוא מעיף מבט אל הדשא המטופח ואל עצי הפרי הטרופיים, כמי שמנסה לרמוז כמה חבל אם כל זה יירד לטמיון.

„שום ממשלה אינה מוכנה לפעול תחת לחץ מסוג זה (סנקציות). איננו יכולים להרשות לזרים להכתיב לדרום־אפריקנים איך לפתור את בעיות הפנים שלהם. העולם החיצון לא יישא באחריות לתוצאות, אם נגהיג את הפתרונות שהם (האירופים וארה"ב) דורשים. איננו מוכנים שיקרה אצלנו מה שקרה ברודזיה. אחרי הכל, אנחנו נצטרך לחיות עם כל הסדר חוקתי חדש שיתקבל כאן.

„האירוניה היא, שהסנקציות, האמורות להביא לשינוי בדרכי שלום, למעשה מעודדות את האלימות ומבצעיה. ראשית – בכך שהן מחמירות את האבטלה ואת התיסכול אצל השחורים. שנית – הן מעניקות תמריץ למבצעי האלימות להמשיך במעשיהם. ממשלת דרא"פ ביקשה מממשלות המערב לגנות את האלימות של „הקונגרס הלאומי האפריקני" (ארגון השחורים הגדול ביותר בדרא"פ, שהוצא אל מחוץ לחוק בגלל מעשי הטרור שלו). לשווא. רק הנשיא רייגן, ראש ממשלת בריטניה, מרגרט תאצ'ר ובאחרונה, ראש ממשלת יפאן, יצאו חוצץ נגד אלימות זו. שאר הממשלות האירופיות מעניקות עידוד שבשתיקה לאלימות, בסרבן לגנות אותה בפומבי".

בותה מרים את קולו, והטון המריר שבדבריו מחריף והולך: „ביקשנו מהממשלות האירופאיות והאחרות להכיר בשינויים החשובים שהונהגו בארצנו, בעיקר ב־18 החודשים האחרונים.

„ביטלנו את ההפרדה הגזעית בספורט; ביטלנו גם את האפרטהייד במרבית המקומות הציבוריים. לך לרבים מבתי המלון, המסעדות ובתי הקולנוע בערים הגדולות, ותראה שחורים ולבנים יושבים יחד באחווה, ללא תקריות. זה יותר מכל דבר אחר, מבטא את השינוי מבפנים, שחל כאן אצל הלבנים".

בלי תכתיבים

שר החוץ ממשיך לפרט שורה ארוכה של צעדים שנקטה ממשלתו כדי לבטל באורח הדרגתי את האפרטהייד. הוא מודה, עם זאת, כי נותרת עדיין כברת דרך ארוכה. לטענתו, מוכנה ממשלתו לא רק לבטל את ההפרדה בין שחורים, הודים, צבעוניים (בני תערובת) ולבנים – אלא גם להתחלק עמם בתחום הפוליטי ובתחום הכלכלי.

האמת היא, שאכן, רמים מגילויי ההפרדה הגזעית בין השחורים ללבנים נעלמו כמעט כליל מנוף הערים הגדולות. אולם באיזורים החקלאיים קיים עדיין מה שמכונה „האפרטהייד הקטן" ממש כמו בעבר.

בותה: „במה שנוגע להשתתפות השחורים בממשלה המרכזית, אנו מקבלים את העקרון, שכל הקהילות בארץ הזו – כולל הקהילות השחורות – צריכות להיות מיוצגות בממשלה ולהשתתף בתהליך קבלת ההחלטות הנוגעות למדינה כולה. יחד עם זה, יש להבטיח את זכויות המיעוטים" (כלומר – הלבנים, ההודים והצבעוניים).

● איך אתם מתכוונים ליישם עקרון זה?

„על־ידי משא־ומתן עם כל המנהיגים המוכנים לוותר על אלימות כעל אמצעי להשגת מטרותיהם הפוליטיות".

● האם זה כולל את „הקונגרס הלאומי האפריקני (הקל"א)"?

„כן, אם יכריז שהוא זונח את האלימות כמכשיר להשגת מטרותיו". (אגב, מנהיגי הקל"א הכריזו כבר שהם מוכנים „להשעות" את האלימות במהלך המו"מ אבל ממשלת פרטוריה אינה מוכנה להסתפק בכך – ר.ב.י).

„שום ממשלה בעולם", אומר בותה, „לא תהיה מוכנה למו"מ עם אירגון ומנהיגיו הדורשים הסדר פוליטי על פי תכתיבים שלהם, שאם לא יתקבלו הם ינסו להשיגו באמצעות אלימות וטרור".

● אבל נראה שהקל"א משיג את מטרתו בכך שהוא מרתיע מנהיגים שחורים מלהכנס למו"מ איתכם.

„אכן. הם מצהירים בפה מלא, שכל מנהיג שחור שידבר איתנו יוצא להורג. והם גם עושים זאת ע"י הצתות והוצאות להורג. לא רק של מנהיגים שחורים, גם של אנשי עסקים".

„טיפול פסיכולוגי"

● איך ניתן, אם כן, להגיע להסדר על חלוקת הכוח הפוליטי והכלכלי בין שחורים ללבנים אם המו"מ ביניהם הוא בלתי אפשרי?

„אנו נוקטים באמצעי בטחון בערי השחורים. האלימות דועכת, והיא כיום ברמה הנמוכה ביותר מאז 1985. במוקדם או במאוחר, אם נעמוד איתנים ונוכיח שיש לנו האמצעים להגן על אזרחינו השחורים, אנו נצליח להגיע גם למו"מ – אבל זה דורש זמן. לא משנה כמה זמן זה יקח וכמה אמצעים נצטרך להשקיע כדי להגן על בטחון אזרחינו וגבולותינו".

בותה שופך אש וגופרית על אמצעי התקשורת היוצרים, לדבריו, רושם מוטעה שדרא"פ עולה בלהבות. זאת כאשר המצב לאמיתו אינו כזה. לדבריו, נאלצה ממשלתו להגביל את הסיקור בתקשורת, כיוון שהוא מעודד את הטרוריסטים להגביר את פעולותיהם. חוקי החרום הנהוגים שנה בדרא"פ אינם מאפשרים לאמצעי התקשורת לדווח על מהומות ופיגועי טרור, או על פעולות כוחות הבטחון, אלא אם כן אושרו דיווחים אלה מראש ע"י השלטונות. העיתונות גם מנועה מלדווח על העמדות הפוליטיות של הקל"א, אלא אם ניתן אישור סלקטיבי מגבוה.

שר החוץ של דרא"פ מתקומם נגד הטענה שמצב כזה פירושו פגיעה בדמוקרטיה ובחופש הביטוי. הוא מביא כהוכחה – כדי להפריך טענה זו – את הביקורת הקשה המוטחת עליו ועל ממשלתו, בעיקר בעתונים בשפה האנגלית. ביקורת, שאיש אינו עושה דבר להפסיקה „למרות שהיא לעיתים קיצונית אינה הוגנת ואפילו ארסית".

על האיסור לנהל מערכה ציבורית לשחרור העצורים הוא מדבר בנימה שונה לחלוטין: „אני מודע לכך שזה מתפרש כפגיעה בדמוקרטיה וזה מכאיב מאוד. אבל, עובדה היא, שמתנגדינו עושים שימוש בעקרונות הדמוקרטיה כדי להרוס את אותה דמוקרטיה עצמה.

„קח, למשל, את הילדים. הם, אנשי הקל"א, מסיתים אותם להפוך מכוניות ולשפוך דלק על נוסעים כדי להציתם. כמונחי החוק שלנו, הם צעירים מכדי להעמידם לדין. אנו מנסים, איפוא, לתת להם טיפול פסיכולוגי. זאת, כדי לשכנעם, בשיתוף־פעולה עם הוריהם, לזנוח את מעשי האכזריות האלה.

„כשאנו עושים זאת האוייב טוען שאלה הם מחנות ריכוז. או עזבנו את השיטה הזאת ושיחררנו כמה מבין ילדים אלה (בני 18־9). בתוך פחות מ־24 שעות חזרו אותם ילדים ורצחו. מה היית אתה עושה במקרה כזה?"

השיחה מתנהלת כאילו במעגלים ותמיד חוזרת אל נקודת המוצא: „חוסר ההבנה" שמגלה המערב, ובעיקר ארה"ב, לדילמה הדרום־אפריקאית ולמורכבותה.

כמו דיונת־חול

„הבעיה איננה המימשל בארה"ב אלא הקונגרס. אני שמח שאיננו חייבים פרוטה לארה"ב ואיננו תלויים מאומה ממשלם המיסים האמריקני. עמדנו לצידם בשתי מלחמות עולם ובקוריאה... אמרנו להם, שאנו מאמינים באותם ערכי צדק ואנושיות. אלא עלינו להתמודד עם בעיות שונות משלהם. אם יינתן לנו מעט זמן והבנה נגיע להשגים דומים לשלהם בתחום הצדק והדמוקרטיה.

„אבל, כמה עצוב שהקונגרס החליט להעניש אותנו כדי לנקות עצמו מתחושת אשם. ולך, כישראלי, אני אומר: הקונגרס הזה יכול לשנות את טעמו ודיעותיו ממש כמו דיונת־חול המשנה את כיוונה בהתאם לרוח הנושבת בה. זה ממש מפחיד להיות תלוי בקונגרס של ארה"ב".

● אתה רומז כמובן לתלותה של ישראל בארה"ב?

„נכון. אבל איני רוצה לומר זאת במפורש כדי שלא ישתמע שאני מנסה להסתתר מאחורי הדילמה שלכם. אני מודע לגמרי לדילמה שלכם, ואני יודע גם שאינכם יכולים לעשות דבר בעניין. ישראל תלויה, לדעתי, באורח מסוכן בארה"ב. היום הם מפחידים אתכם בעניין דרום־אפריקה ואינכם יודעים מה יעמוד מחר על הפרק. אילו רק יכולתם להיות פחות תלויים במעצמה עולמית אחת ויחידה. איני יודע אם זה אפשרי, אבל אני מודע למאמצים שעושה ממשלתכם וממשלות קודמות בעבר כדי לגוון את מערכות היחסים שלכם".

על שיתוף הפעולה הבטחוני בין דרא"פ לישראל מסרב בותה לדבר בטענה שאין זה בסמכותו. על אפשרות של סנקציות מצד ישראל על דרא"פ הוא אומר:

„אינני רוצה להתייחס למצב תיאורטי. המצב הבינלאומי עשוי גם הוא להשתנות. ישנם סימנים למחשבה שנייה בעניין הסנקציות אצל כמה ממשלות אירופה. עד כמה שזה נוגע לי, היחסים עם ישראל הם נורמאליים ומושתתים על בסיס ריאלי. חשוב לזכור: אותם גורמים המנסים לחסל את ישראל מנסים גם לחסל את הדמוקרטיה בארצנו".

שיתוף עם אש"ף

● האם יש שיתוף פעולה בין קל"א לאש"ף?

„כן, זה הוכח כבר מעבר לכל ספק. הם מתאמנים באותו זמן, באותם מחנות אימונים, ועבור אותן מטרות. זה קורה בארצות אפריקניות שכנות וכן בלוב ובבריה"מ".

● האם אתה שותף לביטויי האכזבה שהיו כאן אחרי שממשלת ישראל הודיעה שלא תמשיך לחתום על חוזים בטחוניים עם דרא"פ וכי היא שוקלת להטיל עליכם סנקציות?

„כמובן. אבל ציינתי כבר בשעתו, שממשלת ישראל פועלת תחת לחץ של ארה"ב. מה שממשלת ישראל הכריזה עליו אינו חורג מגדר מה שהאירופאים עושים.

„אבל, יש גם סיבה אחרת לאכזבתי. כפי שאתה יודע יש בארץ הזו קהילה יהודית גדולה... יש לי הבנה עמוקה לדילמה של היהודים בדרא"פ ולכאב שלהם.

„הקשר הדתי של היהודים הוא עמוק וחשוב להם כבני־אנוש. עם זאת, הם אזרחים של הארץ הזו, שאותה הם אוהבים, בה הם חיים ועובדים ותורמים לחיים הציבוריים. הם חשים שהם ראויים להכרה (מצד שאר אזרחי דרא"פ) ולכן זה מהווה עבורם נסיון מכאיב וטראומטי להיות במצב זה".

הניסוח מעורפל, אבל המשמעות ברורה: צעדי ממשלת ישראל עשויים לדעת „פיק" בותה להעמיד את אזרחיה היהודים של דרא"פ בקונפליקט מכאיב בין דבקותם בישראל לנאמנותם לדרא"פ.

בותה יודע, שרבים מהיהודים עוזבים את ארצו, אבל מסרב לראות בכך תופעה יוצאת דופן: „גם דרום־אפריקנים לא־יהודים עוזבים. למה להצביע דווקא על היהודים? אני מתנגד לתעמולה הזאת, המנסה לבודד את היהודים כתופעה. זו היתה הקללה שרדפה את האומה היהודית בכל תולדותיה: הכללות וקלישאות... למה לא להתייחס אליהם כאל כל אומה אחרת?"

ב־6 במאי יילכו 4.5 מיליון הלבנים בדרא"פ לקלפיות. אין ספק, כי מפלגתו של בותה, המפלגה הלאומית, תזכה ברוב. השאלה היא, איזה רוב ובאיזו מידה יתחזק הימין השולל את הריפורמות שמבקשת הממשלה להנהיג. בותה טרוד מעל הראש במסעי הבחירות ואת דבריו הוא מנסח בזהירות, כדי שלא יזיקו לו בקרב בוחריה השמרניים של מפלגתו: „אני מקווה לניצחון ברור ומשכנע, משום שחשוב שהעולם יידע שמעשיה של ממשלה זו נתמכים על־ידי רוב מוחץ בקהילה הלבנה.

מימשל משותף

„אנו זקוקים למנדט כדי לבצע את הריפורמות. הימין מאשים אותנו, שאין לנו מנדט כזה. אבל חשוב גם שהעולם יבין את המסר, שאינו יכול לשבור אותנו בסנקציות ובאיומים".

● האם בעוד 5–10 שנים תיעלם, לדעתך, ההפרדה הגזעית מן הנוף בדרום־אפריקה ושיטת של חלוקת הכוח הפוליטי והכלכלי בין לבנים ושחורים תתפוס את מקומה?

„בפירוש כן. זו המשמעות של חלוקת הכוח הפוליטי. אבל על כך יש לשאת ולתת, וגם על שיטה שתבטיח את זכויות המיעוטים. אבל, ראשית לכל, עלינו לשבת אל שולחן המו"מ עם מנהיגים שחורים ושם להעלות בפניהם את רעיונותינו ודעותינו. הם יעלו את שלהם וכך נגיע למשהו מוסכם. אנו נצטרך לשלם מחיר בתהליך זה, ואנו, כמובם, מוכנים לשלמו.

„בעוד 5 שנים מהיום אני רואה הסכם בין מנהיגים שחורים ולבנים. לא כולם יהיו שותפים לו, אבל האחראים שביניהם יטלו חלק בהסדר חוקתי שיאפשר מימשל משותף על ארץ זו, מימשל המבוסס על קונצנזוס".

יוסי שריד

להסיר שמי מהשלט

אביבה שאבי תיארה בעיתון זה ביום ששי שעבר את יוסי בלום מאלפי־מנשה, שעומד באזכרה לעפרה מוזס ז"ל ונושא שלט בידו: „הקול – יוסי שריד, הידיים – אש"ף".

אף שאין אדם נתפס על צערו, אני בכל־זאת תופס, וגם את יוסי בלום אתפוס, כי הארץ שלנו מלאה צער, ואין אדם שאין לו צער, והיא יוצאת מדעתה, הארץ הזאת, ומניפה שלטים של שיגעון, אם לעולם אין תופסים בה על צער.

לא עלי צריכים לכעוס שם באלפי־מנשה ובאריאל ובעמנואל ובמעלה־אפרים. מלכתחילה, כבר לפני עשרים שנה, אמרתי את האמת שלי – אסור שיקומו התנחלויות בגדה־המערבית, אף לא התנחלות אחת – וממנה, מהאמת הזאת, לא סרתי מאז ימין ושמאל: אפשר לקבל אותה ואפשר לדחות אותה ואי־אפשר להכחישה.

אמת דיברתי אליכם. גם אתם לא רציתם לשמוע, והעדפתם לחיות מפיו של שמעון פרס, שאת פתקי־ההבטחה שלו מהבחירות האחרונות אתם שולפים עכשיו מהקלפי שלכם – ניתוח השוואתי של טקסטים.

■■■

הטקסט החדש של פרס הוא באמת מרעיש מבחינתכם. הפה, שממנו העדפתם לחיות, עכשיו הוא ממית אתכם, ולא יועילו ההכחשות והתיקונים (הדברים שנאמרו בלשכת־המפד"ל ב־25.3 רק לפני חודש, לקוחים מהפרוטוקול): „ישובי־הבקעה, גוש־עציון ואיזור ירושלים־הינם התיישבות של ממש, אך איני רואה כל צורך באריאל ובעמנואל, שבהן מצוייה אוכלוסיית לילה... את התקציבים שהקימו ישובים אלה, עדיף היה להעביר לישובים בתחומי הקו־הירוק כמו קרית־שמונה ועכו". דברים ברורים בתכלית, אין מקום לאי־הבנות, ואומנם הבנתם אותו היטב.

בימים הקרובים הוא יבוא אליכם, שמעון פרס, כך כבר נקבע, ותיערך ביניכם סולחה כדת וכדין. הוא יסביר שקצת סילפו אותו וקצת לא הבינו וקצת הוציאו דברים מהקשרם וקצת גם, אולי, לא היטיב להתנסח בערב ההוא ובפגישה ההיא, ואתם תעוטו על דבריו אלה כמוצאי שלל, תוציאו הודעה משותפת ומפוייסת, והמצע נסגר והסניף נפתח. כך לבטח יקרה בשבוע הבא, כי חיי־שעה, מהיום למחר, קל יותר לחיות בשקר, ולעזאזל עם המחרתיים.

השקר הזה שחיים בו הוא שקר־גלוי מאז 1977 והוא שקר־גס מאז 1979. ב־1977 נחתמו הסכמי קמפ־דייויד וב־1979 נעקרו כל הישובים בסיני כולם, וימית נהרסה עד היסוד. בעשר השנים האחרונות אין איש בארץ־ישראל שרשאי להמשיך ולטעון בתום־לב – הלכתי אל השטחים־הכבושים להתנחל בשליחות הממשלה ובתוקף הסכמה־לאומית־כללית.

■■■

מי שראה מה עלה בגורלם של תושבי פיתחת־רפיח, שגם להם ניתנו – כשבועת־מנהיגים – כל ההתחייבויות־הלאומיות־החגיגיות, ולמרות לקח־הפיתחה הלך והתנחל בגדה, על אחריותו בלבד עשה זאת, ואין לו על מי עוד לכעוס, אלא רק על עצמו. ליוסי בלום קשה מאוד לכעוס על יוסי בלום – חולשה אנושית ידועה – ונוח לו לכעוס על יוסי שריד – גם זה אנושי.

את אלפי־מנשה כמו את רוב ההתנחלויות בגדה־המערבית הקימו כבר אחרי 1977, אחרי 1979. מי שם, אצלכם, יעז היום לומר – לא ראיתי, לא תארתי לעצמי, לא האמנתי שזה יכול לקרות, לא הכרתי את מנהיגי, סמכתי על הבטחות. מי שהתעקש, מלכתחילה, לעשות שקר בנפשו, להיות הפרייר של מנהיגות־הקונסנסוס, ועוד ממשיך גם עכשיו להתעקש, כאילו כדי להוכיח שהיא יכולה, מנהיגות־חטיה, להוליך את רוב העם הזה שולל רוב הזמן וגם אותו – שלא ימהר, הפרייר, להניף שלטים נוראים על הדם, שזועק אלי בקול ולא קולי שפך את הדם הזה.

ואם הוא בכל־זאת מחליט להניף, שהשם שלי, לפחות, יימחק מהשלט.

תענוג מוחלט באילת

רשת מלונות ישרוטל מזמינה אותך להנות במאי וביוני (26/4-28/6) מתענוג מוחלט: חבילת נופש עם הסעות, שיט באיכטה, הנחות, 3 תשלומים נוחים, ואפשרות הלוואה נוחה. מספר המקומות מוגבל.

מלון המלך שלמה	מלון הלגונה החדשה	מלון ספורט	מלון בחוף סט. טרופז
5 ימים באמצע השבוע (4 לילות) או 4 ימים בסוף השבוע (3 לילות)	במתכונתו החדשה, הנעימה והאלגנטית 5 ימים באמצע השבוע (4 לילות) או 4 ימים בסוף השבוע (3 לילות)	כיופים וספורט במלון החדיש 5 ימים באמצע השבוע (4 לילות) או 4 ימים בסוף השבוע (3 לילות)	אוירת מרגוע במלון לחוף הים. 5 ימים באמצע השבוע (4 לילות) או 4 ימים בסוף השבוע (3 לילות)
רק 289 ש"ח ב־3 תשלומים*	רק 239 ש"ח ב־3 תשלומים*	רק 239 ש"ח ב־3 תשלומים*	רק 189 ש"ח ב־3 תשלומים*

מחיר החופשה כולל:
הסעה לאילת וחזרה באוטובוס ממוזג (תוספת מתל־אביב).
שיט באיכטה עם ארוחת צהרים.
10% הנחה ב"מעדני" ספורט.

*3 תשלומים נוחים
לבעלי כרטיסי ויזה, ישראכרט ודיינרס – 3 תשלומים ללא ריבית.

הלוואה נוחה – עד $1,000
לבעלי כרטיסי אשראי – אפשרות להלוואה בתנאים מועדפים.

לידיעתך:
★ התשלומים צמודים לשער הדולר היציג ביום התשלום.
★ המחירים לאדם בחדר זוגי, על בסיס לינה וארוחת בוקר. תוספת לחדר ליחיד.
★ חדרים צופים לבריכה – בתוספת מחיר.
★ ילד אחד, עד גיל 12 בחדר הורים – 50% הנחה.

ההרשמה בכל יום עד 19:00 וביום שישי עד 15:00 במחלקת ההזמנות טל: 03-664252 ואצל סוכן הנסיעות שלך.
טל. 03-664252-5

ישרוטל ניהול מלונות בע"מ

מלונות ישרוטל, "החופשה החדשה".

ג'נט קמרי: הקטיושה פערה בור גדול על הדשא

מאת אורלי אזולאי כץ

אמא ג'נט נכנסה למצב של הלם. על הרצפה בחדר האורחים היתה שרועה בתה דליה בת ה־18, כשגופה מכוסה בשברי זכוכית ודם. הבת השניה, מזל בת ה־30, מיררה בבכי ואימצה אל ליבה את התינוקת שלה.

„זוהי רעידת אדמה", צעקה מזל, ובעלה החל להסיר את שברי הזכוכית מפניה של דליה, „תראו תראו, המיטות מתנדנדות, המנורה עפה". אמא ג'נט, מוותיקות קרית שמונה, פסלה את האפשרות על הסף: מבעד לחלון השבור היא ראתה את טיל הקטיושה, שפער בור גדול על הדשא בחצר ביתה, והרעיד את הבית כולו.

השריקה הנוראה

„אחרי 37 שנים בקרית שמונה אני כבר יודעת לזהות בדיוק את הקטיושות", סיפרה ג'נט לאחר מכן, „עברנו כאן כבר הרבה הפגזות. כשאני שומעת את השריקה הנוראה הזאת כשהקטיושה יוצאת, אני כולי מתכווצת. אף פעם לא האמנתי שזה יגיע לחצר ביתי".

אמבולנס פינה את בני המשפחה מהדירה. „באותו רגע חשבתי רק על הילדים. רציתי שיקחו אותם מהר, שיתנו להם את הטיפול הטוב ביותר. הוציאו את הבת שלי מתוך הרסיסים ונורא דאגתי. עכשיו, כאשר עברו כמה ימים, אני מתחילה

„קטיושות הן חלק מהחיים"

להרגיש את הכאבים בכל הגוף. דליה סבלה הכי הרבה. עכשיו היא לא יכולה להירדם בלילה. יש לה סיוטים וחלומות זוועה. היא פוחדת לצאת מהבית וכל היום באים אליה חברים כדי לעודד אותה".

ג'נט קמרי עלתה לארץ מפרס עם בעלה, ולפני 37 שנים הם התיישבו בקרית שמונה. לבני הזוג נולדו 9 ילדים. הקטנים עדיין בבית ההורים, הגדולים עזבו את הצפון. ג'נט מעולם לא חשבה לעזוב את הצפון. יש לה בית חד קומתי נאה ומטופח, והרבה חברים ובני משפחה המתגוררים בשכנות. „זה הבית שלי, ובית לא עוזבים. אנחנו מהראשונים כאן וקשורים למקום", היא אומרת, „עברתי כאן כבר מאות הפגזות. הפחד הכי נורא זה הפחד שיקרה משהו לילדים. אבל אין ברירה. אנחנו כאן והקטיושות הן חלק מהחיים. נכון, לפעמים קשה להירדם בלילה בגלל המחשבות. הרבה פעמים אני הולכת לישון בחדר הביטחון גם כשהמצב פחות או יותר רגוע. כאשר ראיתי את דליה עם זכוכיות על הפנים, חשבתי שקרה הגרוע מכל".

יומיים אחרי הקטיושה, קבוצת תלמידי כתה ז' עושה דרכה במעלה הרחוב לאחר יום לימודים. „תכתבי תכתבי שתמיד אני ישן בחדר ביטחון", אומר גיא סעדה, וחברתו רנה בן סימון מוסיפה: „נורא מסוכן כאן בלילה. אי אפשר לשים גלגלים על המיטה ולטייל בין חדר הילדים לחדר הביטחון. אני לא לוקחת סיכונים. באופן קבוע אני בחדר הביטחון".

שעשועים ליד הבור

הילדים משתעשעים ליד הבור שפערה הקטיושה ברחוב, וחוזרים בפעם המי יודע כמה על תיאורי הקטיושות. מרחק לא רב מהם, בחדר הישיבות של מלון הצפון, מקיימים אנשי חינוך ומנהלי בתי ספר דיון שנקבע מראש על בעיית הסמים בקרב תלמידים בקרית שמונה.

לפני כמה חודשים נסעו שני תלמידים מבית הספר המקומי לבלות בטבריה. הם נסעו במכוניתם של האבא. בדרך חזרה התהפכו במכוניתם ונהרגו. ההשערה של ראש העיר פרוספר עזרן היא כי השניים נטלו סמים. מאז מלחמת לבנון חומק נתיב הסמים דרך גדר הגבול לקרית שמונה ומשם לתל־אביב. בקרית שמונה מודאגים מהשאריות הנושרות בעיר, שאריות המגיעות לא פעם לתלמידי בתי ספר. יומיים אחרי הקטיושות, כדי לא להפר את השיגרה, מקיימים את הדיון על הסמים. הבעיה עדיין לא הגיעה לממדים מדאיגים, ואנשי החינוך מטכסים עצה איך ניתן לתת תרופה מונעת.

ברחובות העיר שקט מתוח. השדרה המרכזית נמצאת בתהליך של שיפוצים. הדחפורים עוקרים את שכבת הזפת שעל הכביש ומתקינים מערכת ניקוז חדשה. במושגים הצבאיים נמצאת קרית שמונה בכוננות ספיגה. כל עוד נמשכת המועצה הפלשתינאית באלג'יר, התבקשו התושבים להגביר את העירנות. במרכז העיר עובדים הדחפורים במבצע מואץ. בכל פעם שתוקעת כף הדחפור באדמה, מתכווצים כמה אנשי בסביבה. הרעש הוא כמו של קטיושה, והעצבים כאן מתוחים עד הסוף.

בכניסה לעיר הקימו פאב חדש „ראש טוב". במלון הצפון נותרו כמה נופשים ישראלים שעלו לצפון בחג כדי להביט בגליל בפריחתו. כמו בכל אירוע מן הסוג הזה, לאחר הקטיושות מגיעים הפוליטיקאים. דוד לוי הגיע באיחור של יום. „הוא אמר לי שהוא לא ידע שנפלו קטיושות בקרית שמונה, כי ברדיו אמרו אצבע הגליל", מסביר ראש העיר פרוספר עזרן. יצחק שמיר טילפן כדי לחזק את ידי התושבים. יצחק רבין בא לביקור עם הרמטכ"ל והבטיח לעשות הכל כדי לדאוג לשלומם של ישובי הצפון.

שוב התערער הביטחון

בקרית שמונה 16,700 תושבים. אחוז האבטלה אינו גבוה, 5% בלבד, אבל כאשר המצב הביטחוני אינו ברור, כל מובטל הופך לבעיה קריטית. על שולחנם של כל אחד משרי הממשלה הונחה חוברת מהודרת על קרית שמונה, ובה בקשות למתן יותר עבודות למפעלים, הקלות במיסים, טיפול מהיר ויעיל בנפגעי הקטיושות. חודשים רבים עברו מאז נשלחו החוברות, ועדיין אין שינוי בשטח.

„עשו מלחמה ותקופה ארוכה היה שקט. עכשיו שואלים התושבים בשביל מה בכלל היתה המלחמה הזאת. נהרגו מאות חיילים ושוב חזרנו לקטיושות", אומר ראש העיר פרוספר עזרן. „בתקופת השקט אנשים החלו להשקיע כאן כספים במסחר, בבניית בתים. עכשיו שוב התערער הביטחון, שוב מדברים על עזיבה. אנחנו מבקשים שיהיה לנו ביטחון, כמו בכל מקום אחר בארץ, ושהממשלה תתייחס אלינו כמו אל מצב קרבי. גם בצבא ידוע שליחידה [illegible] הם נותנים לוח מזון אחר, תנאים אחרים. כאב לנו כאן מאוד, שלמחרת ההפגזה, במקום לבוא אלינו העדיפו השרים ללכת למימונה ולהצטלם עם תרבוש על הראש ומופלטה בפה. לא ייתכן שאנחנו נאכל כאן את כל האש והם יחגגו בתל־אביב".

יומיים אחרי הקטיושות. בקרית שמונה כועסים על הדיווח המרוות שהחיים חזרו למסלולם. כאן אומרים כי כל עוד נמשכת המתיחות בצפון, אין מסלול ואין שיגרה, וההודעות על „חזרה למסלול" נועדו להרגיע את המצפון התל־אביבי. בצל הפחד מתנהלים החיים בקרית שמונה על פי לוח הזמנים של הקטיושות. כאן כבר למדו להעריך באילו משעות היממה צפויות ההפגזות, וכל ילד קטן כבר יודע לזהות את השריקה של הקטיושה ולמצוא לעצמו מקום מסתור.

לא לגרום פאניקה

העירייה החליטה שלא להפעיל אזעקה בעיר בשעת חרום, כדי שלא לגרום לפאניקה. במקום זאת, כאשר מתקבלת הודעה על הפגזה צפויה, מפעילה העירייה מערכת כריזה, ודרכה מועברות ההודעות לתושבים. עכשיו מבקשים בעירייה להקים תחנת רדיו מקומית וטלוויזיה במקלטים, כדי להעביר מידע לתושבים.

אבל גם ללא הודעות יודעים התושבים מתי עליהם למצוא מסתור. בשבוע האחרון ישנים מרבית התושבים בחדרי הביטחון שבדירותיהם. למקלטים לא ירדו השבוע.

בקרית שמונה אין עדיין נתונים על עזיבה. אולם במחלקת הרישום לבתי הספר גילו בימים האחרונים כי 70 ילדים שהיו אמורים להירשם לכתה א' לא נרשמו. אין לדעת אם כל ה־70 מתכננים לעזוב את העיר לאחר החופש הגדול, אבל נתון זה מעורר הרבה סימני שאלה.

„עכשיו אנשים לא מדברים על עזיבה, הם פשוט עוזבים", אומר פרוספר עזרן. „אנשים מעבירים את המשפחה ואת החפצים, ורק כשכולם כבר מחוץ לקרית שמונה הם באים להיפרד, להגיד שלום. אני לא יכול לכעוס עליהם. פשוט קשה לחיות לאורך זמן במצב של חרדה".

סיפור העזיבה בקרית שמונה, לדעת פרנסי העיר, הוא יותר סיפור כלכלי מאשר סיפור ביטחוני. מי שיכול למצוא לעצמו דירה ומקום עבודה, לא חושב פעמיים. מי שאין לו, נשאר במקום. ויש כמובן גם המשוגעים האמיתיים, הלוקאל־פטריוטים, שלא יעזבו את העיר בשום מקרה.

לפני מלחמת לבנון הרעישו הפגזות את קרית שמונה כמעט מדי יום. הרחוב הפגוע ביותר היה רחוב של שיכונים, דירות קטנות, הרבה עזובה ומקלטים מזוהמים. כאן, כמו בעיר כולה, האמינו כי המלחמה תרחיק את האש מהעיר. היום מתהלכים התושבים בהרגשה שהקורבן היה לשוא. אחת הקטיושות נפלה השבוע ליד בית שידע פגיעות רבות בעבר.

פוחדת להיכנס לאמבטיה

„כל האברות היו לשוא", אומרת עליזה נידם, „אין לנו כאן שקט ולא שלווה. הילדים חיים בפחד נוראי. האמת היא שאנחנו כל הזמן חושבים על עזיבה, אבל אין אפשרות. בעלי עובד בטקסטיל, וזה לא פשוט למצוא עבודה במקום אחר. חוץ מזה מה יקרה אם כולם יעזבו? זה בדיוק מה שהמחבלים רוצים. אז נשארים כאן ולומדים לחיות עם זה".

חברתה, רותי עמוס, אינה מסתירה את רגשותיה. „אנחנו מתים מפחד. גם הילדים וגם המבוגרים. כשאני צריכה להתקלח אני עושה זאת במהירות עצומה. אני פוחדת להיתפס באמבטיה כאשר נופלות קטיושות. גם את הקניות במכולת אני עושה בשיא המהירות. לא מתעכבת דקה. היתה לנו תקופה שקטה, אבל עכשיו הכל חזר. כל הפחד, כל הסיוטים. שבע שנים אני גרה כאן, עם בעלי ושני ילדים. בימים האחרונים ארבעתנו ישנים בחדר הביטחון. הילדים פוחדים לרדת למטה לשחק. עד מתי?"

הסיפור של קרית שמונה לא נגמר. כל עוד מתוח בצפון, העיר הזאת היא יעד לפגיעות. התושבים יודעים שעוד יפלו קטיושות, והם גם יודעים היטב כי בעקבות הקטיושות יבואו הפוליטיקאים, יותירו אחריהם שובל של הבטחות, ויילכו הביתה. פעם היתה להם תקוה. היה זה בעקבות דברי בגין כי הארץ תשקוט ארבעים שנה. מאז הם למדו שני לקחים חשובים: הקטיושות נפלו ויפלו, והפוליטיקאים יבטיחו ולא תמיד יקיימו.

הקטיושה „גילחה" את קצה המדרכה. החיים נמשכים

השבוע, לאחר הפסקה ארוכה, שוב נפלו קטיושות בקרית שמונה. במושגים צבאיים, מדובר ב„כוננות ספיגה". כל עוד נמשכת המועצה הפלשתינאית באלג'יר, התבקשו התושבים להגביר את העירנות. „היתה לנו תקופה שקטה", אומרת תושבת העיר, „אבל עכשיו הכל חזר. כל הפחד, כל הסיוטים"

המזרחן פרופסור עמנואל סיון:

התיסכול המתמשך של אש"ף

מאת סמדר פרי

לישראלי הדיוט, המנסה לפענח לעצמו את החלטות ה„פרלמנט" הפלשתיני באלג'יר, יש סיבה טובה לדאגה: „הם" מדברים על אחדות, ואצלנו, המתח בצפון נמצא בעלייה.

אש"פ יותר פסימי היום לגבי יכולתו להשיג הישגים בטווח הקרוב. עליהם להחזיק מעמד ולחזק את ההגמוניה שלהם בשטחים — נגדנו ונגד המלך חוסיין. מבחינתם, מאבק מזויין הוא הסגנה של יכולת העמידה שלהם.

מאחר שהם מעריכים, כי היכולת שלהם לעקור אותנו מן השטחים קטנה, הם נערכים למאבק לטווח ארוך. זוהי גם הסיבה להתקרבות הנוכחית בין ערפאת לג'ורג' חבש, שהוא אבי התפיסה של התארגנות לטווח הרחוק.

● **אם כן, צפוי לנו עימות מחודש עם „הרובה הפלשתיני": מאבק מזויין והולך יד ביד עם מאבק מדיני.**

לפלשתינים יש אינטרס להוכיח פעלתנות בשטחים. לא להפסיק המאבק המזויין. וזה קשור לא רק לישראל, אלא גם למאבקם נגד סוריה, על הנוכחות בלבנון. חשוב להם להוכיח, כי ההגבלות, שסוריה מטילה עליהם, אינן תקפות. וזה מסביר את עליית המתח בגבול הצפון.

בשטחים פועלת דינאמיקה אחרת: ציבור גדול ומתוסכל רואה בערפאת את סימלו, ואינו זקוק עוד להוראות ישירות ממנו. העלייה המתמדת בשיעור הפיגועים מצביעה על יזומה עצמאית. תוצאה של תיסכול מתפרץ, ולפעמים, טיפול לא נבון, מצידנו.

● **והשהכנס באלג'יר יסתיים — המתח יושאר?**

בצפון, זאת תהיה פונקציה של התגובות שלנו. אם נגיב בחריפות, הם יצמצמו את מאבקם. לעומת זאת, אינני חושב, שיש לנו שליטה על היקף התגובות בשטחים.

● **המועצה הפלשתינית עסקה השבוע, בעיקר, בקריאה לאחדות ולליכוד שורות הארגונים.**

נסיונות ההתלכדות נערכים על רקע התפיסה המסימית, ג'ורג' חבש ונאיף חוואתמה ניסו לכבול את ידי ערפאת ע"י הקמת גוף חדש, הנהגה קולקטיבית. הם תובעים להקים לצד ה„פרלמנט", שסמכויותיו לא הוגדרו מעולם, מעין „צוות תגובות". גוף כזה עלול להטיל הגבלות על הדוער הפועל של אש"פ וגם על חופש הפעולה של ערפאת.

● **ערפאת נראה, לפי שעה, כמי שיצא מחוזק מן הכינוס באלג'יר.**

אני מניח, שהוא אמנם ייצא מחוזק, אם יצליח לגרום לכך, שה„פרלמנט" יסתפק בהצהרות מעורפלות. ערפאת ידוע, כמי שאינו אוהב „לחתוך עניינים". עם זאת, הוא הצליח לחדש את אחדות הארגון, והבליט את עצמאותו. הפלשתינים רגישים לשני עקרונות אלה.

יותר מזה — עצם כינוסה של הוועידה באלג'יר, במתכונת בה כונסה, היא ניצחון אישי לערפאת. הוא הצליח לשמור על אש"פ במסגרת מייצגת בלעדית. חשוב להדגיש, כי יריבי ערפאת, כמו חבש וחוואתמה, מעולם לא הקימו מסגרת מתחרה לאש"פ. מה יהיה המחיר, שערפאת ייאלץ לשלם תמורת נצחונו — עדיין לא ברור.

● **נראה, כי ערפאת כבר הספיק להפקיד את התשלום הראשון: ביטול ההסכם עם המלך חוסיין.**

מבחינת ערפאת, זה אינו מחיר כבד. ההסכם ממילא הוקפא על־ידי חוסיין. אש"פ וירדן מזכירים לי זוג נשוי, חיי בנפרד כבר שנה, והשבוע הגיעו לפירוד רשמי. אולם, גם הגירושין הללו אינם סופיים. „שר החוץ" של אש"פ, פארוק קאדומי, כבר יצא מגידרו, כדי להתפתל סביב הצהרות בסיגנון של „נלך יחד".

אבל, האתגר העיקרי הוצב השבוע לחוסיין מלך ירדן: אם הוא מעוניין, ברצינות, בוועידה הבינלאומית, יהיה עליו למהר ולקדם מנהיגות פלשתינית כלבבו. המבחן של חוסיין יתמקד סביב השאלה, האם יקדם מנהיגות כזאת, ואת מי יחליט לקדם, כדי להרכיב משלחת ירדנית־פלשתינית.

● **האם הפלשתינים בכלל מעוניינים בוועידה בינלאומית?**

אני מעריך, שהפלשתינים אינם מאמינים כי לוועידה, כפי שהיו רוצים לראותה, יש סיכוי. ארה"ב מתייחסת לכל הרעיון בקרירות, מצרים אינה רואה איתם עין בעין, ואצלנו, בישראל, אין להם פארטנר להידברות.

● **בכל זאת, מה תהיה הנוסחה של אש"ף לוועידה בינלאומית?**

אש"פ יעמוד על עיקרון אחד: הזמנתם כמשלחת נפרדת. היום, בגלל ביטול ההסכם עם חוסיין, הנושא הזה חשוב להם.

● **ומה לגבי מצרים? ערפאת מעוניין וזקוק לקשרים עם קהיר, מנסים לכפות עליו ניתוק רשמי ומחייב.**

להערכתי, ערפאת יצליח, בסופו של דבר, להשיג החלטה מעורפלת, שתאפשר לו קשר בלתי־רשמי עם מצרים. הוא זקוק לקשר הזה, כגיבוי נגד סוריה.

רחל יעקב: יושבת במנרה ושלמה עם עצמה

לאש לא מתרגלים

רחל יעקב, אחותו של רבין, כבר 44 שנים במנרה ● „לא מתרגלים להפגזות. מפחדים וממשיכים בחיים"

לפני ארבעים וארבע שנים עלתה רחל יעקב לקיבוץ מנרה עם קבוצת המייסדים. רחל, אשה נאה, כבר ידעה ימים קשים בקיבוץ על גבול הצפון. היא זוכרת תקופות ממושכות של ישיבה במקלטים עם הילדים, הפגזות, חברים שנהרגו וימים ארוכים של מתח.

רחל, אחותו של שר הביטחון, יצחק רבין, מדברת בשקט רב. היום היא מזכירת המשק ובעקבות האירועים האחרונים מונתה לאחראית על הסידורים הנובעים מאירוע בלתי שגרתי, כמו חדירת מחבלים למשק.

רחל מנסה להישמע מאופקת כאשר היא מדברת על הפחד והחרדה. חלק מאלה שעזבו את מנרה, היא מודה, עשו זאת בגלל בעיות ביטחון. הם מעולם לא הודו בכך.

השבוע ישבה במקלט עם הנכדים שלה וחשה רע מאוד. הדאגה לילדים הקטנים היתה הדבר החזק ביותר שהרגישה באותם רגעים. „אנשים שחיים במקום כמו מנרה צריכים להיות מודעים לסכנות של המקום. אנשים נמצאים פה מרצונם החופשי".

מי שהוציא את רחל משלוותה, היה בזמנו, מנחם בגין. אז, במערכת הבחירות של 81, כאשר כינה אותם, תושבי מנרה, קבוצניקים מתנשאים, עשירים עם בריכות שחיה. רחל, כמו אחרים, הגיבה בחריפות. בגין התנצל. אז הפרה רחל את השתיקה שגזרה על עצמה. השבוע עשתה זאת שוב, כאשר הרגישה שחשוב שידעו בארץ מה קורה בגבול הצפון. שיבינו שלשבת פרושו קשר אל הארץ והגשמת הציונות, לא לוקסוס.

„לא, אני לא חושבת שאנחנו גיבורים. מה זה בעצם גבורה? היכולת להתגבר על הפחד? לדעתי מה שעוזר לנו להתגבר על הפחדים, זה שאנחנו קבוצה קטנה ומלוכדת, חמולה אחת, חברים שיודעים מה זו עזרה הדדית ומה זו אחריות כוללת. בשנים האחרונות אנחנו נותנים בעצמנו עדיפות לביטחון, לא מצפים שהמדינה תיתן. גם בקרית שמונה לא חסרים מקלטים, השאלה היא, איך מטפלים בהם. אם אנחנו לא נדאג להם, איש לא יעשה זאת במקומנו.

„אצלנו לכל ילד יש מיטה וצעצועים במקלט והמעבר לא כרוך באי נוחות פיסית. כבר תקופה ארוכה לא לגמרי שקט אצלנו. רצועת הביטחון נותנת ביטחון, אבל את הקולות שומעים.

„היה אצלנו ויכוח בין החברים על מלחמת לבנון. המתנגדים לה הזהירו שנחזור לנקודת המוצא. איש מאיתנו לא השלה את עצמו שהגבול יזוז. מכיוון שלא היו לנו ציפיות גדולות, אין לנו אכזבה גדולה. חמש שעות אחרי שהמחבלים נתפסו, חזרו הילדים לחדריהם והחברים לחדר האוכל ולעבודה במטע.

„אני יושבת במקום הזה והחלטתי שלמה עם עצמי. אני יודעת מה הסיכונים ומה המחיר, אבל אני מאמינה כי זו הדרך להגשמת הציונות. לאורך הגבול יש ישובים ואם אנחנו נלך מכאן איך תראה מפת הארץ? במקום כזה מאוד חשוב הקשר בין התושבים לבין צה"ל והדרג המדיני. עם צה"ל יש לנו שיתוף פעולה מירבי. לגבי הדרג המדיני, השאלה היא באיזו מידה אתה מאמין בקבלת ההחלטות שלהם. אני לא מצפה שיכבשו למעננו את לבנון. אני כן מצפה לשלום. הכרזתו של בגין שלא תיפול כאן קטיושה היא פשוט לא רצינית. זוהי אשליה.

„אנחנו לא בפאניקה, אבל בכל גיל התגובה לפחד היא אחרת. האמהות הצעירות מרגישות אחריות נוראית. בכלל, אין דבר כזה להתרגל להפגזות. אתה מפחד וממשיך את החיים, כי אתה מסוגל להתגבר על הפחד. אתה לומד לדעת מתי כדאי ללכת לישון כשהבגדים מונחים ליד המיטה ואתה לומד לעשות במהירות פעולות שגרתיות כמו מקלחת, כדי לא להיתפס חסר אונים וחשוף כאשר משהו קורה. לאש לא מתרגלים.

„אני משוכנעת שחלק מאלה שעזבו, בעבר את מנרה עשו זאת בגלל הצטברות של הדברים האלה. מעולם לא קרה שהיתה עזיבה בעיצומו של משבר. אחר כך עזבו. בתקופה האחרונה עוזבים יותר מהרגיל. לעומת זאת, קלטנו באחרונה שתי משפחות מדרום־אפריקה. יכול להיות שיש מי שמערער על כך שישובים ישכנו על הגבול. אולי יש מי שחושב שעדיף שצה"ל לבדו יחזיק את הגבול. אבל כל עוד הממשלה חושבת שטוב שאנחנו כאן, אנחנו נשארים.

„כרגע עוברים עלינו ימים קשים. אנחנו משתדלים לתת לחברים כמה שיותר אינפורמציה כדי שידעו מה קורה בדיוק, ומקווים שבסופו של דבר יגיע השלום ושוב יהיה אפשר לטייל באיזור היפהפה גם לבד, גם בשעות הלילה".

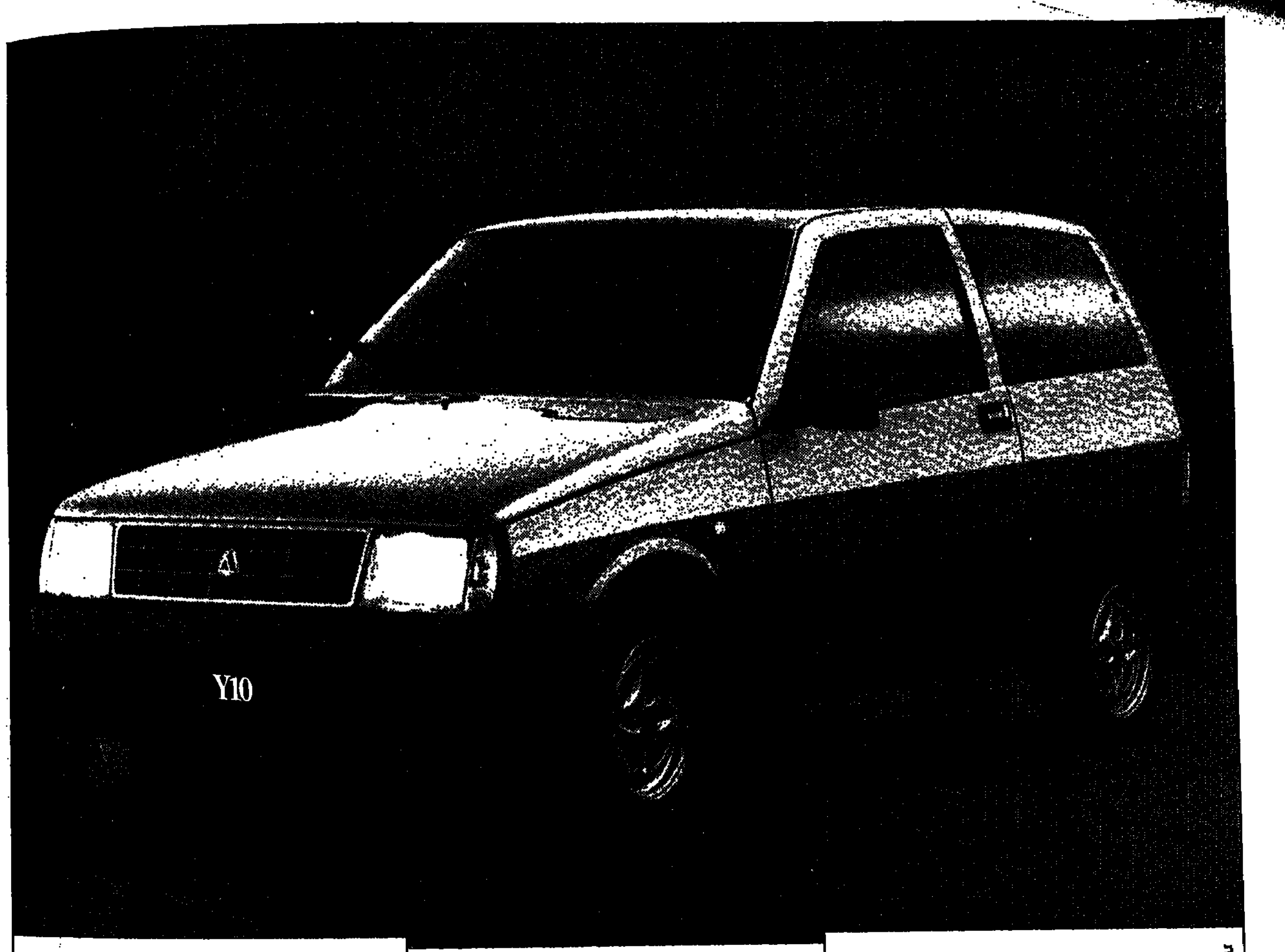

מה, רק 9999?!

כן, אוטוביאנקי ב־9,999 ש"ח בלבד היתרה ב־10 תשלומים צמודים לשער הקניה של הפרנק השוויצרי, ללא ריבית!

מבצע "אוטוביאנקי 9999" נמשך! 50 המכוניות הראשונות כבר נחטפו. כעת במבצע - עוד 50 מכוניות אוטוביאנקי Y-10 FIRE בלבד! למה אוטוביאנקי אתה כבר יודע: בגלל הביצועים, היציבות, הנוחות, העיצוב והחסכון. עכשיו אתה יודע גם כמה - רק 9999 ש"ח והיתרה (10,581 ש"ח) ב־10 תשלומים!

אוטוביאנקי 87'. או-טו-טו היא תהיה שלך.

אספקה מיידית.

קוכנויות טלקאר: סוכנות ראשית: תל־אביב טל. 03-336081.
סוכנויות משנה: ירושלים: טל. 02-717555. חיפה: טל. 04-515115. רחובות: טל. 08-51462. הוד השרון: טל. 052-27874.
חדרה: טל. 06-324527. רמת־גן: טל. 03-720738. נתניה: טל. 053-38295. ק. שמונה: טל. 06-740395. עזה: טל. 051-62570.
הרצליה: טל. 052-543875. פתח־תקוה: "יוסמטי־קאר" - בר־כוכבא 37, טל. 03-916908.

ויצמן: צריך לדבר עם ערפאת

גם אחרי ועידת אלג'יר והפעילות החבלנית בצפון אומר עזר ויצמן: „יש לדון עם מנהיג אש"ף על שלטון משותף" • „קוסם לי להיות ראש־ממשלה אבל זו לא מטרה בחיים" • „אני מוכן להגיד שלא צריך בחירות, אם הליכוד יסכים ללכת לוועידה בינלאומית"

מאת ישעיהו בן־פורת

סימולטניות מוזרה עוררה את תשומת לבי: בעת ובעונה אחת נהיית חבר מן המניין במפלגת העבודה, והעברת את לשכתך ממשרד החוץ אל משרד ראש הממשלה. כאילו אמרת: עכשיו ששמעון פרס ואני חברים שווי־זכויות במפלגה אחת, אני מתנתק ממנו?

זה מקרי לחלוטין, ולא שייך אחד לשני. מצאתי עצמי יושב במשרד החוץ 4־5 חודשים בלי להיות מופעל, ועל ידי עזיבתי מנעתי מעצמי להיות שם גלגל חמישי בעגלה. הייתה לי אכזבה שאינני לוקח חלק פעיל בתהליך המדיני. מצד שני אני מקבל שאי־אפשר שיהיו שני שרים באותה עגלה.

זה לא היה ברור לכם מראש?

זה לא התבצע כפי שחשבתי, אבל אין לי טענות לשר החוץ. אני לא מאחל לאף אחד להיות יום אחד ראש ממשלה ולמחרת שר חוץ, באותה הממשלה. נוסף על זה שיש לו שני מנכ"לים, אני לא צריך להכביד עליו. זכותו לא לשתף אותי במהלכים ובהחלטות, וזכותי ללכת. ורק אל תעשה מזה עניין שעברתי למשרד ראש הממשלה. אין לזה כל קשר עם שמיר. אם הייתי מוצא מקום בבניין אחר, הייתי הולך לשם.

> „פרשות פולארד והשב"כ לא מעידות על התמוטטות, רק פציעה"

בכל זאת יש הרגשה שעבר חתול בינך לפרס. לא מכבר אמרת לי וציטטתי אותך מלה במלה: בעניין הוועידה, אם שמעון לא יילך עד הסוף, זה יהיה הסוף שלו?

אתה הלא יודע מדוע, אחרי שישבתי בבית שלוש, ארבע שנים, חזרתי לפוליטיקה והקמתי רשימה משל עצמי? מפני שהליכוד סטה ברוח 77־78, ובגין התחרט על קמפ־דייוויד שם חתם על המיסמך הפלשתינאי ביותר שנחתם אי־פעם: לא מדובר בו על ארץ־ישראל השלמה, אבל מדובר בו על בעיה פלשתינאית ועל הזכויות הלגיטימיות של ערביי ארץ־ישראל, כלומר הפלשתינאים. ונאמר שם, שהסטטוס הסופי של יו"ש ועזה יוכרע לאחר תהליך מסויים. מי שחותם על מיסמך כזה, בעצם קובע שהסטטוס של היום פתוח למו"מ. ממשלת הליכוד, לדעתי, לא רק התחרטה על זה, אלא באיזשהו מקום היא גם נכנסה בגלל זה כחרווה למלחמת לבנון, בקומפנזציה. כאילו אמרה: ידענו לעשות שלום, אבל גם יודעים לעשות מלחמה.

בקיצור: חזרת לפוליטיקה, כדי להחזיר את עם ישראל לתהליך השלום שהליכוד התחרט עליו?

ולכן הקמתי מפלגה משלי, כאשר מפלגה, בעיני, איננה תורת סיני אלא מסגרת לקידום מדיניות חיונית.

מפלגה היא גם קרש קפיצה לתפקידי הנהגה?

בוודאי, אבל במקרה שלי עזבתי קרש קפיצה ששמו חרות, וקפצתי החוצה. עד היום תופס אותי מאיר שטרית ואומר: 'וייצמן, ויצמן, אם לא היית עוזב, היית כבר ראש ממשלה'. להיות ראש ממשלה זו בוודאי שאיפה, וזה קוסם גם לי. אינני צבוע. אבל זו לא מטרה בחיים.

איך אתה מסתדר עם מפלגה שהיא לפחות סוציאל־דמוקרטית אם לא סוציאליסטית, והרי סוציאליסט גדול אינך?

מסתדר מצוין. דוד לוי מייצג הרבה יותר את העם העובד והעמל. אבל היום יש עירבוב רבדים במפלגות. גם על שמאל וימין אבד הכלח. אתה רוצה להגיד לי שבעבודה אין מי שחיים ברמת החיים שלי, אולי הם קוראים לעצמם סוציאליסטים. אני לא סוציאליסט ולא קפיטליסט, אלא יהודי־ישראלי שרוב ימיו שירת את המדינה במדים, חלק בחיים הפוליטיים, וחלק בעסקים מכובדים. אני עצמאי ולא חייב דבר לאף אחד, ולא צריך ללכת לפריסת חוכות.

אמרת שבמשרד החוץ הרגשת כמו פרוטזה. מה אתה עושה ואיך אתה מרגיש היום?

עובר את הארץ לאורכה ולרוחבה, לומד להכירה כמות שהיא, וקודם כל את סניפי העבודה.

לא נותנים לך להרגיש שאתה נטע זר?

יש בוודאי גם כאלה. בחרות היו כאלה יותר רבים. ד"ר ברר אמר אז עלי: 'הוא בא להזיז לנו רהיטים'. חבל באמת שלא הזיזו להם כמה רהיטים. יש תמיד בעיה של מוצנחים, אבל לדעתי שותף חלק לא קטן בעבודה, כולל אבא אבן, עוזי ברעם, אהרון הראל, אורה נמיר ועוד.

מחנה היונים מחפש לעצמו באריזמטור בדמותך?

אבא אבן כאריזמטור בלתי רגיל. כרגע הוא 'מפלרר' את כולם. נראה עוד איזו פולרדיזציה תהיה ממנו. בעניין המחנות אני ניזהר כמו מפני אש.

אבל יש מחנות, ולאיזה מהם אתה שייך?

למחנה וייצמן.

פרשת ממחנה פרס?

גם בחיי נישואים יש עליות וירידות. עובדה שעכשיו אנחנו לא ישנים באותו חדר מיטות. עם זה, היחיד שהגן עליו, כאשר ראש הממשלה תקף אותו בצורה גסה, הייתי אני, ועשיתי זאת מן הכתב, בישיבת הממשלה. הבעיה ביני ושמעון שולית, ותחלוף.

ידוע שאתה רוצה בפירוק הממשלה ובהליכה לעם. אבל מה תחזיתך הריאלית?

הייתי רוצה בחירות ביוני, כי חבל על כל יום. אבל הבחירות, להערכתי, ייערכו רק בסתיו, ובעניין זה אין לי ויכוח עם שמעון. אבל אני מוכן להגיד שלא צריך בחירות, אם הליכוד יסכים ללכת לוועידה בינלאומית. במקרה זה קניתי את הממשלה כמות שהיא.

בגלל הוועידה כדאי לפרק את האחדות?

גם אתה לא מבין שזה לא הוועידה, אלא תהליך השלום? ועידה אני צריך? מו"מ אני צריך. המטרה היא להנחיל לדורות הבאים שלום עם עירק, סוריה, וירדן דרך פיתרון הבעיה הפלשתינאית, בזה מתמצה ההבדל בין העבודה לליכוד, ועל זה צריך ללכת לבחירות.

אינך חושש שיש במפלגה מי שיחסמו אותך בבוא העת, אם הצמרת תיפול?

אני מאחל שאף אחד לא יפול. לטובת עם ישראל אף אחד גם לא צריך ליפול. אני גם לא רוצה לעלות על מפלתם של אחרים.

לא הגיע הזמן שהדרג המדיני יתן את הדין, ולא רק קצינים בכירים?

סלח לי. אחרי יום הכיפורים, הדרג המדיני נתן את הדין. ופה יושב לפניך דרג מדיני שהתפטר כאשר חלק על קו מדיני. לפני התפטר דיין והתפטר שמואל תמיר.

בפרשות פולארד־לקי"ם, לך לא היתה שום אחריות?

מאה אחוז שלא. לקי"ם גם עשה דברים נהדרים. בתקופתי היה פיקוח על לקי"ם, דרך סגן השר, מוטקה ציפורי והמשנה למנכ"ל, אברהם בן־יוסף.

מוטקה לא הציע לך לפזר את הלקי"ם?

לא. מוטקה, ארם חגן, הציע לי להחליף את המנהל. אבל לדעתי לא היה לו „קייס", ולא החלפנו אותו. אך עצם העובדה שמוטקה הציע להחליפו, מעידה שסגן השר התעניין בנעשה בלק"ם.

על מה מעידה סידרת הפאשלות, החל בפולארד, כלה בשב"כ?

פציעות, פרונקלים, לא התמוטטות. אם יושבת צמרת שב"כ ועוסקת בבידוי ראיות, אז אולי לא עוסקים מספיק בביטחון־שדה. להזכירך, אם שכחת, שבקבינט הצבעתי נגד מתן החנינה, והלכתי לנשיא והסברתי לו מדוע אני נגד. אבל זה לא הועיל.

זו לא פאשלה כאשר ראש הממשלה דאז חשב שהולך פוטש בשב"כ, בשעה שמישהו העמיד אותו על מה שקורה שם באמת?

זה ויסקי שכבר נשפך. אני במקומו הייתי נוהג אחרת.

ה„קוור־אפ" כלפי האמריקנים, בעניין פולארד, לא היתה פאשלה? איראנגייט ופרשת השב"כ לא היו פאשלות? על זה הדרג מדיני לא צריך לשלם?

אני מקווה שלא יעופו ראשים, לא בעבודה, ולא בליכוד. למרות שהיו פאשלות, ולמרות שאני הייתי נוהג אחרת. אצלי, כשר ביטחון,

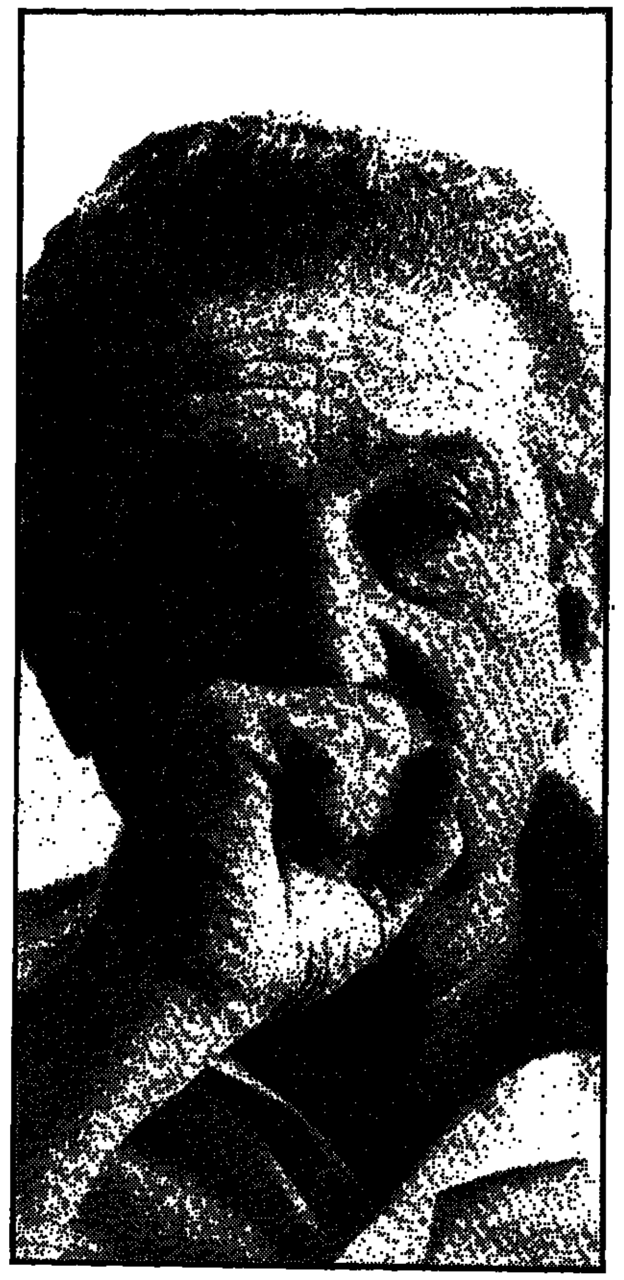

> „גם לוץ, המרגל שלנו בקהיר, בא מחיל האוויר. כמובן שיש הבדל אם אתה מרגל אצל אויב או ידיד."

אם אלוף־משנה היה מסתובב בעולם על תקן לק"ם, אני מעריך שהייתי יודע והייתי מפעיל גיליוטינה בשלב מוקדם. אבל אחרי מעשה כולנו חכמים.

כמפקד חיל האוויר, היית מאשר לטייס בכיר שלך לעסוק בהפעלת סוכן?

האמת? מאיפה למשל בא לוץ, המרגל שלנו במצרים? מצה"ל, עם כל האישורים הדרושים. בין היתר היה גם בחיל האוויר, במינהלה. שם הכרתי אותו. כמובן שיש הבדל אם אתה מרגל אצל אויב או ידיד.

זה בסדר שהחלטות כבדות משקל התקבלו במועדון שלושת ראשי הממשלה?

אמרתי בעניין זה בקבינט, מה שאמר פעם שר חוץ אמריקני: אל תקראו לי בהתרסקות, תקראו לי בהמראה. עד כמה שאפשר, צריך לשתף את הממשלה, או לפחות הקבינט, בהחלטות. אבל אני מודה שיש גם מקרים אחרים. בגין, דיין ואני גמרנו דברים שהממשלה אז לא דווחה עליהם. בנושאים כמו הפעלת המוסר והשב"כ, יש הצדקה לסגור החלטות בחוג מצומצם ביותר.

זה נכון שהתנגדת למכירות הנשק לאירן?

נכון וחצי. בגלל הסכנה הכרוכה לשלום באיזור מצד הפונדמנטליסטים של חומייני. זו גם דעתו של מובראק. ואינני מאמין בקישקוש על עידוד המתונים באיראן. אני רוצה לראות את עירק בתהליך השלום. כשמובראק וחוסיין עוזרים לעירק, ואנו מעוניינים בהידוק הקשרים עם שניהם, מה אנחנו עוזרים לאויב שלהם? חלקתי על זה הרבה לפני שהאירנגייט התפוצץ. עירק בשבילי יותר חשובה מאיראן.

בקשר לדרום־אפריקה – אני מצטט את עצמי – השארת את המוטור הווני שלך במלתחה?

דרום־אפריקה לא חלק מן השלום באזורנו. שינוי המדיניות שלנו מספק אותי בהחלט. זה לא שייך למומר יוני. אינני מוריד כהוא זה מאחריותי בקשר דברים משותפים עם דרום־אפריקה, שהיה לי חלק בהם. בתקופתי כשר ביטחון התחילו כמה דברים. ביקרתי אז פעמיים אצלם, ולא בענייני חקלאות. אבל יש דברים שמשתנים עם הזמן. רק „בוק" לא משנה את דעתו.

אני מגיע אל העיקר: אילו אתה היום ראש ממשלה, מה היית עושה לקידום השלום?

הייתי מביא את המדינה בצורה אגרסיבית לתהליך הידברות עם העולם הערבי, כאשר הבעיה המרכזית היא פיתרון הבעיה הפלשתינאית. ממשלת ישראל שתהיה מוכנה לדבר, גם אש"ף ידבר אתה. כראש ממשלה הייתי קורא לערפאת, אומר לו תכיר ב־242 ו־338, תכיר בישראל, תפסיק הטירור, ואני מוכן לדבר איתך.

ולא על תקן ראש ממשלה, אלא על תקן שר בלי תיק, אתה לא קורא לו?

בהחלט כן קורא לו.

על מה תדבר עם ערפאת?

על פיתרון מדיני ליהודה ושומרון ועזה, ואני לא מוכן להגיד עכשיו מה הפיתרון שלי. הדבר הפשוט להגיד הוא: בוא נדבר על קונפדרציה, על שלטון משותף ביניכם ובינינו. וזה גם הכיוון של שמעון. פשרה שלטונית, לא רק טריטוריאלית. אני גם לא מתרגש מפשרה טריטוריאלית.

למה, בעצם, שמעון פרס ואתה כל כך מתעקשים עכשיו על ועידה בינלאומית, כאשר שניכם רוצים מו"מ ישיר?

מפני שחוסיין והמצרים זקוקים לוועידה שתנביל למו"מ ישיר.

> „גם בחיי נישואים יש עליות וירידות. עובדה שעכשיו אני ופרס לא ישנים באותו חדר מיטות. הבעיה ביני לשמעון שולית ותחלוף"

יש לך לוח זמנים?

אם זה היה תלוי בי, במאי־יוני היינו גומרים את נושא הייצוג הפלשתינאי. אם שמיר יבוא לוועידה, בבקשה, אם לא, נלך לעם בספטמבר־אוקטובר.

כדי לקדם את התהליך לקראת מו"מ ישיר, היית נושא ונותן באופן חשאי גם עם ערפאת?

אם בצדק שלחו את דיין למרוקו למו"מ חשאי עם המצרים, אילו זה היה תלוי בי, הייתי עושה דבר כזה גם עכשיו.

החלטות המועצה הפלשתינאית, השבוע באלג'יר, אינן מכשילות סופית את רעיון הוועידה?

אינני חושב שזה יפגע בסיכויי הוועידה. מה שקרה שם, מוכיח שגם אצלם יש לבטים. יש מי שרוצים להכשיל את רעיון הוועידה, ויש מי שנוטים לשתף פעולה. התגברות בסיננת הפיגוע, בצפון, כמובן קשורה לאירוע זה. אני בטוח שצה"ל יפעל בתנופה וימנע הסלמת המצב.

יומן אמריקני

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

מימונה בסנטרל־פארק

חגגנו את המימונה בדיוק במקום הראוי לה, כלומר על מדשאות סנטרל פארק בניו־יורק. אין מקום יותר טוב.

היה יום יפה. שמש קרירה, רחוקה, חייכה מבעד לגוונים של תכלת עכורה. הפארק היה מלא.

היו כאלה שבילו את החג על סקטים, לאורך מסלול מיוחד, סביב הפארק. זהו שגעון מוכר היטב בעיר. גם כך, ניו־יורק הלא מלאה טיפוסים בחליפה ועניבה שמתגלגלים להם על סקטים בדרך לעבודה. לאורך מסלולי הג'ואגינג, בקירבת מקום, משכו את תשומת לבנו חצי תריסר גברות, בקירוב.

מצאנו שם, למשל, סבתא חביבה במכנסיים קצרים, שאגלי הזיעה הנוטפים לה ממצחה יצרו חריצים עמוקים לאורך שכבות האיפור על פניה. הזקנה רצה כמו שד. מבטינו נאלצו להתעכב ארוכות על סייחה בלונדית גועית עם לחיים ורודות ואפון סולד, שהתייצבה על המסלול בחולצת טריקו לבנה ומכנסיים קצרים, ונראתה לנו מהצד כמו כרזת פרסומת. מולטית דקה, בלבוש די מינימאלי, מחוברת היטב לווקמן, עוררה בנו גם היא עניין רומה. העלמה הזאת קיפצה לה בקלילות בין שני אחוריים נופלים מתוצרת יפן, שהתנהלו סביבה בכבדות יחסית והתקשו לעמוד בקצב שלה.

התעכבנו קצת ליד משטחי הברייקדנס.

להקת שחורים ערכה את הלהטוטים הרגילים שלה על משטח אספלט, לצלילי מוסיקה שפוצצה לנו בן רגע את הראש. המקצבים האלה, התנועות, יצאו כולם מן הגיטאות של השחורים, יחד עם כל הפרחחים האלה, אמני רחוב אמיתיים, ויחד עם הסגנון האלים והצעקני שלהם.

התיישבנו בסניף המקומי של מקדונלד'ס, על שפת האגם הגדול, לטעום ממטעמי החג המסורתיים. התפריט הציע לנו מבחר עשיר: המבורגר, צ'יזבורגר, הוט דוג, פרנקפורטר, פרייד צ'יקן, חסילונים בשמן, „פפסי קולה", בירה קלה, מיץ תפוחים. על השולחנות היו מונחים בקבוקי קטשופ וצנצנות חרדל. זוגות יצאו אל לב האגם בסירות משוטים. להקת ברבורים שטה לאיטה על פני הירוקת. היה נחמד.

אחרי הצהריים נערכה על המדשאה הגדולה מסיבת ג'אז מנגינה. על פני הירוקת העזה נפרש פסיפס אנושי מרהיב: לבן, שחור, צהוב, חום, כל הצבעים, כל הגזעים, כל העדות, וכולם יחדיו. רבצנו לנו איפוא על הדשא, בתוך בועה קטנה, כמו כולם, ונתנו לראש להתעופף עם הצלילים. היה נהדר.

אין לנו מושג ירוק מה יש לכם בעצם נגד החג החביב הזה.

□□□

חומר למחשבה

הפגנה גדולה, רועשת, בקמפוס הישן של אוניברסיטת קולומביה נגד גילויים של אפליה גזעית בין כותלי האוניברסיטה.

פרופסור ישיש עומד על דוכן הנאומים ומצב להבות.

בין מאות המפגינים שיצאו להפגין נגד גזענות ונגד הפליית מיעוטים באוניברסיטה, בין כל אלף ואחד תווי הפנים והצבע של העיר הגדולה, בולט ממרחקים יער מרשים של כיפות סרוגות. מעניין.

□□□

הצעקה האחרונה בעיר

המסבאה הישנה של בוב, ברחוב 92. עומדים אצלו בתור, בגשם. לפני שבועיים רבץ שם רק קומץ שכנים מן הסביבה. ג'לוב קר מזג, בסינר לבן, ניגב כוסות מעבר לדלפק ופיטפט בעליצות אירית עם כל הסובבים אותו. המסבאה של בוב מעולם לא היתה מקום שאנשים נהרו אליו ממרחקים.

עד שהממזר מצא את הגימיק.

בוב סגר את המסבאה לשיפוצים, ריהט אותה מחדש, והכריז על המקום כעל מועדון חברים סגור הרמטית בפני חולי איידס, או אף מי שנושאים בגופם את נגיפיה הרדומים של המחלה. הזכות לרבוץ ליד הדלפק שמורה מעתה אך ורק למי שמסוגלים להציג בכניסה אישור רפואי מתאים.

בוב מתייחס לעניין במלוא הרצינות. הוא הציב בפתח שומר סף קפדן.

זה שבוע רוחשת סביב המקום גם משמרת מחאה קטנה ועליזה עם שלטי מחאה הולמים. אנחנו אישית סבורים שהנהלת המקום שילמה לארגונים האלה בעין יפה כדי שיואילו להתייצב בסביבה עם הכרזות ולמשוך מעט תשומת לב. בינתיים, התור סביב הפתח רק מתארך. אנשים באים מרחוק, להציץ.

מעת לעת יוצא בוב אל התור, להתנצל בשם ההנהלה. עושה רושם שהוא נהנה מזה.

„גבירותי ורבותי", הוא אומר לנאספים שנותרו בחוץ, „אין פה שאלה של אפליה נגד הומואים או משהו. החובה להציג בכניסה אישור רפואי מתאים חלה על כולם, בלי הבדל מין, או נטיה. אני בהחלט דורש אישור כזה גם מגברות".

המפגינים בכניסה מציגים לו תמיד שאלות פרובוקטיביות, אבל בוב מתעלם בשקט מקנטרנים כאלה ונותן להם לצעוק כמה שהם רק רוצים.

„העיר הזאת איבדה בשנים האחרונות את המסבאות הטובות שבהן יכולת לצוד פעם חתיכה הגונה", הוא מסביר בסבלנות לסובבים אותו, המקשיבים לו בתשומת לב ראויה. „היום אתה לא יכול לדעת איזה סיכון נוטלת על עצמך כשאתה מציע לגברת על ידך כוסית היגוס. לך תהיה בטוח שאין לה איזה נגיף קטן של איידס שהסתנן לו בטעות לתוך הביוגרפיה שלה. החלטתי לקחת את העניין הזה בידיים ולפתוח סוף כל סוף מקום נקי ובטוח. מי שלא מוצא חן בעיניו, שילך למסבאות של ההומואים, למטה ברחוב ה־10, ויקבל שם מה שמגיע לו".

בינתיים, ברוך השם, המקום מפוצץ. אנחנו, אגב, מכירים טיפוס או שניים שמיהרו להוציא אישור רפואי רק כדי להיות IN.

□□□

חיי כלב

מר ריוויס ערך לנו סיור מודרך במכון היופי שלו, ברחוב 49. מוסד בפני עצמו. הוא אף הציג בפנינו את העלמה רוזמרי, הספרית הראשית שלו, שהיתה שקועה עד לאותו רגע בשיחה עידנית עם כלבת פודל קטנה וקופצנית. העלמה רוזמרי עיצבה לקטנה פוני קטן ושובב.

„זאזא הגיעה הנה הבוקר עם תספורת פאנק", סיפרה הספרית. „אני עובדת עליה כמעט שעה כדי לעצב לה מחדש את הראש. חוששני שזה יהיה מבצע די מסובך".

הכלבה השמיעה שתי נביחות קטנות. אחר כך פגשנו את וואו באמבט מוקצף. הקטנה השתכשכה לה בתוך המים, כשהיא נהנית להתיז על סביבותיה ולהרטיב גם את הפרצ'וסקה החדשה שלה. ג'נטלמן בחלוק לבן, מומחה נודע במקצועו, עיסה לה בעדינות את הגב.

„שים לב שהקטנה לא תתקרר", אמר מר ריוויס בטון גוער. הג'נטלמן בחלוק עטף את המפונקת הקטנה במגבת נקיה ולחש לה על אוזנה מלות חיבה.

בחדר הסמוך השכיבו אותה ליבוש ועשו לה בקפידה מניקור על הציפורניים.

„ועכשיו הדוד צ'ארלי ילביש אותך ואחר־כך נלך לאכול משהו", אמר האיש בחלוק הלבן בהזליפו על הקטנה ענגת מי קולון. הוא ייבש לה את התסרוקת החדשה עם מייבש שיער חשמלי. הכלבה רבצה ממושמעת.

בחדר ההמתנה פגשנו גברת בחברת כלב זאב גדול וממושמע, שהתרפק עליה כל העת.

„ג'ורג'י לוקח את האמבטיות הרגילות שלו בבית", סיפרה הגברת. „אבל פעם בחודש אני מביאה אותו הנה לאמבטיות מלחים עם מסאז'. הילד נורא אוהב את זה. דרך אגב, אני חושבת שזה ממריץ לו כראוי גם את זרם הדם".

חדר ההמתנה כולו מקושט בתמונותיהם של סלבריטיס.

„שני אלה היו של מרילין מונרו", הצביע מר ריוויס על פורטרט של שני כלבים זועפים. „וזה היה הזאב של שוגר ריי רובינסון, וזה מימין, בחליפה השחורה, הפודל הקטן והתנוני של ליז טיילור. כלב נחמד. ואלה פה, באמצע, הכלבים של הרוקפלרים. הם, אגב, לקוחות ותיקים ונאמנים שלנו".

בחוץ, מול הכניסה, נעצרה לימוזינה שחורה. נהג במדים, עם כובע מצחיה, מיהר ופתח את הדלת בפני פודל לבן בסמוקינג שחור, שקפץ החוצה, הסתכל מעט סביבה, והוביל את הגברת שלו פנימה. צריך, לעזאזל, מזל של כלב כדי להיוולד במשפחה הנכונה.

חץ מסילבי קשת

תרבחו ותצחקו!

אם בעבר הייתי מגיבה ברטינה על המימונה המאורגנת, המקבלת מדי שנה מומנטום אדיר, ואף הצעתי להכריז עליה כעל החג הלאומי במקום יום העצמאות – השנה התחוור לי הכל.

זוהי מזימה עליזה ומצחיקה להראות את הפוליטיקאים והעסקנים בכל נלעגותם. העובדה שהם חושבים שהם מנצלים את החגיגות להשגת יתרון פוליטי או כמר־פופולריות רק מוסיפה לצחוק הגורל.

לראות אותם מצטלמים בתרבושים בירושלים, וממהרים להספיק להצגה השנייה בתל־אביב, לקבל חבטות של עלי נענע על ראשיהם הנפוחים – זה לחוות באתנחתא קומית בהוויה העגומה שלנו. והלוגיסטיקה! לדאוג שאנשי המערך יופיעו במשמרת ראשונה והליכוד בשנייה. או להיפך.

וכולם אומרים שטויות בנאליות ברצינות חמורית. וכולם מתקבלים בעליצות. אפילו מאיר כהנא. ושמעון פרס ממהר גם לרוץ לחגיגה של יוצאי אירן ומצטלם גם בתלבושת קווקזית. מה שלא היה עושה בפורים.

ומזכ"ל נעמ"ת, מאשה לובלסקי, ביקשה להזכיר, בהזדמנות חגיגית זו, שאירגונה מטפל באסירות כלא נווה־תרצה, ואירגנה תאפלה נוצצת בכלא. איזה עתונאי יחמיץ אירוע כזה ולא ידווח בהתלהבות מה לבשו חווה ואביבה ושמוליק וגיתית? ואיך זה שאף אחד לא קם ולא התריע על האפלייה נגד האסירים הגברים?

עשה לו וינצ'נצו קאמפנלי הוקוס פוקוס, ותוך 40 שניות גמל אותו מעישון.

בינתיים זה עובד. האם היה פרס בשידור תוקפני יותר או שזה נדמה לי? אגב, מה קרה לשר החוץ, שהוא בדרך כלל מאור אלגנטי, שלבש חליפה חומה? ג'נטלמן, אומרים הבריטים, לעולם לא ילבש חום.

מקורביו אומרים, שהרגע הקשה ביותר הוא הקפה של הבוקר. הוא מתעסק יותר בידיים, משחק כל הזמן עם הצעצועים שעל שולחנו, שאין עליו כעת מאפרה. אולם כאשר בן־שיחו מתעקש לעשן, הוא מאפשר לו, לא לפני – כמו כל המומרים – שהוא מטיף לו להפסיק.

ושימו לב. באפלה של האיראנים, הכריז שאת הכסף שיחסוך מסיגריות, יתרום לכתיבת ספר תורה. לא לאגודה למלחמה בסרטן, למשל. הגמילה (הזמנית, בינתיים) של פרס הניעה את שרת הבריאות, שושנה ארבלי־אלמוזלינו, לנדנד ליצחק רבין שייסע אף הוא לאיטליה. היא החליטה שהיא מוכנה לממן לו את הנסיעה, והיא אפילו מוכנה להקריב את עצמה ולהתלוות אליו. עונש כפול.

מה זה לממן? זה מכספי המסים שלנו. חשיבה טפילית אופיינית לפוליטיקאים. למה שלא תייבא את הקוסם הזה, הנה, כדי שכולנו, חוטאים אומללים, נוכל ליהנות מן הספק הזה? זה יעלה לא פחות מכל התשדירים סיגריה־זה־מגעיל־אותי.

ובינתיים, לא נותר לנו, אלא להתנחם בדבריו של מנהיג סין, דנג־קסיאו־פינג, המתפאר כי הוא בריא כל כך בגיל 82, בגלל העישון.

פסלו של יעקב אגם לזכר ששת המיליונים: אולי גם קולות של שופר (צילום: זום 77)

לא ידעתי כמה שאני צודקת עד שלא ראיתי בטלוויזיה את האנדרטה של אגם, ליד הכותל. שוב אש ומים, ואולי, כפי שהציעה כותרת ב„על המשמר", זה עוד יעשה קולות של שופר. ומי המחותן הראשי בכל הפארסה הזאת? הרב גורן.

גם מכירים אפילו בהכשר של הרבנות הראשית. זה לא. אבל לאפשר להם, או לשכמותם, להיכנס למחנות צה"ל ולשטוף את מוחות החיילים, ולהחזיר בתשובה 12 טייסים – זה כן.

גם אנחנו! גם אנחנו!

עד כמה שלא ניסיתי להתרכז בדבריו של שמעון פרס ב„מוקד" על הוועידה הבינלאומית, עם „פלשתינאים אותנטיים", עניין אותי רק דבר אחד.

איך הוא מתנהג כחשוך סיגריות, זה השבוע השלישי, אחרי הנס ברומא, שם

דיסכותל

הייתי הראשונה לראיין את פרופסור ישעיהו לייבוביץ, מיד אחרי מלחמת ששת הימים. באותו ראיון הביע לראשונה את סלידתו מפולחן הכותל. הוא כינה או את הרב גורן „מוקיון התוקע בשופר".

אולי מתוך רצון להוציא ממנו דברים בוטים, זרקתי את המלה דיסכותל, בשיחה. הפרופסור מיד אימץ אותה.

אביבה וגיתית חוגגות מימונה: תאפלה נוצצת

הליברל התקשורתי

כבר התרגלנו לכך, שכל פעם שקורה רצח או פיגוע חבלני, נזעקים אותם האנשים לתבוע עונש מוות למחבלים.

הפעם הצטרף אליהם הליברל הנאור, שר התקשורת, אמנון רובינשטיין, שהכריז כי הוא בעד עונש מוות „לרוצחים גזעניים". מראייניו לא טרחו לשאלו, אם הוא מתכוון גם לטרוריסטים יהודים.

טוב יעשה שר התקשורת אם יתפנה לברר מה שוב קורה בפלונטרים הטלפוניים של „בזק". בשבוע החג בלבד, מי שחשב שיש לו כל כך הרבה ידידים מאחלים, נוכח לדעת שרוב הצילצולים לא נועדו לו בכלל. ולהיפך, מי שהתקשר לחברים, קיבל זרים.

רבנו רבין

מותר להניח כי ידו של שר הבטחון, יצחק רבין, לא רעדה, כאשר חתם על התצהיר לבית המשפט הגבוה לצדק, על אי גיוס תלמידי הישיבות.

היה זה בתגובה לעתירתו של עו"ד יהודה רסלר נגדו. רסלר טוען, כי אי גיוסם מאריך את שירות המילואים שלו. רק השנה לא גויסו 17,017 בחורי ישיבה.

רבין, הרגיש הידוע, קובע כי לבחורי הישיבה יש בעיות חמורות בהסתגלות לחברה ולתרבות הזרים להם. שיש להם קשיים נפשיים להתבטל מתורה, וכי אי־

נהג מונית (המשך)

כתגובה על רשימתי „נהג מונית", קיבלתי הרבה מכתבי הזדהות. אך גם מכתב אחד נזעם של נהג מונית שטוען כי את התוספת של 10 אחוז שאושרה להם במרס, טרם קיבלו.

בהזדמנות חגיגית זו, הודיע לי שאני „שליטת הארץ שתושביה האריסים צריכים לשרת אותה תמורת כל מחיר שתקבע ועם קבלת התשלום, להוריד את הכובע ולהשתחוות אפיים ארצה, בתרדות בפני הגבירה". נהגים כאלה, הבטיח לי, ספק אם אמצא בצ'ילה או בהודו. והוא קורא לעולים שיבואו, לברוח הישר, כל עוד הם יכולים, לניו־יורק.

ניו־יורק? כלום אינו יודע מה עושים שם לנהג מונית המסרב להסיע לקוח?

איש לא טוען שלא מגיעה להם התוספת. בבקשה, שיצאו למאבק צבורי, שישבתו. אבל לא יתכן שנהג מונית, כפי שעושים זאת כמעט כולם, יסרב להפעיל את המונה, ויקבע לי, לנסיעה קצרה: חמישה שקלים וכשאני מנסה למחות, הוא שואג עלי, או תרדי!

כמה שהם חסרים!

כל אחד ראה במישדר „הדרך לחיים חפר", מה שהוא רצה, מי את נעוריו האבודים, מי את אותם הראשים המופיעים בכל המישדרים הדומים.

לי התחוור כמה חסרה לי רביעיית „מועדון התיאטרון". איזו רמה היתה לה. ואיזה הומור, ואיזה תיזמון והרמוניה, ותרבות הגשה. וחן. וכאשר קברט במיטבו, שיחזירו לי אותם.

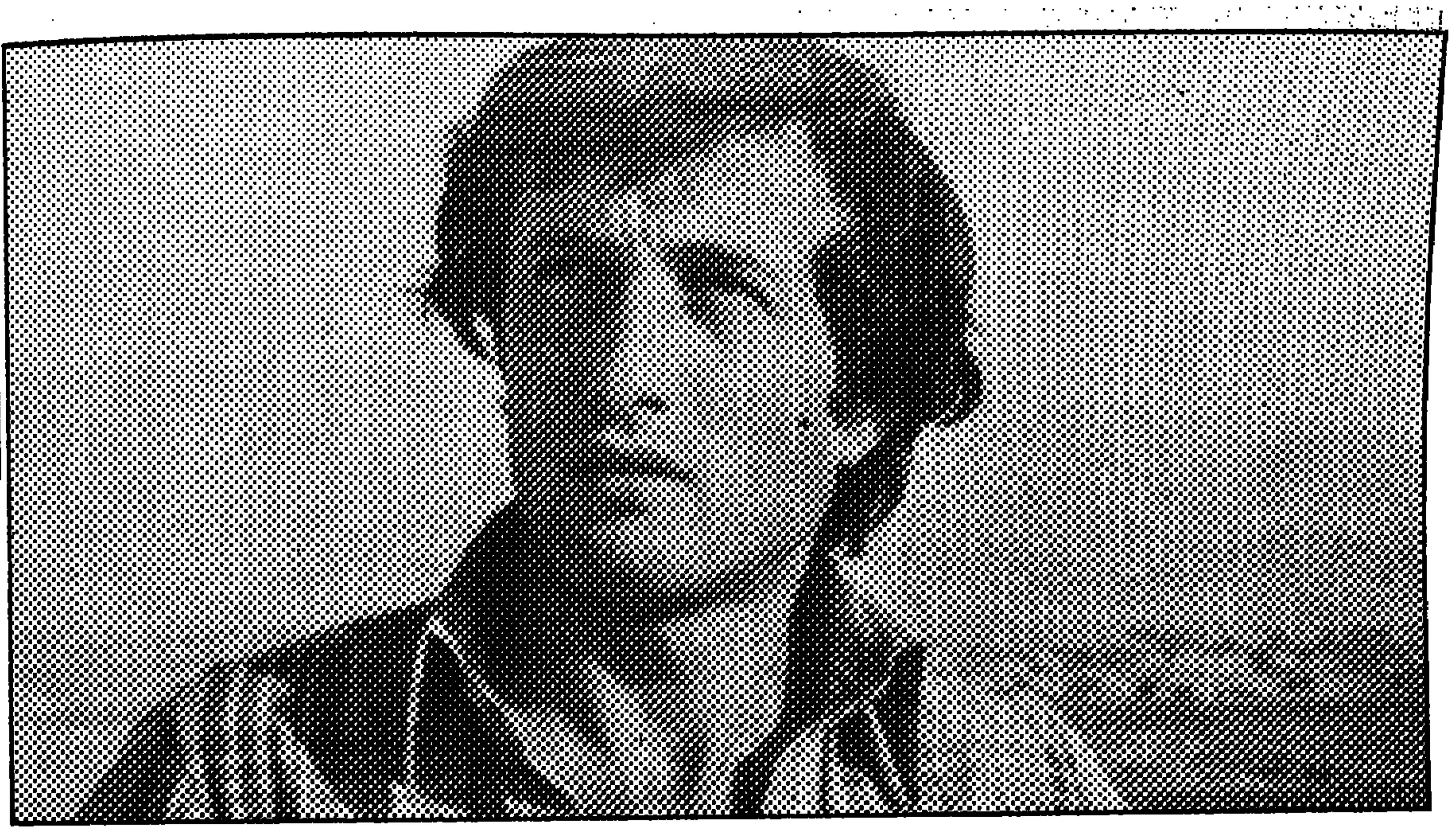

סגן עיזאת נאפסו: הקסם וההתהילה שבשירות ביחידה סודית, בבגדים אזרחיים, לא השפיעו

קראנו לו „האיש שבקיר"

מאת יורם המזרחי, קנדה

מעצרו של עיזאת נאפסו – „האיש שבקיר", כפי שכינו אותו אחר־כך – מספר ימים אחרי שנשא אשה, עורר ביחידתו לשעבר תגובות מעורבות של תדהמה, כעס וחוסר־אמון. רק אחד מקציני היחידה, סא"ל ד', ידע אז, שהבחור השקט מכפר־קמה מוחזק בידי השב"כ. סא"ל ד' נשלח על־ידי החוקרים לצאת בשעת בוקר מוקדמת לביתו של „נאפאס" – כך קראנו לעיזאת – לומר לו שהוא „נדרש לעניין דחוף ביחידה". עד היום תלויה ועומדת השאלה כיצד ומרוע נבחר דווקא ד' „למשוך" את נאפסו מביתו אל זרועות החוקרים, ומדוע הסכימו בלישכת אלוף הפיקוד לאשר לשב"כ מבצע, שהותיר משקע מר אצל מפקדים וחיילים.

אחר־כך, כששותפנו בסוד החקירה והשתלבנו בקטעים מסויימים – לפעמים וחופים – שלה, בעיקר בהר־דב, היו כאלה שביקשו לדעת כיצד קורה, שאדם נעצר, ניתק למשך שנים ארוכות ממשפחתו, וחרותו נשללת בלא שמיידעים על־כך את משפחתו ואת מפקדיו לשעבר. כך, לפי השיר הישן של שמעון ישראלי, נולד הכינוי „האיש שבקיר" ונרקם הסיפור, שכאשר ניתן יהיה לפרסמו – יעמיד בצל עלילות מתח מוכרות.

אחרון המתלוננים

אלה שהיו עדים לפרשה או שהיו לנפגעיה הישירים והעקיפים, מתקשים להבין מה בעצם קרה: כיצד סרח והורשע הקצין האמיץ והמופנם בעבירות, שהן מהחמורות שעבר קצין ישראלי מעולם. ברור, שאישיותו השקטה של נאפסו, דמותו הצנועה, הכמעט־סגפנית ואורח־חייו, לא היו עושים אותו לגיבורן של עלילות פעולה ובגידה הוליוודיות. שכן, פרט לאומץ לבו, לא התבלט כחבורת הקצינים הזוטרים שאיישה בשנת 1977 את יחידת הקישור והפיקוד הישראלית באזור דרום־לבנון (אר"ל).

מערכת זו, בהיותה חשאית ומצליחה, היתה לצנינים בעיני גורמים שונים בקרב מה שמכונה אצלנו „המערכת", ומכאן, שהיתה גם שותפה ב„מלחמות יהודים". מדובר ביחידה שלא היתה סדירה, במובן המקובל של המילה. יחידה, שבעצמאותה עוררה את קינאת חיילי היחידות הסדירות בצפון, ואת שינאתם התהומית של קציני מטכ"ל שונים.

הקסם וההתהילה של השירות ביחידה סודית, בבגדים אזרחיים, לא השפיעו במיוחד על נאפסו, הוותיק בקציני היחידה. נאפסו הובא ליחידת הקישור על־ידי מפקדה הראשון ומקימה, אל"מ או וח"כ היום, בנימין („פואד") בן־אליעזר. הוא קיים מגע יומיומי עם לבנונים ועם ישראלים, אך לא ניצב מעולם בעמדת שליטה ופיקוד. בחור טוב, נוח לבריות, שמעולם לא התווכח וגם לא נדחף קדימה כדי להסתופף במחיצת בכירים שהגיעו לצפון, כדי „להריח מקרוב" את הפעילות המסעירה של היחידה, שעליה סופר רק כחורי חדרים.

מעולם לא ביקש משימות, אך אף־פעם לא התחמק מתפקיד. כשהיה צריך לבצע משימה בתנאי סכנה, תחת אש, או בתנאי לחץ קיצוני, הצליח יותר מרבים אחרים, שגבורתם המוצהרת נשרה עם חציית גדר הגבול. כשצריך היה לפעול ולעבוד בתנאי קיום קשים מהרגיל, היה נאפסו אחרון המתלוננים.

היום, אחרי ניסיון נוסף לנתח ולהעריך את נאפסו מחדש, אפשר להבין טוב יותר את מלוא משמעות הכינוי „האיש שבקיר", שהודבק לו משנעצר, נכלא, הואשם והורשע: איש של גוונים אפורים, של שקט ושלווה, ללא ברק מיוחד, אבל עם הרבה קסם, סבלנות וכושר סיבולת, שאולי סייעו לדחוף אותו לבצע את הפעולות המיוחסות לו, ובוודאי איפשרו לו, אחרי מעצרו, להתמודד עם עולמו שחרב עליו ועל משפחתו.

כחברו ליחידה, כמפקד הגיזרה שבה פעל, ולבסוף – כמפקד היחידה כולה, ראיתי בו חבר וקצין, שניתן לסמוך עליו תמיד. מצב זה נכון עד למחצית השנייה של שנת 1979. נאפסו החל אז לגלות סימני דיכאון, התבודד, ולבסוף ביקש להשתחרר מהצבא. היו כאלה שאמרו שנשבר „בגלל חתיכה" והתכוונו לרומן שניהל עם צעירה יהודיה, פרשת אהבה, שלאחר סיומה אמר: „בארץ הזו אין סיכוי לאהבה של מוסלמי ויהודיה".

בסופו של דבר, התחתן נאפסו עם אשה צ'רקסית.

היו שהסבירו את המשבר בכך, שהקצין המוכשר נפגע מפני שלא קודם בתפקיד ולא הועלה בדרגה. אבל נאפסו הרי סירב לצאת לקורס פיקוד או לעבור ליחידה אחרת. היו שאמרו, ש„ההר שבר אותו": הר־דב המיסתורי והמקסים שבו פעל כבקיא ורגיל. רס"ן סעד חדאד, שאהב את נאפסו לא פחות מאחרים, וכינה אותו „עפריט" (שדון), העריך ש„נאפסו עייף".

כך או אחרת, נאפסו השתחרר מצה"ל, לא לפני שניהלנו שיחות אישיות רבות, שבהן הפצרתי בו לספר מה „יושב לו על הנשמה". אחר־כך ביקש וקיבל מכתבי המלצה. כשהיה כבר אזרח, בא בצוותא כדי להציג את רעייתו לעתיד בפני חבריו ליחידה וכדי להזמין אותם לחתונה. גבר שליו ושקט, צעיר ישראלי, שכל עולמו לפניו.

פגוש קידמי

לפתע נעלם. במשך ימים התרוצצו קרוביו בין מיפקדה למיפקדה, בין בתי חברים ומכרים, וחיפשו את יקירם. אלה שעצרו את נאפסו, ביניהם הקצין שזימנו ל„מפגש הרתוק", אשר נמנה עם ידידיו הקרובים – שתקו.

הפרשה חוזרת אלינו, חברים ומפקדים, כמו הר העולה מקבר מת מקולל. בעור הצל המרחף מעל טענותיו של נאפסו הוא צילן של פרשות אחרות ובעור העניין כולו מקבל מימד משפטי וציבורי־תקשורתי – עולים גם זכרונות מאותם ימים רחוקים של מעורבות ישראלית חלקית בלבנון, של פתיחת „הגדר־הטובה" ושל צעדים ראשונים לקראת מציאות, הידועה כיום כ„רצועת הביטחון". לא ניתן לכתוב על מה שאירע וכיצד אירע, ומי עשה מה ולמה ואז. באורח מוזר, כמעט חולני, מתירים אצלנו לפרסם, לפעמים, רק סיפורים רוויי השמצות והטחות חשודות, אך לעולם לא את מלוא הסיפור של המהלך, ששינה את המציאות בין שיפולי החרמון לים התיכון, שרק מעטים מאוד, ונאפסו בתוכם, ליוו במשך שנים.

קשה לפרט יותר, מפני ש„הסיפור הביטחוני", העומד עכשיו ברקע, מתיר מקום רק לשולי שערוריות. עכשיו נשמעים רק סיפורי לעז של אחרים, לפעמים מתוסכלים, ששהו ביחידה שבועות או חודשים ספורים ואפילו פחות, לא הבינו דבר, כשלו – והלכו.

דרום־לבנון של אותם ימים היתה הפגוש הקדמי של הצפון. מעורבותם הישירה של חיילי צה"ל בנעשה בלבנון היתה מועטה, לפעמים סמלית, בלבד, ברוח הנחיית שר הביטחון דאז, שמעון פרס, „לעזור ללבנונים לעזור לעצמם". צה"ל פעל באזור בזהירות, הקפיד להתאים את מרחב הפעולה של ישובי הלבנונים ליכולתם המעשית וכמה שפחות לרוחב שירותיו של צה"ל. האוייב היה מאורגן, מפוצל ומסוכן.

הזמנה לתערוכה
המכון לפריון העבודה והייצור
התעדכן במידע חדשני!
ימי עיון מקצועיים
במסגרת תערוכת טכנולוגיה 87', מרכז הקונגרסים, ת"א 13-6 במאי 87'

יום חמישי, 7 במאי 1987
1. מדידה וכיול.
2. מעגלים מודפסים.
3. יישומי פנומטיקה באוטומציה תעשייתית.
4. מערכות אחזקה ממוחשבות.

יום ראשון, 10 במאי 1987
5. תיכ"ם כחול־לבן.
6. שינויים טכנולוגיים - השפעות על התעשייה, ניהול כ"א ויחסי עבודה.

יום שני, 11 במאי 1987
7. הידרוליקה כחול־לבן.
8. בינה מלאכותית.
9. מערכות ושיטות ריתוך מתקדמות.
10. גימור רהיטים בעידן חדש.

יום שלישי, 12 במאי 1987
11. הבקר המתוכנת היום ומחר.
12. פיתוח מערכות לייזר בישראל ויישומן.
13. אחזקת מפעל תעשייתי.
14. יישומי מחשב בניהול שיווק ומכירות.

יום רביעי, 13 במאי 1987
15. מערכות ייצור אינטגרטיביות (C.I.M).
16. הלחמה וזיווד אלקטרוני.
17. עיבוד שבבי.
18. תחזוקה ע"י צביעה במפעל.

העלות לכל יום עיון: 50 ש"ח למשתתף (כולל הזמנה לביקור בתערוכה)
פרטים והרשמה: המרכז לאוטומציה ולשירותים טכניים לתעשייה
טל: 03-836870 ,821192
טכנולוגיה 87'
התערוכה הבינלאומית לטכנולוגיה

נאפסו, ביום נישואיו, עם ידיד, רס"ן סעד חדאד, אשר כינה אותו „חיבבת השדון"

יורם המזרחי, מי שהיה מפקד יחידת הקישור בדרום־לבנון, מספר על פקודו, עיזאת נאפסו, הקצין הצ'רקסי שהורשע בריגול • נאפסו, בחור סגפן ואמיץ, לכד כנופיית מחבלים ליד מנרה • הוא פעל בין כפריים ערמומיים, אשר נחבאו מאות בשנים מאחורי אובך הקיץ ושלגי החורף של הר־דב, ובין סורים, מחבלים, סוחרי סמים, מבריחים ואנשי או"ם • המזרחי: „הפחד שנלווה להעלמותו הפתאומית – טרם פג"

מי שמנסה לצייר היום את החיזבאללה כ„איום ללא תקדים", מוטב שיעיין מחדש מפות, עיתונים ודיווחים מסוף שנות השבעים וראשית שנות השמונים, כדי להשוות את מידת הסכנה של אז לזו של היום. לפעמים נדמה, שמפקדי ההווה אינם יודעים את מה שאירע בעבר. כאשר שומעים על חדירה באיזור מנרה, השבוע, יש להשוותה לכל החדירות הקודמות בגיזרה, לכל ההצלחות והכשלונות שלנו ושל אנשי צד"ל, כדי להבין, שכל הרעש והמהומה – מסוקי התקיפה, להקות התותחים של צד"ל, והמפקדות וצבא־הבועה של אנטואן לחד – לא שינו דבר. גיזרות שהיו פגיעות אז נותרו פגיעות גם היום.

נאפסו עצמו לכד, באחד הוואדיות שמצפון למנרה, חוליית מחבלים, שנועדה לתקוף את הקיבוץ, ובמירדף היעיל אחריהם, שבוצע כחברת לבנונים רבים וישראלים מעטים, הצטיין בתבונתו, בנחישותו ובאומץ לבו.

צבא פרטי

נאפסו וחבריו שירתו ביחידה, שמראשית דרכה סבלה מתחושה של זמניות. איש לא האמין, שהמסגרת שהקימו פואד, ומי שהיה אלוף הפיקוד, רפול, תחזיק מעמד ותתפתח במשך עשר שנים. הרמטכ"ל באותם ימים, מוטה גור, לא אהב את הרעיון. במטכ"ל זיכו את היחידה רק בפירורי ציוד ותקנים. כל זאת, במרחב, שבו שרדו במשך שנים ארוכות, „יחסים מיוחדים" בין לבנונים ולא־לבנונים ובין גורמים במערכת הביטחונית.

גורמים אלה נדחקו הצידה על־ידי המציאות החדשה, ולא פעם הסיתו, בהצלחה מרשימה יהודים ביהודים וגורמים צה"ליים אלה באלה. יריבות זו, בין המימסד הצבאי לבין היחידה הקטנה, שפעלה כ„צבא פרטי" וקיבלה הוראות „ישר מלמעלה", יחידה עם „ראש ישראלי וגוף לבנוני" – נמשכה ללא הרף.

מצב זה נמשך עד אמצע שנת 1980, כאשר הסתיים תהליך מיזוגה של היחידה במסגרת צבאית מקובלת, תוך מחיקת שיטות הפעולה שהתאימו ללבנון, לדעתי, יותר ממעורבות הקבע רבת־ההיקף של צה"ל במתכונתה הנוכחית.

באווירה כזו פעל נאפסו באיזור שהתפרסם בסוף שנות הששים כ„פתח־לנד" והיה למרחב שבו „שיחקו" הכל – ישראלים, לבנונים, סורים ומחבלים, סוחרי־סמים ומבריחים, סוכני מודיעין ואנשי או"ם. בהר־דב חי טיפוס מיוחד של לבנונים, שונים מאלה של מרג'־עיון ובינת־ג'בל. נאפסו פעל בתוכם, וכל־זאת על רקע של נסיונות הידברות ויוזמות שונות ומשונות, מסתוריות כמו פני ההר, ובוגדניות כמו מזג־האוויר ששרר בו.

באיזור הזה, לדברי חוקריו, הוא כשל וסרח. יוחסו לו שורת של מעשי בגידה.

נאפסו לא היה בודד בהר. יחד עמו שירתו אחרים, שאחדים מהם, מחבריו הקרובים ביותר, כמעט כולם בני קיבוצים, מסרבים עד היום להאמין לגירסת השב"כ בעניינו. עיזאת תיפקד כגשר לצד לבנונים מן האיזור הדרומי ביותר: רועי־צאן מחוספסים וחדי־חושים, בני כפרים, שלאורך מאות שנות הסטוריה היו מוסתרים באובך קיץ או קבורים בשלגי חורף. אלה נאלצו פתאום, כמעט ללא התראה, להבין את מלוא משמעות החיים על צלע הר אסטרטגי, שאירח מאז ועד היום לובשי מדים או נושאי קלצ'ניקוב, מכל הסוגים והלאומים הפועלים באיזור. נוספו עליהם חיילי או"ם מבולבלים מנורווגיה או נפאל, שלא יכלו למנוע את מעבר ההרדיים, שנעו בין כל המחסומים ובכל הכיוונים, ואחרים מהם הכשילו, לדברי התביעה, את הסגן הישראלי הצעיר.

ניתוץ אלילים

נאפסו נחשף ונעצר על־ידי השב"כ, שאנשיו נראו בעינינו אמינים ביותר וראויים לכל סיוע. במפקדת אר"ל לא הוטל בשעתו ספק ביושרם ובאמינותם המקצועית. יוסי גינוסר היה אחד הבכירים שבהם, וגם עכשיו, כשזעקתו של נאפסו לחפותו מהדהדת, קשה למצוא סיבה סבירה, שבגללה יטרח מישהו להביא להפללה נוסח דרייפוס של הקצין הצ'רקסי. מדוע ירצה מישהו להלביש על קצין צה"ל שימלת בוגד?

אלא, שגם לאחר המשפט, ולאחר שבתי־הדין הצבאיים קיבלו את גירסת השב"כ, המשיך הספק לנקר, ובעקבות מלחמת שלום־הגליל ותפיסת רבבות מסמכי אוייב ואלפי שבויים – אף התחזק: מפני שלכאורה נוצר בשטח מצב שאיפשר לאושש או למוטט את התאוריה שהביאה לכליאת נאפסו ל־18 שנות מאסר. גם העובדה שבמחנה האוייב לא עשו שימוש בסיפור „רכישת" הקצין הישראלי, מעוררת סימני שאלה שונים. מה גם, שסמוך מאוד למעצרו כבר היתה הפרשה, שנותרה חשאית בישראל, לשיחת היום בדרום־לבנון.

הספק מנקר, מפני שהעידן הזה הוא עידן של „איזור הדמדומים", של ניתוץ אלילים ושחיטת פרות קרושות ביטחוניות; עידן של תביעות להנהגת אמות־מידה חדשות בכל הקשור לקהיליית המודיעין. נאפסו טוען, שעינו אותו פיסית. אינני מאמין שכך היה. נכון יהיה לומר ששחקו ומוטטו אותו נפשית – מעשה מקובל בכל חקירה – השפילוהו, פרטו על נימי גאוותה של עדתו, והטילו על כתפיו הצרות את האחריות לשמם הטוב של הצ'רקסים, שרבים מהם משרתים בצבא ובמשטרה. נאפסו טוען, שהעלילו עליו עלילת־שווא, אך בתי־המשפט, ששמעו את טענותיו, לא האמינו לו.

סתימת פיות

טענותיו של נאפסו צריכות להתברר ברחיפות, לטובת מערכת הצדק והמשפט הנדרשת להוכיח את עצמאותה. הן צריכות להתברר למען שירות הביטחון הכללי, החשוב כל־כך לביטחוננו, המתכרבל, מיוסר ומיוזע, בקורי העכביש של עצמו. הן צריכות להתברר למען כולנו, ובראש ובראשונה למען הבחור השקט מכפר־קמה, „האיש שבקיר", הטוען שאינו אלא „דרייפוס צ'רקסי", טיעון המחייב אותנו בגלל מורשתנו הלאומית והמוסרית.

הפחד הסתום, שאפף את מי שהיה עד להעלמות אורח ישראלי מביתו, לשקט המרגיז שבו מבצעים מעצר כוח ומנהלים חקירה, לדרך שבה סותמים את פיות קרובי המשפחה, להליכים משפטיים חסויים, המתנהלים הרחק מעינו השוופת של הציבור – טרם פג. מי שחי בעולם המוזר והמאיים של דרום־לבנון, חייב לזעוק, כדי שסוף סוף יעצרו את המנועים, יחוקו כרגים ויחדשו את התנועה, ללא פחד, ובלי צל רמותם של בני־אדם חיים, „הנקברים בקיר" מאחורי חומת מסתוריו וטיעוני ביטחון לאומי.

גאולה כהן

אפשר, אדוני שר הביטחון

לא רק צריך – את הטרור גם אפשר לעקור משורש.

הפקרת ביטחונם של מתיישבים ביהודה־ושומרון ובעזה – אין פירושה: שלא עושים כלום: אין פירושה שלא עושים יותר; פירושה: שלא עושים את הכל: את כל מה שצריך ואפשר לעשות.

שלטונות הביטחון אינם עושים את הכל.

■ ■ ■

מחדלי הביטחון אינם יכולים להסתתר מאחורי המוסכמה השקרית, האומרת שאי אפשר לעקור את הטרור מן השורש.

מוסכמה שיקרית, המופצת על־ידי אויבי ישראל, במגמה להטעות את העולם, כאילו שורש הפעילות האש"פיסטית כל כולו הוא פוליטי, ולא כפי שהוא באמת: טרוריסטי מובהק, גם באמצעיו, גם במטרתו: לעקור משורש לא רק את ההתנחלויות ביש"ע, אלא את ההתנחלות הגדולה האחת, שנקראת מדינת־ישראל.

אי־ההתמודדות עם המוסכמה השיקרית הזאת הוא מחדל הסברתי נמשך מצד כל ממשלות ישראל – אבל, תפקידו של שר הביטחון אינו להסביר את השטח, אלא לפעול בשטח. שר הביטחון איננו מופקד על המלחמה בשורשי הטרור, שמתחת לפני האדמה: תפקידו הוא קודם כל להילחם בגילויים של הטרור עצמו, לעקור את הקוצים והדרדרים, שהשורשים האלה מצמיחים על פני האדמה.

■ ■ ■

אדוני שר הביטחון,

אל תעקור מן השורש – אבל, קצץ בנטיעות של זרעי הפורענות עד השורש, עוד לפני שהם מצמיחים ראש בשטח, לפני שהם מרימים כנגדנו ראש, מרימים עלינו יד, מיידים אבן בחיילי צה"ל כהכרזת מרד, ובמתיישבים היהודיים – כניסיון לרצוח.

אל תעקור משורש – אבל תסגור כבר היום, על־מנת־שלא־לשוב־ולפתוח־מחר את האוניברסיטאות ואת העיתונים ביו"ש ובמזרח־ירושלים, המקיימים את פעילותם הטרוריסטית לא בסתר אלא בגלוי, לא מתחת לפני הקרקע, אלא מתחת לאפו של המימשל...

אוניברסיטאות ועיתונים, שהם מסוכנים היום יותר ממפקדות אש"ף, שכן הם מהווים את בית־היוצר לתודעה הפלשתינית, לעתודת המנהיגות האש"פיסטית ולתעמולת ההסתה וההתססה.

אל תעקור משורש – אבל עצור כבר היום, ולא רק לאחר שמוקז דם יהודי, את כל מאות המרצחים הידועים לנו מראש, כמועדים לפורענות, אבל מתהלכים עדיין חופשי־חופשי בשטח... גרש עוד היום אל מעבר לגבול, ולא רק אל מעבר לסורגים, את כל הידיים המטילות בקבוקי־תבערה והמניחות, כן, כמו בלבנון, גם מיטעני־צר בצידי הדרכים...

ואם על־מנת שעונשי גירוש כאלה יעמדו כבג"ץ, צריך להרחיב את מסגרת העבירות המחייבות גירוש על־פי חוק – צריך לשנות את החוק... רק במדינת־חלם יכול מחבל, שרוצה להשמיד את המדינה, להסתייע להגנתו בכלי הצדק המשפטי העליון של אותה מדינה, בבג"ץ...

לעקור את הטרור משורש אפשר – אבל רק בדרך אחת: להעמיק בשטח מה שיותר את השורש שלנו.

הטיפול בעקירת שורש הטרור נעשה, אכן, יום־יום בשטח בידי המתנחלים עצמם: על־ידי עצם ישיבתם ביש"ע, על־ידי עצם הרחבת ההתיישבות היהודית שם.

הטיפול בעקירת הטרוריסטים גופם, ובפעילותם? – לא, זה חלילה לו, שייעשה בידי המתנחלים. זה חייב להיות בידי שר הביטחון, ובידיו בלבד.

אבל, גם על אחריותו.

■ ■ ■

גם אם צודק שר הביטחון, כשהוא טוען, שהטרור התחיל לפני קום המדינה ולפני ההתנחלויות ביו"ש; גם אם לא צודק שר הביטחון כשהוא פוסל את הקשר בין מהלכים מדיניים כנועים והלכי־רוח תבוסתניים אצלנו, לבין התגברות הפעילות הטרוריסטית בשטח – בדבר אחד גם הוא חייב להודות: בקשר שבין המחדלים הביטחוניזים שלנו לבין התעצמות ביטחונם של הטרוריסטים שבשטח.

להטיל את האחריות על שלטונות הביטחון – זה לא לפטור חלילה מאחריות את המחבלים, כפי שיש הטוענים כך ברוב דמגוגיה; וגם לא לומר, שעד כה לא נעשה כלום, או שאחרי כל רצח לא עושים יותר:

ורק לומר, שאם שלטונות הביטחון לא יעשו את הכל, את כל שאפשר ומתחייב לעשות, עוד בטרם רצח – כל טיפת־דם יהודי שתישפך, חלילה, תצעק אלינו, עלינו, מן האדמה.

חידון הסמלים הענק ב- ידיעות אחרונות

11

בחסות "תפארת המכונית" בע"מ - הראשונה במתן אשראי לרכב

יצחק שדה 34 ת"א טל. 03-336431 שד' בן גוריון 8 חיפה טל. 04-520461 רבי עקיבא 1 ירושלים טל. 02-223475

הוראות לפתרון החידון: בתלוש (המופיע לאחר ההגדרות) מצויינים מספרי הסמלים. עליך למצוא בחידון את ההגדרה המתאימה לכל סמל ולרשום בתלוש את מספרה.

1. תוכנית המנויים של מפעל הפיס. הכרטיס הכחול למי שיכול ורוצה... להשתתף מדי שבוע בהגרלה רב-פרס. רוצה להיות מנוי? חייג "טול קבוע" 03-204603 וקבל כרטיס.

2. יצרן המנעולים הגדול בארץ. מפתחי צילנדר "יארדני", מנעולי תליה, ידיות ומנעולים חכמים. גם לרכב ולאופנים.

3. חברת הביטוח הדינאמית בישראל המצטיינת בנסיונות ובמומחיות בכל ענפי הביטוח, בעלת אופי ברור של קידמה ויציבות קרוב לחצי יובל שנים.

4. קרור בני-טובי היצרנים והמאנים של מקורים ומקפיאים לסופר-מרקטים ושירות עצמי, מקפיאים לגלידה ומקררי בקבוקים, חדרי קירור והקפאה, מזגן אוויר לרכב, בניה חרכבת ועירות בכל הארץ. ב"ש 057-75590/77676.

5. המכנס של המדינה!!! יצרני אופנה לנשים, גברים וילדים. כל המידות. ג'ינסים "יפטן-נלבר" ובגב. מרמולת 13 ת"א. טל' 03-836540. זהה את סמל הכרבולת וזכה.

6. "רטפון" מביאה את הדברים הטובים: וידאו וטלויזיה נרץ, מכונות כביסה ומדיחי כלים קונסטרוקטה, מסוזרי רוס ושואבי אבק מקיר ומערבלי מזון סטאר-מיקס. עדויות יהודית 35 ת"א

7. שירות סוגני אוויר: מכירה, קניה, יעוץ, החלפה, התקנת כל סוגי המזגנים ומזגנים משופרים, כביש החוף, רח' 289 מס' 9 יפו (ע"י השעון) 03-825026

8. אופנה מובחרת לגברים בסגנון אירופאי מודרני. חליפות ומכנסים מבדי איכות יוקרתיים, אופנה אמי-תית לגבר האלגנטי ולצעירים: חליפות ומכנסים בסגנון זרוק. הסיסמה: "מלביש אותך כמו בחו"ל". דרך יפו 44 ת"א, ק"ג, טל' 03-839021.

9. רשת השווק הגדולה בישראל בעלת סניפי סופר קו-אופ, היפר קו-אופ שוקט. הוגנת 50 של קניה טובה. "רשת הריבוע הכחול".

10. ארוחות בשווי רומנטית במסעדה ממוזגת מול גלי הים. מאכלים יוק-ריים גריל מעולה ומטבח ביתי. אירו-עים עד 150 איש. המסעדה המעניקה 25% הנחה לכל המביא את התלוש המופיע בעמוד זה.

11. כבולות באזיקים, אהבה מטורפת, בת ערובה, הכלה ה-17, נשים ללא חוק. "רקע" מפיצי סרטים. להשיג בסיפריות המובחרות.

12. גדול יצרני וספקי מצברים לרכב, גנרטורים, קשר ומרכזות טלפון, תו-תקן מכון התקנים הישראלי להשיג אצל החשמלאים המורשים.

13. אופנה אקסלוסיבית לצעירות: חליפות, חצאיות, חולצות, מעילים, שמלות. הנחות לסוף העונה!!! "קומודור" התבור 24 ת"א 653095, 03-663079, 662325.

14. פיאג'יו וספה. הקטנועים האמי-נים ביותר. הקטנועים הנמכרים ביותר באירופה ובישראל. "עומרי", הסדנא 6 ת"א 03-815511.

15. "מרכז סקווש" חוג ספורט, משב ומסעדה. בואו לחנות!! על יד תחנת מכבי אש בהרצליה.

16. יבואני מצלמות, PENTAX, CANON ו-MINOLTA, מכונות להעתקת מסמ-כים ומחשבים. מונטיפיורי 10 ת"א טל' 03-663721.

17. מפעל לייצור תיקי בית ספר, תיקי גב, ספורט ונסיעות, תיקי תלמידות ונשים. בעל צבעים ובאיכות גבוהה. "על השכם על הגב, תיקי קל גב".

18. נכנסים ב"שורי" דיזנגוף, התמונה הלוהטת בעיר. המקום בו כולם פוג-שים את כולם. אולם תיחנה מאורה איכות האוכלוסיות. דיזנגוף 166 (פינת בן גוריון) טל. 240300.

19. המתנת השנה! הכה העלה באופנה הישראלית. בגדים איכותיים לרוצה להיראות טוב יותר! "מסטורי" - קליגר 10 03-656236.

20. הדרך הישירה והנאה להכיר בני זוג היא "עלוני קשר" - עלון הפנויים והפנויות. להזמנת עלונים: טלי 03-733994 ו- 04-446023 משעה 21.00-9.00.

21. 16 שנות אופנה יפה לילדים - שוויון לחשיות ברשתות השיווק ולמעלה מ-300 חנויות מובחרות ברחבי הארץ אופנה יפה לילדים.

22. היא זוהלת (זה רמז) לכם "ירוקי" עם אופנה ספורטיבית לכל המשפחה. טרנינגים, וסווצ'רים, חולצות ומכנסי טריקו וג'ינס לוויס 505. הדפסת חול-צות למוסדות, בתי ספר וקבוצות. המאסטים 4 ת"א 03-299793.

23. "יתרבות לעם" - משרד ארצי להפצת ספרי איכות בלעדיים: אנציק-לופדיה עברית, אנציקלופדיה רפואית למשפחה, מילונים וספרי עזר. רח' הרמשיה 10 (פינת דרך פ"ת 80) ת"א.

24. המרכז הסיטונאי למוצרי חשמל ביתיים. החברות המובילות בתשלו-מים ובמחירי מבצע!! בן יהודה 1 ת"א, שוקר 42 חולון, רוטשילד 34 בת ים. "רשת ס.ש.י"

25. ביח"ר למכנסיים לנשים, גברים וילדים. המבחר הגדול בארץ. ג'ינסים, סטון גולד, פוליאסטר וחולצות במידות עד 54. "רפי" - דרך יפו 9, בית רומנו ת"א. 656458, 658539.

26. קורסים לתנהלת חשבונות בפיקוח משרד העבודה והרווחה וקורס ליועצי מס. מבצע!! שמעיים ליומדי ניסיון חינם לסוגי 1+2 ו-3.

27. המפעל היחידי בארץ לייצור כל סוגי הקבקבים. נשים, גברים וילדים. יבואנים של סנדלים ונעלים מאיט-ליה. רחוב יסוד המעלה 29 ת"א.

28. חברה העוסקת בארגון טיולים, קייטנות, נופשונים וימי כיף, הוטנת מקומות לבתי מלון. סוקולוב 121 חולון 03-840193, 854617

29. האמנות המשונה את הכבישים. "שחוקי". אופנועים מ-50 סמ"ק ועד 1100 סמ"ק. "אבניר", הסדנא 6 ת"א 03-815511.

30. סלט של 5 כוכבים!!! גם מלון "הילטון" בחר ב"סלטי צבר"! המבחר הגדול ביותר של סלטים באיכות מעולה מירקות טריים 03-9612057.

31. האופנה המבינה ילדים הכינה עבורם דגמים משגעים לאביב קיץ 1987. בחנויות המובחרות, ברשתות השיווק, בסקי"ס במשביר ובכלבו שלום. המפעל: לוינסקי 3 ת"א טל' 03-815207.

32. רשת להרכבת מערכות פליטה לרכב (אגזוזים) בהשגחת מכון התקנים. בדיקה חינם! א.ת. חישן רשל"צ (ליד ביח"ר למצות), א.ת. רחובות (ליד מוסך פנץ), יהוד: צומת אוויה, ס"ת: א.ת. סגולה.

33. מבחר סטייקים, המבורגרים, קבבים, רצועות שווארמה, עוף סיני ועוד. במסעדות ובמיניטרקטים המו-בחרים. חנות המפעל: "בלדי" - יום טוב 18, 658715.

34. דשא ירוק, מים כחולים והנאות בכל הצבעים בפארק חמים בין ת"א לנתניה. הנאה, נופש, ספורט ומרגוע לכל המשפחה!!

35. החברה מספר 1 בישראל למוצרי פרסום. מחלקה מיוחדת למדבקות מכל הסוגים במחירים הזולים ביותר בארץ. "סיגמא" 03-298946.

36. מודעתך מגיעה ליותר מ-2 מיליון קוראים ב"לוח הכללי" של ידיעות אחרונות. מבצע "חודשים הבטוחים" בטל. 261211.

37. הפיתרון לכאבי הגב. במכונית במשרד ובבית. להשיג "המרכז הבריאותי" דיזנגוף סנטר

38. מדריך העסקים המסווג שיוצא ע"י ידיעות אחרונות" בקרוב גם בשרון, בפ"ת ובשפלה. 03-298946.

שמות הזוכים בחידון מס' 7 – בשבוע הבא

לכבוד "חידון הסמלים בידיעות אחרונות" ת.ד. 11033 ת"א

סמל/הגדרה		סמל/הגדרה		סמל/הגדרה	
1		14		27	
2		15		28	
3		16		29	
4		17		30	
5		18		31	
6		19		32	
7		20		33	
8		21		34	
9		22		35	
10		23		36	
11		24		37	
12		25		38	
13		26			

שם ומשפחה ______ טלפון ______

כתובת ______

לרוצים לפרסם ב"חידון הסמלים" - 03-298946

כואב לך הגב?

בזמן נהיגה, בישיבה במשרד, או מול הטלוויזיה.

המושב האורטופדי של אלי וודלר הוא הפתרון לבעייה

המושב מחולק לשני חלקים עשויים מפרספקס ומכוסים בבד ובספוג בהם מחוררים חורים לצורך איוורור. המושב האורטופדי מעניק לגב ולאגן תמיכה יציבה וגורם לכך שלחץ הגב הנשען מתחלק בצורה שווה על המשענת ובכך מונע את תופעת כאבי־הגב. המושב האורטופדי היצוק מוטבע על־פי מבנה הגב, האגן והישבן. המושב האורטופדי מתאים לאוחזים בהגה, לשימוש בבית (למטרות ישיבה ושכיבה) ולכל אלה שעיסוקם מאלצם לבלות בישיבה. מושב זה מומלץ ע"י רופאים (העושים בו שימוש אישי).

מומלץ ע"י רופאים, כירופרקטים ומכוני בריאות לכל אדם (גם לאלה שעדיין אינם סובלים מהגב).

הפצה ראשית:
"המרכז הבריאותי", דיזנגוף סנטר, ק"ב (ליד "רדיו סיטי") טל: 290559

סוכנויות ראשיות: [illegible]

בעל עסק!

היום מחולק לקוראי המוסף ת"א

מדריך העסקים המקומי המסווג

המופץ ע"י

ידיעות אחרונות

החלה ההרשמה ל"דפי תפוז"

לאיזורי השרון, פ"ת והשפלה

הבטח רישומך במדריך.

התקשר לטלפון 03-298946.

ד"ר ישראל אלדד

הנה הגוי...

(ליום השואה והגבורה)

הנה הנהו הגוי כשראוהו אבותינו
ביום איד, בכל דור:
כאור כשדים בכבשן ועדי הכבשן ברור זה
ומי גם מדם עמי סלב בין הוולגה והריין
כי מכל הנצרות אויבתנו בכל הדורות

לא נצרות ירושלמית... חיית בר!
הנה נראהו - את הגוי!
פרוסה יער, שליט הקוף.
את היער הזה עלינו לעקוף
עם אברהם יצחק ויעקב - -

א.צ. גרינברג, "רחובות הנהר", קפט.

יש טעויות שטוב להודות בהן. כאשר הודיעו לפני כשנה על הסגרת דמיאניוק, לא התלהבתי ממשפט אייכמן שני. במובן שיש להביא את האיש, לשפוט אותו תוך 24 שעות. שני עדים מזהים אותו - וגומרים עמו, כדת וכדין. [illegible]

אילו היה זה באמת רק עניין של האיש – לא היה כל העניין מחייב יותר מדין קצר ופשוט הסל. בעצם ההודעה שמשמיעים בבית־המשפט היהודים – וזה מתחייב מבחינה פורמאלית – "משפט מדינת ישראל נגד דמיאניוק" – יש משהו צורם. מדינת ישראל נגד איזה דמיאניוק...

מה עוד, שאחר מני אלף אלפים, יטילו ספקות בזהותו, ויש בכך הסחת דעת מן העיקר. לגבי האיש דמיאניוק זה ודאי חשוב, לגבינו – היה וישנו „איוואן האיום". עליכן אני מעדיף לדבר על איוואניוק ולא על דמיאניוק...

„איוואניוק" נעשה ייצוגי והוא היה קיים מוחשית אולי יותר מהנאשם דמיאניוק. הוא ואבותיו ואבות־אבותיו האוקראינים, מרצחינו בכל הדורות, המשכים לחמלניצקי ופטליורה (ואין פירושו של דבר, שלא נמצאו שם מתי־מעט לא מרצחים, אפילו גרמנים שכאלה היום). ולא פה המקום לניתוחים היסטוריים וסוציולוגיים המסבירים למה. מה עוד, שלאחר שלמדנו, שללא הגרמנים המלומדים והתרבותיים, עם של קאנט וגתה ותומאס מאן, לא היו „האיוואנים" מסוגלים לעשות מה שעשו – ולהפעיל מכונה שהכינוה גרמנים, תיכננוה מדענים, גם פרופסורים ומלחינים. ואייכמן היה בין המארגנים הראשיים. ו„איוואן האיום" – בין אם הוא זהה עם אותו גוי מפוטם ומטומטם (כנראה) הפורץ מדי פעם בצחוק רם במלוא הפרצוף, ובין אם איננו ההוא, כי אם „מקורבו" של ההוא – זו באמת בעייה פלילית.

אלא, שאין זה משפטו בלבד. זה משפט טרבלינקי, המשמש אחיזה כדי לגולל מחדש באזני ובעיני ובלבות ובמוחות דור חדש, איך היה מה שהיה. הנוער הנדהם, הממלא את בית־המשפט, ההמונים, המאזינים כלי הרף בכל מקום בארץ – בעת עבודה, במכונית, בשוק, במשרד, וודאי גם בהקשר לזה – אותם נערים ונערות המרעידים בעומדם בשורות השחיטה בפולין, וסמוך לכך מופתעים בביטויי אנטישמיות של נוער פולני היום וכלפיהם („חבל שלא חיסלו גם אתכם") כל אלה הם אות לטובה: אות, שישנם דברים ששום השכחה – שוגגת או זדונית – לא יכולה לחול עליהם. הם פורצים ממעמקים, בהם הם פועלים ויפעלו לעד.

כשיר אחר באותו ספר, „רחובות הנהר", בו פתחנו – „הקבר ביער" ניצב במלוא גופו הענק גוי סלאבי בשם איוואן („במקרה" כמובן), ומספר בגאווה וצהלה, איך, לפי צו גרמנים, דחף יהודים עירומים לבור „וזה טוב... פה, פה, זה אני, כחיי זה אני" (שם, שנ"ט). כדבר השיר הפותח: מעמים סלאביים שעל הוולגה והדנייפר, עד לאלה שעל גדות הריין – ורשימה ארוכה, ארוכה מרי, של שאר השותפים, ששינאתם כמו התגקוה בגרמנים הנאצים, שהיו למעין „שליחי ציבור" לכל שונאי ישראל בכל הדורות: גוי.

■■■

מלה קצרה זו, ראשיתה תמים: „גוי" פירושו „עם" בלשון הבסיסית שבמקרא. „ואעשך לגוי גדול" מבטיח אלוהים לאברהם. אברהם גוי. „שני גויים בבטנך" של רבקה, ושני הגויים הם יעקב ועשיו. גם יעקב גוי. אחר־כך ייהפך עשיו לסמל הגויות הרוצחת, המרושעת, ביטוי לרומא ואחר־כך לנצרות. גוי הוא בתלמוד נכרי, לא יהודי, לאו דווקא אדם רע. ושוב, בגלגול נוסף – ולא במקרה, גוי – בהצטברות מהנסיון – מועד להיות שונא ומרצח. הוא ביטוי לרשע.

כמעט שכל הגויים – עמים נכריים – שאבות ישראל ובניהם ובני־בניהם, ניתעו לשכון בתוכם וטעו להאמין בהם, אף להיות נאמנים להם ולאהוב אותם – הפכו להיות למשנאים: מטעמי קינאה, מטעמי דת, כלכלה וכו'; מאז נמרוד האגדתי והסימלי, המשליך את אברהם לכיבשן על שניתץ אלילים, ועד לכיבשני טרבלינקי, שם חברו גרמנים „מפותחים" מאוד עם אוקראינים וליטאים פרימיטיביים מאוד, ורבים ורבים מעמים אחרים, לחסל סופית את העם היהודי מן העולם כולו. בין נמרוד האגדתי הייצוגי ואדולף איוואן הממשיים, נעשו נסיונות רבים. בגלל תאוות שכאלה בגויים, כמו נתרכזו כל המשנאים האלה בתודעת היהודים, בתודעה ובתחושה ובביטוי, למילת „גוי".

מה שהתרחש בטרבלינקי ובכל המחנות האחרים היה „מקורי", „ראשוני", „חדש", רק מצד ה„איך" הטוטאלי והמושלם, כיאות לעם הגרמני „היסודי", אך לא מצד המבוקש והמיוחל גם על־ידי גויים אחרים. הם שנאו אותנו כי היינו אדירים באמונה וברוח וביצירה, כי קדמנו להם, כי חבים היו לנו כל־כך הרבה תרבות, והשמידו אותנו כי היינו חלשים בגוף ובריכוז ובמודעות ובמסקנות משינאה נפוצה ועמוקה זו.

וכבר הזהיר את העולם היינריך היינה – זה המשורר העברי כל־כך בלשון גרמנית גאונית כל־כך – מפני התחברות הפילוסופיה הגרמנית עם חיית־הבר הטוטאנית, מאה שנה לפני היות הדבר למציאות: „במסתריים אלה, שגוו זקני יהודים, הם יקצצו עמים שלמים" – ניבא וידע מה שניבא.

היום החל מהלך נרחב, וכמובן „יסודי", של היסטוריונים גרמניים, להקל מהעומס על גרמניה ולמצוא „שותפים". טיעון אחד הוא, שבפועל החל בהשמדה המונית סטאלין. תחילה נגד מעמד עויין, איכרים ועירים, ובהזדמנות זו גם נגד לאומנים אוקראינים, אחר־כך נגד יריבים פוליטיים, כולל – ואולי בראש – בולשביקים. אנו יודעים מה עולל לצמרת יהודית, לנאמני ציון ולנאמני העברית, וכבר היתה תוכנית לחסל שלושה מיליוני יהודים (פרופ' נולטה הגרמני איננו דואג לגורלם; כמובן, דיו בתקדים מוגזמות ההסגר והרעבת אוקראינים). גם אילו היתה בכך אמת מלאה, כמה זה מצדיק את הנאצים ואת... טרבלינקי, שם היתה המתה מתוכננת ומסודרת?

חמור מזה הטיעון שהנאצים כבשו את... גרמניה, וכפו עצמם על העם הגרמני אף נגד האופי הגרמני. משמע, שטרבלינקי והשמדת היהודים (אם איננה בדוייה...) היתה עניין חד־פעמי, פרי תאונה היסטורית שלטונית. כאן מתחיל השקר ההיסטורי המסוכן, כאשר הוא בא לנתק את השואה מהאנטישמיות והאנטיהודיות והשנאה בכל הדורות. הוא בא להפכו ל„אסון" חד־פעמי, כמעט מקרי, במקום לראותו כמה שהוא באמת: שיא מבחינת ה„הגשמה" היעילה המתוכננת של שינאה ותאוות החיסול שהיתה בקרב גויים רבים.

ומה היו בצרפת למשל? ועמידה מן הצד, תוך הנאה נסתרת והימנעות מעזרה, הלא היתה גם במערב האנטי־נאצי המובהק, כולל אנגליה ואולי אנגליה בראש, ולוא מטעמים פוליטיים אנטי־ציוניים. שתיקת העולם, הפקרתנו, ואין צריך לומר – התעוררות האנטישמיות המודרנית המדעית בגרמניה, חמישים שנה לפני היטלר (וואגנר בראש), המשך למה שהבע מרטין לותר במאה ה־16 בחוברת שלו על „היהודים ושקריהם" – כל זה מצביע ומוכיח אלפי הוכחות את מקומה של „השואה" כחוליה שיא בשרשרת, מפרעה דרך המן וחמלניצקי, עד להיטלר והאיוואניקים – וגם הגוויים –: הנה הגוי, הנה התגשמות כל מה שחש היהודי מן האינסטינקט, ומן הנסיון בן אלפי שנים, באומרו „גוי". לא שום שינאה מלכתחילה. ויש היסטוריונים גרמניים, ואותו נולטה בראשם, הטוענים

(המשך בעמוד 18)

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

בין הפטיש והמנגל

מצב לאומי: יש קטיושות! יופי, לא תהיה ועידה בינלאומית! יצאנו מזה! לא עוד!

★

עושה שלום במרומיו: מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ: „החלטות אלג'יר לא יעצרו את השלום".

– איך הצהיר ראש הקהל בעת ריב בעיירה: „רבותיי דם יישפך, אבל שלום יהיה כאן".

★

ראשים בישראל: „נהירת הצמרת הפוליטית לחגיגות המימונה, מבשרת הליכה לבחירות מוקדמות".

– על ראשי הממשלה בוער התרבוש.

★

מדרגות המס: מס פוליטי מהו? – מס מ י מ ו נ ה מפלגות.

★

„וזו רק ההתחלה": „הוגדלה כמעט פי שלושה הקצבת מטבע חוץ לנוסעים לחו"ל".

– שני צידי המטבע: בחו"ל – מטבע זר עובר לַסּוֹחֵר. בבית – מטבע עובר לַבּוֹחֵר.

★

חשופים בצריח: „במעמד ראש הממשלה ושר הבטחון נחשפו דרגותיו של הרמטכ"ל ה־13 בצה"ל".

– מכל החשיפות של הזמן האחרון, זו נעמה להם ביותר.

★

על הגובה: הרמטכ"ל החדש של צה"ל הוא אמנם לא דן וחצי, אבל גם הוא משכמו ומעלה.

★

קבלת שבת: „מ"מ שר הפנים לחץ והוועדה המחוזית אישרה את הקמת איצטדיון המריבה בשכונת מַלְחָה".

– מעתה ייאמר בעיר הקודש: „בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמַּלְחָה".

★

חברים כל ישראל: „חברי מפלגת העבודה ביישובי יו"ש, מאיימים בעזיבת המפלגה".

– לפי הסגנון אפשר לחשוב, כי מדובר בְּרִבְבוֹת אֶפְרַיִם ולא בְּאַלְפֵי מְנַשֶּׁה.

★

מי שמכיר יקום: ח"כ ר"צ בתלונה לשר הבטחון: „12 טייסים חזרו בתשובה ב־8 שנים".

– 12 טייסים ואף לא ח"כ אחד!!

★

פסוקו של טוו: אמרו לרבי פנחס מקוריץ: לדעת שפינוזה, האדם והבהמה טבע אחד להם, ומותר האדם מן הבהמה אַיִן. אמר רבי פנחס: חבל שלא שאלו את שפינוזה, אם ראה מימיו בהמות שהעמידו שפינוזה אחד.

נתן ברון

יש תשובה?

האם גם אצלכם הולכת ומתחזקת ההרגשה, שכבר היינו בסרט הזה? שוב אנו רואים את ראש העיר הצפונית מזהיר מפני עזיבה ונטישה. פני התושבים, היושבים בחדר, שזוגיות־חלונו נפגעה, מעידים כאלף עדים על ההרגשה. והקיבוצניקים העומדים בשדה, ליד הגדר, מדברים בדיוק כמו שדיברו לפני שש ושבע ושמונה שנים.

קטיושות בצפון, וכל העניין כאילו מתחיל מחדש.

והרי הבטיחו לנו, שלא יהיו עוד קטיושות בקרית־שמונה: ואמרו לנו, שהארץ תשקט ארבעים שנה: וסיפרו לנו, שיש עכשיו רצועת ביטחון נפלאה, ששום דבר רע לא יוכל לחדור דרכה.

למרות זאת, התהליך המוכר, הידוע – ומורט־העצבים – חוזר על עצמו. בתחילה תקיפה „קטנה" של מחבלים, בעקבותיה תגובה ישראלית „הולמת", לאחר־מכן עוד תקיפה, ועוד מכת־נגד – והנה, לנגד עינינו, התלקחות מחודשת של האש בגבול הצפון.

האם היינו תמימים ונאיביים, כאשר חשבנו, שהשקט חזר למנרה ולקרית־שמונה – או, שסתם טמנו את ראשנו בחול, ולא רצינו לראות את האמת הקשה והלא־נעימה?

■■■

מכאיב ומר לומר את הדברים, אבל אף פעם לא יהיה שקט בגבול הצפון, לפחות לא בטווח הנראה לעין. יהיו תקופות, קצרות או ארוכות, של שקט יחסי – אבל הפוגה מוחלטת, מעין שביתת־נשק, ללא פיגועים וללא אבידות, לא תהיה אף־פעם באיזור ההוא.

כמובן, אם מישהו מאמין, שעוד בימי חייו יהיה שלום עם סוריה, ועם יתר מדינות ערב, ועם ארגוני המחבלים – למישהו כזה נוח להאמין, שיכול להיות מצב של רגיעה ושלווה כחבל־הארץ היפהפה הזה בצפון. אבל כל ארם מן הישוב, המנסה לראות את המצב בקור־רוח, עד כמה שהדבר ניתן, יודע – בליבו ובמוחו – שלא תהיה התפתחות כזו.

הנה, ראו את ועידת אש"פ באלג'יר. גלונים של דיו נשפכו על התיאוריה, שאש"פ, וכמובן מנהיגו יאסר ערפאת, רוצים להיות „מכובדים", להיות מקובלים על העולם, לא להיראות כאנשים צמאי־דם השׂשים לפגוע בנשים וילדים. ובאה הוועידה באלג'יר, ושוב נשמעים הקולות הישנים, ואולי הפעם בטון יותר מאיים ויותר מסוכן, כי „רק ברובה" תיפתר שאלת פלשתין.

זה אש"פ הטוב והמיטיב, הרוצה לעשות שלום עם ישראל (לדברי כל האוהדים בישראל) וזה יאסר ערפאת, המתון והשקול, המנסה לשכך את חמתם הבוערת של חבריו הנלהבים, לצאת ולשפוך עוד דם יהודי.

הרי יש מומחים גאוניים, המסבירים לנו השכם והערב, שרק בנו האשם, שרק אנו לא בסדר. אם נגלה קצת רצון טוב, אם נושיט קצה־קצה של אצבע קטנה לשלום – הכל ייראה אחֶרת והכל ישתנה. ומה קרה?

לכאורה, צריכה היתה ועידת אלג'יר לצאת בהכרזה של שביעות־רצון. הוועידה הבינלאומית, גם אם איננה נראית כרגע באופק הממשי – עושה צעדים מסויימים לקראת מימוש. מפלגה מרכזית וגדולה בישראל תומכת ברעיון הזה, ואם היא תעלה לשלטון בבחירות הבאות – ייתכן שאף תגשים אותו. אפשר לומר מה שרוצים על שמעון פרס, אבל עושה רושם שהוא מאמין באמת ובתמים שעליו ליטול מעוז וייצמן את כתר „עושה השלום המרכזי" (ואולי גם ממנחם בגין?). אם כך, מדוע לא שמענו מילה טובה אחת על כל העניין באלג'יר? לא שמענו, וגם לא נשמע. מה שכן שמענו, ומה שכן נשמע בעתיד, הם רק דיבורים על רובים ועל דם.

■■■

הדברים הללו אינם נכתבים באווירה של „אמרתי לכם", אלא בכאב רב. לראות את מה שמתרחש בישובי הצפון, לחזות בחרדתם של התושבים, והכי גרוע: לראות שוב חיילים צעירים מובילים לקבורות חבר שנפל, כל זה מכניס אותך למצב של רוגז, כעס ותסכול.

מעל לכל, ברור היום לחלוטין, שיַפְיה של ישראל ככולות, כפי שלא היו ככולות מעולם. הבה נרבר גלויות: ישראל של שנת 1987 יכולה להפציץ פה ושם, לפגוע פה ושם. אבל ישראל של שנת 1987 איננה ישראל של 1982.

קשה להאמין, למשל, שנראה משהו כמו „פעולת עונשין" רצינית מעבר לגבול, מעבר לרצועת הביטחון. הסורים משחקים כשטח, העולם איננו מורגש, כמו פרופסור עורן, מה המצב בקרית־שמונה, ואיש במערב או במזרח איננו מזיל דמעה לוהטת במיוחד על חייל ישראלי שנפל.

ישראל זועמת, שתקום ותעשה מעשה של נקם ושילם, שתתפרץ לפתע על המחבלים ושולחיהם באיזו פעולה מיידית, בעלת ממדים רציניים – תיתקל ללא־ספק בתגובה צוננת, ואולי עויינת, אפילו בקרב ידידים קרובים מעבר לים.

זהו תסכול קשה מאוד, המחזיר אותנו בבת־אחת לנקודה, שהיינו מעדיפים לשכוח. ידיה של ישראל, צריך להודות בכך, אסורות במידה רבה באזיקים המונעים ממנה תופש פעולה.

■■■

ולכן השאלה היא, אם מדינה יכולה להמשיך ולהתקיים לאורך זמן במצב כזה. האם מדינת ישראל מוכנה להשלים עם כך, שתושבים ואזרחים יחיו תחת האיום המתמיד של מטחי הקטיושות, ושחיילים ולוחמים יצטרכו להקריב שוב ושוב את חייהם כדי לאפשר לרבבות מטיילים ליהנות מן האביב המשכר שהסתער עלינו בתום המסה.

ישראל חזרה לגבול הבינלאומי, עם רצועת ביטחון שכנראה אינה יכולה עוד לתת תשובה טובה למצב. לפני כמה שנים ניתנה תשובה מסויימת לשאלה: מה צריך לעשות כדי להבטיח שקט בגבול הצפון? כולנו יודעים, מה עלה בגורלה של התשובה ההיא, ולאן התגלגלנו בעקבות האירועים בלבנון – ובישראל.

השאלה היא, אם יש תשובה אחרת, יותר טובה, יותר מתוחכמת, יותר בטוחה. אם יש – הגיע הזמן שגם אנחנו נדע ונשמע ונבין.

חיים חפר

סוף ציתות

הַגִּלּוּי הַזֶּה, שֶׁל צִתּוּתֵי רָפוּל, מַדְאִיג וְאֵינוֹ מַרְפֶּה • וּכְבָר גַּם הַבְטָחָתוֹ (אוֹ אִיּוּמוֹ), כִּי אִם... אָז הוּא יִפְתַּח אֶת הַפֶּה • וְעוֹד מוֹסִיף הוּא בְּרֶמֶז דַּק כְּעָבְיוֹ שֶׁל עַמּוּד • כִּי לְכָל אֶחָד מִן הַמְצֻתָּתִים הָיָה „עִתּוֹנַאי צָמוּד" • וְזֹאת כַּנִּרְאֶה רַק אַזְהָרָה – – וְעַכְשָׁיו הַצִּבּוּר מָתוּחַ וּמְצַפֶּה • שֶׁהָרַמְטְכַּ"ל (מִיל.) יֶחְדַּל סוֹף סוֹף לִהְיוֹת הַשַּׁתְקָן הַיָּדוּעַ – וְיִפְתַּח סוֹף סוֹף אֶת הַפֶּה • וְנִשְׁמַע כֻּלָּנוּ עַל מָה שׂוֹחֲחוּ אַלּוּפֵינוּ בְּעִנְיְנֵי מִבְצָעִים וּפְעִילוּת • וְאוּלַי גַּם יְשַׁעְשֵׁעַ אוֹתָנוּ פֹּה וָשָׁם בְּקֹרֶט שֶׁל רְכִילוּת • וּמָה אָמְרוּ שָׂרִים וְחַ"כִּים וְאַלּוּפִים בִּישִׁיבוֹת סְגוּרוֹת אוֹ בְּמוֹשְׁבֵי לֵצִים • וְהַאִם מִישֶׁהוּ הֶאֱזִין לָהֶם, כְּשֶׁהֵם חָשְׁבוּ שֶׁהֵם מְדַבְּרִים רַק אֶל הָאֲבָנִים וְהָעֵצִים • בְּקִצּוּר, יֵשׁ לְהַנִּיחַ, שֶׁרָפוּל, כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים, מַחֲזִיק אֶת כֻּלָּם בַּבֵּיצִים ••

אֲשֶׁר הֵסַבּוּ לָהֶם נֶזֶק יוֹתֵר מִכָּל הַהַפְצָצוֹת וְהַהִסְתַּעֲרֻיּוֹת וּמִטְחֵי הַתּוֹתָחִים! • וְעַכְשָׁיו – עַכְשָׁיו אֲנַחְנוּ? – אֲנַחְנוּ אֵלֶּה הַשּׁוֹכְבִים בְּבִצּוֹת הַשְּׁקָרִים וְהַתְּכָכִים? • אֲנַחְנוּ? – אֲנַחְנוּ הַמַּאֲמִינִים בַּמְּפַקֵּד, בִּמְסִירוּתוֹ, בֶּאֱמוּנָתוֹ, בְּמִלָּה שֶׁלּוֹ שֶׁהִיא מִלָּה • מַאֲמִינִים לְאֵלֶּה אֲשֶׁר קָרְאוּ „אַחֲרַי" וְהָלַכְנוּ, מִמִּלְחֶמֶת הָעַצְמָאוּת וְעַד לְבָנוֹן הָאֻמְלָלָה • וְעַכְשָׁיו – דַּי? אוּלַי. אוּלַי הָאֱמוּנָה גּוֹסֶסֶת. אוּלַי הָאֵמוּן בָּהֶם – מֵת • אוּלַי לֹא נוֹתַר עוֹד מְפַקֵּד אֶחָד אֲשֶׁר מְדַבֵּר אֵלֵינוּ אֱמֶת • עֻבְדָּה – הָרַמְטְכַּ"ל עַצְמוֹ חוֹשֵׁד. הָרַמְטְכַּ"ל עַצְמוֹ מְצֻתָּת ••

וְהָיִינוּ יְכוֹלִים לִצְחֹק עַל כָּל זֶה עַד אֲשֶׁר יִתְפַּקְּעוּ מָתְנֵינוּ • וְהָיְתָה זֹאת יְכוֹלָה לִהְיוֹת אַחַת הָאֲנֶקְדוֹטוֹת הַמְשַׁעַשְׁעוֹת אֶת לֵילוֹת שַׁבְּתוֹתֵינוּ • אִלְמָלֵא – אִלְמָלֵא הָיָה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה מְעַרְעֵר אֶת יְסוֹדֵי הַיְסוֹדוֹת שֶׁל נִשְׁמוֹתֵינוּ • אִלְמָלֵא – אִלְמָלֵא הָיָה הוּא מְסֻכָּן – יוֹתֵר מִכָּל אוֹיֵב – אֶת חַיֵּינוּ וְחַיֵּי בָּנֵינוּ • אִלְמָלֵא הָיָה הוּא קָשֶׁה יוֹתֵר מִמַּפֶּלֶת חֲטִיבָה בִּקְרָב • אִלְמָלֵא הָיָה הוּא מְצַמְצֵם – יוֹתֵר מִכָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה – אֶת הַפַּעַר שֶׁבֵּין צַהַ"ל לְבֵין צִבְאוֹת עֲרָב ••

וְאוּלַי יֵשׁ בָּזֶה מַשֶּׁהוּ. אוּלַי הַפִּקּוּד כֻּלּוֹ (אוֹ חֶלְקוֹ) חוֹלֶה לְאֵין מַרְפֵּא • אוּלַי הֵם פַּטְפְּטָנִים מוּעָדִים שֶׁהָאוֹיֵב לְמוֹצָא פִּיהֶם מְצַפֶּה • אֲבָל אִם כָּךְ, רָפוּל, אִם כָּךְ, חוֹבָתְךָ הִיא לִפְתֹּחַ אֶת הַפֶּה! • חוֹבָתְךָ הִיא לוֹמַר מִי וּמָתַי וּמָה • חוֹבָתְךָ הִיא לוֹמַר עִם מִי אֲנַחְנוּ עֲלוּלִים לָצֵאת לְמִלְחָמָה! • אַךְ אִם אֵינְךָ מוּכָן לוֹמַר, וְכָל סִפּוּרֶיךָ וְצִתּוּתֶיךָ הֵם עֲלִילוֹת שָׁוְא • וְהֵם רַק חֲשָׁדוֹת וְתַאֲווֹת רְכִילוּת וּמְצִיצָנוּת אֶל כָּל חָשׁוּב וְכָל נֶחְשָׁב • כִּי אָז – כִּי אָז עָלֶיךָ לְהִתְפַּטֵּר בְּבֹשֶׁת וּבְקָלוֹן מִכָּל תַּפְקִיד צִבּוּרִי – – וְעַכְשָׁיו! ••

הֲרֵי צָרִיךְ לְשַׁפְשֵׁף אֶת הָעֵינַיִם, עַפְעַף אַחַר עַפְעַף • כִּי מַה פֵּרוּשׁ הַצִּתּוּתִים? שֶׁהָרַמְטְכַּ"ל אֵינוֹ מַאֲמִין לְאַלּוּפָיו • וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִין בָּהֶם, עַל כִּי הֵם „מוֹסְרִים סוֹדוֹת" לְעִתּוֹנָאִים • אֵיךְ יַאֲמִין לְדוּ"חוֹת הַמּוֹדִיעִין שֶׁלָּהֶם, אֵיךְ יְאַשֵּׁר תָּכְנִיּוֹת וּמִבְצָעִים • הֲלֹא אֲנַחְנוּ עֲדַיִן זוֹכְרִים אֶת הַלַּעַג וְהַגִּחוּכִים • לְמַשְׁמַע הַהוֹדָעוֹת שֶׁל מְפַקְּדֵי צִבְאוֹת עֲרָב, לְזִיּוּפֵי הַדּוּחוֹת • לִשְׁקָרִים

געפילטע קוסקוס

פֶּרֶס וְשָׁמִיר לָקְקוּ אֶת הָאֶצְבָּעוֹת מִן הַמִּפְלָטָה וְלֹא הִזְדַּקְּקוּ לְמַפִּיּוֹת • בִּוְעִידַת „חֵרוּת" אָכְלוּ דָּוִד לֵוִי וְדָוִד מָגֵן נַקְנִיקִיּוֹת עִם חַרְדָּל בְּתוֹךְ לַחְמָנִיּוֹת • גְּבֶרֶת בְּחִפּוּשׂ מְשֻׁגַּעַת עַל טוֹרְטִים, גְּבֶרֶת זוּפוֹבִיץ' מְפַצַּחַת חַמָּנִיּוֹת • אֵלֶּה מְקַבְּלִים צָרֶבֶת וּלְאֵלֶּה יֵשׁ בַּקֵּיבָה עֹדֶף שֶׁל פְּעִילְיוֹת • אֲבָל כָּךְ – מָה לַעֲשׂוֹת – מַתְחִיל אֶצְלֵנוּ מִזּוּג הַגָּלֻיּוֹת ••

„ועכשיו, מר אגם, אולי כותל מסתובב..."

בועז עברון

הכחשה מוסמכת

אני יכול למסור כאן הכחשה מוסמכת לשמועות העקשניות, שאחת לשש חודשים מתקיימת פגישה על סיפון יאכטה כלב הים התיכון, סמוך לקפריסין, לצורך תיאום עמדות, בין יצחק שמיר, יצחק רבין והרב לוינגר מצד אחד לבין אבו־ניראל, ג'ורג' חבש ונוואף חוואתמה מצד שני. אומנם, לנוכח הידיעות הראשונות מוועידת אלג'יר הדברים נראים כך. אבל אין בכך כל צורך, מפני שהעמדות מתואמות ביניהם מראש בין כה וכה, והם מבינים זה את זה ללא כל צורך להתייעץ ביניהם, מפני שהם עשויים מאותו חומר. לכל צד יש החשבון הארוך שלו.

החשבון של שמיר ולוינגר ברור מאליו. הם סומכים על הקדוש־ברוך־הוא וברית בין הבתרים. עם כל יום שעובר נעמיק את אחיזתנו בשטחים הערביים, ננסה אט אט לרחוק מהם את תושביהם (והשי"ת ודאי יגלגל ליראיו, „הבחורים היקרים" שאינם מבינים על מה נענשו, הזדמנויות לגרש אל מעבר לגבול את חלקם, את מרביתם או את כולם, ואם ההוא טמיר ונעלם לא יעשה זאת, נסייע בידיו). ומדי פעם בפעם יעשה השם ישועות לעמו ויביא לעור מלחמה קטנה שבה נספח עוד נתח מגבולות ההבטחה. אומנם, בגלל הבוגדים מבית זה לא הצליח בלבנון, אבל תהיינה עוד הזדמנויות.

מי שרוצה שלום הוא בוגד. השלום הוא טירוף ואסון. ומה יאמר העולם? העולם יתרגל. וארצות־הברית? היא תמיד תתמוך בנו, מפני שהיהודים מושלים בה, ומפני שזה האינטרס שלה, והיא זקוקה לנו יותר משאנו זקוקים לה. לכן אין מה להתרגש מפולארד, ובא לציון גואל.

★

רבין אינו עושה חשבונות. רבין הוא מקרה נורא של פיצול האישיות. המוח שלו מנתח, יודע ומבין. אבל הקול והידיים הם של עשו, או בעצם של האיש האחרון שלחץ עליו.

הוא האיש שאינו מסוגל להכריע בעניין ה„לביא"; שאינו מסוגל להתנגד לקצינים הדורשים את קידומו של אביאם סלע; שלא היה מסוגל להתנגד ל„גוש אמונים" בקדום ועכשיו הוא מנסה להתחנף ל„גוש". „מגלח" פרדסים, סוגר אוניברסיטאות, מרשה לירות ולהרוג בלי שאיש ייענש, ואינו מורה לעצור ולהעניש את המתפרעים בקלקיליה.

הוא גרוע מ„רפול" ומשרון, מפני שהם פעלו בהתאם לתפיסותיהם הפוליטיות, ואילו הוא עושה אותם דברים אך אינו פועל, אלא נפעל. אולי נדמה לו שהוא עושה חשבונות פוליטיים מחוכמים, מאגף את פרס, מחזר אחרי הימין, זוכה בקולות. אבל כל החשבונות האלה הם הבל וריק, משחק מול הראי, מפני שמאחוריהם יש רק מוח, אין אופי, אין אישיות. מי זה רבין? איש אינו יודע עוד.

זה הצד שלנו של החשבון. הצד השני, של אבו־ניראל חבש וכת דר־

ליה, מתוחכם יותר, מבין יותר הכוחות ההיסטוריים, אבל אינו לבני עמו יותר מהצד שלנו עמנו.

לעומת האנשים מהצד שלנו הסומכים על הקב"ה ועל הגוש, בים הם חשבון היסטורי ארוך מאוד.

★

הם עוקבים אחרי המאזנים ה גרפיים, המורים שהאוכלוסיה ה דית בארץ היא כמעט סטטית, תחזיות של חוקרים שלנו יהיה בעליה נטו של כ־50 אלף בשנה לשמור על המאזן הנוכחי בין יהו לערבים בארץ, וזה כשהאוכלוסיה היהודית בעולם כולו מתמעטת וה כת ורוב הילדים היהודים כבר נולדים בארץ, כך שאין ליהו הארץ רזרבות אנושיות, אפילו הקב"ה לתת את הארץ בידם. האופטימיסטים הגדולים ביותר רץ אינם חולמים על עליה נקי דה כאלה.

חבש ואבו־ניראל סוקרים את מאזני ההתפתחות הכללית התיכון הערבי, שמשקלו באוכלוס בשטחים, במשאבים כלכליים, שכלה ובעוצמה עולה והולך דה, לעומת הסטטיות והשקיעה סית של ישראל היהודית. וכאשר יעבור משקל זה נקודה קריטית יימות, יהיו גם האמריקאים לשנות את מדיניותם.

הם גם מביאים בחשבון צות־הברית עצמה, מתמעט היהודים ויותר ויותר מהם מישראל (ומעשי טימטום כמו פולארד עוד מורידים תהליך עומת זאת עולה מספרם של עים השחורים, ההיספאנים ו נים החשים קשר לארצות העול השלישי והעולם הערבי.

ולאור כל אלה, למה ל שלום? למה לוותר על חלק טין, כפי שמוכן לעשות ה את? למה לתאם את הקץ עם שממנו ניפטר בין כה וכה העת? או מה אם יוגלו עוד בות או מאות אלפים, או אסרו או אף יירצחו אלפים רבבות על־ידי משטר ראלי (משטר שיהיה האחרון בתמוטת ישראל, לקדם משטר כזה הפלשתינאים יסבלו עוד פחות ממה שאנו סובלים ואין אנו מתעשרים אחרים מהם.

ובין שני אלה נתונים הישראלים והפלשתינאים. פי ורבבות פלשתינאים להקרבה ולהורג לשם פי, ואותם אלפי ורבבות יהודים המיועדים להרוג ולמלחמת נצח לשם קיום הבתרים ו„ההבטחה האלוהית".

„לא עוד כצאן לטבח" – אל חיקו אותי. ועוד בעינים בכוונה, בידיעה מראש, מית", יהודית ופלשתינאית.

עמוס קינן

אבו כהנא והרב נידאל

1. בחזרה לתרבוש

תמונת השבוע, בעתון זה, הוקדשה לחגיגות המימונה. מצד ימין, נראה ראש הממשלה בתרבוש ארום, צוהל. מצד שמאל, היו חבר־הכנסת מאיר שיטרית והשר ארנס, בתרבושים ארומים, שמחים. באמצע, ללא תרבושים, גיתית איזראלוב וחוה יערי, צוהלות ושמחות במסיבת המימונה בכלא תרצה. על כך, שלושה הירהורים.

האחד, סדר וחשיבות, מימין לשמאל. ראש ממשלה. נאשמת ברצח ושפוטה על רצח. שר וחבר־כנסת. כך, כפי הנראה, מדרג העם היושב בציון את גיבוריו.

השני, זה מה שקרוי חגיגה עממית, לא פוליטית. ארנס הפוליטי אינו חובש תרבוש. מה שראינו היה רק ארנס העממי. העובדה שגם ארנס גם שמיר חבשו תרבוש, מעידה על כך שלא היו להם כל כוונות פוליטיות.

והירהור שלישי: חזרנו אל התרבוש.

אני זוכר את תצלומיהם של דוד בן־גוריון ויצחק בן־צבי, בתרבושים, תלמידי הפקולטה למשפטים באיסטנבול. לימים, נעשה האחד ראש ממשלה והשני נשיא, שניהם ללא תרבוש. ואם כך, מה שנאמר על שאהם אי־שייך יאה לתרבוש: חזרנו אליך שניה.

רק חוה יערי וגיתית יזראלוב, לא ויתרו על כבודן. ודרך אגב, ערפאת מודרני יותר, הוא עבר לכאפיה.

בעיני, היתה, הווה ותהיה המימונה, חג גלותי, והחזרת הגלות לארץ ישראל. וככל שמשתתפים בה, במאמץ תעמולתי, יותר ויותר עדות מלבד עדת יוצאי מרוקו, כך יותר ויותר נראית ישראל כאחת מתפוצות הגולה. אם הציונות היתה אמונה בעם אחד בארצו, המימונה היא עבודת הבעל. על כל גיבעה גבוהה, תחת כל עץ רענן, זובחים לו.

★

2. מי ניצח באלג'יר

במבט ראשון, ניצחו אבו כהנא והרב נידאל: בהיעדרם מכנס המועצה הפלסטינית.

כי כל עוד שניהם בחוץ, הם הנותנים את הטון. כל עוד אבו כהנא מאמין רק בארץ ישראל ללא יהודים, והרב נידאל מאמין בארץ ישראל ללא ערבים, צודקים שניהם.

צודקים איך? כי על פי דרכם ושיטתם, נמות כולנו והם יצדקו, כי אז תישאר ארץ ישראל גם ללא ערבים, גם ללא יהודים.

שניהם ניצחו את פרס, שימשיך לטעון בעקשנות שחוסיין וירדן מייצגים את הפלסטינים ושניתן לקיים ועידה בינלאומית ללא אש"ף.

ושניהם ניצחו את שמיר, כי הם יותר שמירים ממנו. שמיר הגיע רק לארץ ישראל ללא שלום, ללא משא ומתן, ללא פלסטינים. הם הגיעו עד לסוף האמיתי ששמיר לא מעז לחשוב עליו, והוא: ארץ ישראל ללא ערבים, היא גם ארץ ישראל ללא יהודים.

★

3. שלום הגליל רוכב שנית

מלחמת שלום הגליל פרצה כאשר הוחלט שניתן לפצפץ את אש"ף.

המצב ברגע זה דומה למה שהיה לפני שלום הגליל. עכשיו זה נקרא אמל, עכשיו זה נקרא חיזבוללה.

מי שלא רוצה קטיושות בגליל – אבל גם לא רוצה שלום עם הפלסטינים ונסיגה מוחלטת משטח לבנון –אין לו ברירה.

מחר, בעוד שבוע, בעוד חודש או בעוד שנה, ניכנס שוב ללבנון ונגיע עד ביירות. ומי שיהיה אז ראש הממשלה, יבטיח לנו שוב את הפסוק, „ותשקוט הארץ ארבעים שנה".

השאר כתוב על המצבות בבתי הקברות.

★

4. אחדות לאומית

אש"ף לומר מאתנו הכל. עכשיו למד את סוד האחדות הלאומית.

ג'ורג' שמיר ידבר בדיוק כמו יצחק חבש. אריק חוואטמה ידבר בדיוק כמו נאיף שרון, פארוק ארנס כמו מישה קאדומי וכמובן כמובן, שמעון ערפאת ירוץ בין הטיסות בדיוק כמו יאסר פרס.

מהצד, כרגיל, יגחכו בשימחה לאיד אבו־כהנא והרב נידאל.

רק אחמד וארז לא יגחכו, כי המתים מתייחסים לחיים יותר ברצינות.

דוד שחם

אור לגויים

על הרעיון שנהיה אור לגויים ויתרנו מכבר. אבל, אם ללמוד מאחרים, מדוע לא נלמד ממי שצריך, במקום להתאמץ לחקות את מי שאי־אפשר ולא צריך?

תמיד רצינו לחקות את ארצות־הברית הגדולה והעשירה, אבל נשארנו מאחור. ובינתיים שכחנו לפקוח עין ולהבחין בכך שמושאת חיקויינו חדלה מכבר להיות מה שהאמנו שהיא – דוגמה לעולם, אור לגויים, ארץ האפשרויות הבלתי־מוגבלות.

אינני מתכוון לערכי הרוח, למעמקי התרבות, לפסגות ההגות והמשר. אני מתכוון לאותם דברים שבהם אמורה ארצות־הברית לשמש מופת – הצמיחה הכלכלית, המעוף הטכנולוגי, רמת החיים, איכות המוצר, יעילות וכל הדברים האחרים המצטרפים במושג ציוויליזציה. בכל אלה נמצאת ארצות־הברית בפיגור משווע אחרי ארצות המזרח־הרחוק. שעה שהצמיחה הכלכלית שלה מקרטעת כבר מספר שנים בסביבות שניים עד שלושה אחוזים בשנה, עוברת יפן את עשרת האחוזים וקוריאה־הדרומית משיגה צמיחה של 14 אחוזים. ובמאמר מוסגר: בשנים הנשכחות ההן של ספיר ואשכול היינו אנחנו, בצמיחה של תשעה אחוזים בשנה, מלא כפני עצמנו. אבל זה עשר שנים שאנחנו עומדים כמעט באפס צמיחה.

אבל למה נשווה עצמנו לענקים, עתירי אוצרות הטבע. נסתכל בגובה העיניים. נסתכל בסינגפור.

מעלה אחת מצפון לקו המשווה שוכנת עיר־משונה זו, ששטחה עולה אך מעט על שש מאות קמ"ר ומספר תושביה שניים וחצי מיליון. בסיס לא רע להשוואה.

אוצרות טבע? אין שם כלל. אפילו את מי השתיה שלה מייבאת סינגפור ממלזייה השכנה בצינור מים העובר מעל מיצר הים המפריד ביניהן. אקלים? – גרוע משלנו. טמפרטורה ממוצעת של 27 עד 28 מעלות במשך כל השנה. לחות מעיקה. בקיצור, שום דבר המנעים את החיים.

אבל בתנאים אלה הצליחו תושבי סינגפור להקים שם פנינה שאין דומה לה אפילו בשווייץ. ההכנסה השנתית לגולגולת מגיעה שם ל־6500 דולר (אלף יותר מזו שלנו); על כל שני תושבים יש בה מכשיר טלפון; נמל סינגפור הוא השני בגודלו בעולם; המרכז הבנקאי – בין שלושת־ארבעה הגדולים בעולם וכך גם בתי־הזיקוק שלה, אף שאת הנפט הגולמי מביאים לשם מעבר לים, כמו אצלנו. סינגפור כולה היא החנות־הפטורה־ממכס הגדולה בעולם. אין פלא, שמדי שנה באים אליה יותר משלושה מיליון תיירים (ביחס כזה היינו צריכים לקלוט בשנה יותר מארבעה וחצי מיליון תיירים, במקום המיליון האחד המגיע אלינו) ורזרבות מטבע החוץ שלה עולות על 12 מיליארד דולר. נותר עוד לשאול מה בנוגע לאינפלציה?

ובכן, זו עמדה שם בשנה שעברה על מינוס אחוז וארבע־עשיריות.

העיר ההומה הזו (ברחוב אורצ'רד מניתי כעשרה מרכזים, שכל אחד מהם מגמד את דיזנגוף־סנטר) ועשרות גורדי־שחקים זרועים בה, היא מופת גם של סדר ונקיון. הבנייה העצומה (עכשיו מקימים שם רשת של מונו־רייל תת־ועל־קרקעי שתהיה מוכנה בשנת 1990) אינה באה על חשבון הירק שבה טובלת העיר. וכל אלה הם רק מקצת ממה שאפשר לספר על שיעור החיסכון הגבוה (רבע מן ההכנסה) המוטל כחובה על התושבים, על השיכונים הממשלתיים שזוגות צעירים יכולים להיכנס אליהם בדמי־קדימה של עשרים אחוז, על המחיר המצחיק של החינוך והרפואה ועוד. וזו אינה מליצה כשאני אומר שתלא העט לספר את שבחי סינגפור והמצע צר מהשתרע.

איך הם מחוללים את כל זה, תושבי סינגפור, הסינים מלוכסני העיניים, על המיעוטים המלאיים וההודים שבתוכם, (והרף המתיחות שבין הגזעים? פשוט מאוד. בעבודה. בעבודה חרוצה ושקדנית. אין שום הסבר אחר.

בביקור בין חמישה ימים אינני מתיימר שנעשיתי מומחה לסינגפור. אבל אני ממליץ שנשלח לשם כמה מומחים. לפני עשרים שנה, כשהכריזה סינגפור על עצמאותה, שלחנו לשם מומחים לענייני צבא. הגיעה השעה שנשלח לשם מומחים לכלכלה ולמינהל, לא ללמד, ללמוד.

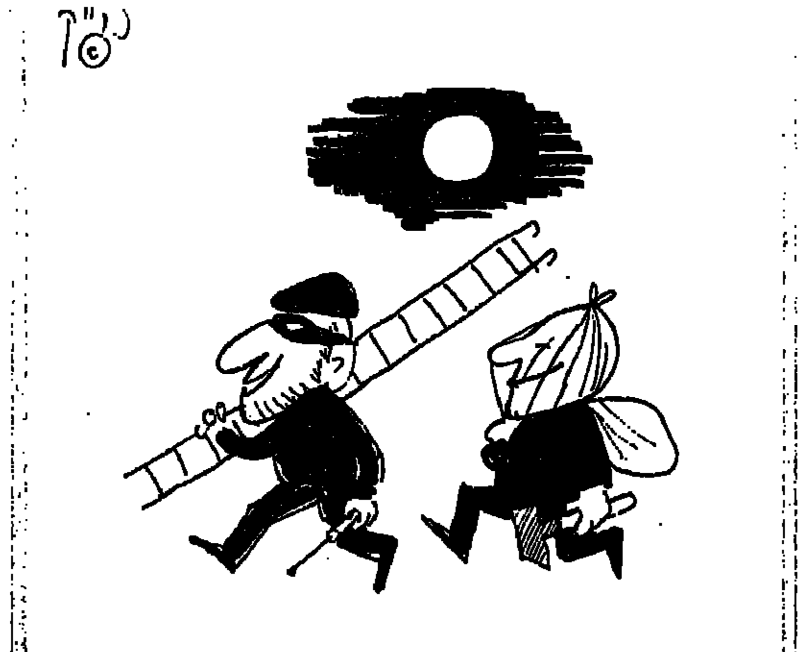
„כמה טוב שכל אזרח יכול להחזיק בבית 2000 דולר..."

זיוה יריב

הקץ להאזנות

דובר בטחוני מודיע:

בניגוד למה שהונהג בתקופתו של הרמטכ"ל רפול, אין בשעה זו בצה"ל שום האזנות סתר לקצינים בכירים. ההאזנות בוטלו. איש אינו מצוות לשיחות חברו, ענני החשדנות סולקו, אווירת האמון ההדדי שבה לקדמותה, ומה שאמר אלוף גרלן אמש בשיחתו בטלפון עם תת־אלוף מעוז שכאילו נימשכת האזנת הסתר בצה"ל, זו שטות גמורה.

שוויון הזדמנויות

ידענו תמיד שמגילת העצמאות העניקה שוויון זכויות לאזרחי ישראל בלי הבדל דת, גזע ומין.

ידענו גם שהדרוזים והצ'רקסים הם אזרחים שווי חובות במדינת ישראל, ומשרתים בצה"ל כמו אזרחיה היהודים.

והנה, עכשיו, אחרי ארבעים שנה, מופיעה הממשלה ומאשרת את תוכניתו של השר ארנס למתן „שוויון הזדמנויות" לדרוזים ולצ'רקסים, בחינוך, שיכון, תעסוקה, שרותי רווחה וכו'.

רגע אחד, אתה שואל את עצמך, אם „שוויון הזדמנויות" פרושו שוויון בחינוך, שיכון, רווחה וכו', במה זה בעצם שונה משוויון זכויות? מדוע קוראים לשוויון זכויות בשם „שוויון הזדמנויות"? ולמה מעניקים לדרוזים דווקא הזדמנויות שוות ולא זכויות שוות?

לא נותר לי אלא להסיק שאולי בכל זאת מישהו כאן חש כלימה. קצת לא נעים להעניק בפרהסיה שוויון זכויות לאזרחי ישראל ארבעים שנה לאחר מגילת העצמאות.

אז ממציאים מונח חדש – שוויון הזדמנויות. מונח נאור ומתקדם, ואם יהיה לו כיסוי כמו שהיה לשוויון זכויות, יצטרכו בקרוב להמציא עוד מונח נאור ומתקדם.

דף יומן

אינני יודעת אם מקורו של דף היומן הבא שהתגלגל לידי הוא ממגירת השולחן של שמעון פרס או יצחק שמיר, אבל זה מה שהיה כתוב בו:

יומני היקר, אוי, אני מתפוצץ! אוי, איזה שבוע זה היה! תחילתו בליל הסדר עם הקניידעלעך, והגפילטע פיש והפולקעלך, והקישקעלך, והבובאלעך, והמאצע בראט, והבורשט, וסופו המימונה עם המופלאטער, הקסאבאלעך, והשישליקאלעך, והמינאראלעך, הבורעקאלעך, הסחוגאלעך, והחומוסאלעך. ובסך הכל זה היה נצחונם המוסרי של הציונות, עם הסטר, כור ההיתוך, והבחירות הבאות עלינו לטובה.

באש ובמים

הזכת יצירתו של אגם אש־מים ברחבת הכותל מהווה תרומה קינטית משמעותית לקומפוזיציה המזרקתית של מיתחם הכותל המערבי, ויוצרת הוויה מרובית, חדשה, סימבולית ומרתקת יותר.

עם זאת, תחושת הגאולה והתקרמה האגמית היתה מגיעה בוודאי לביטוי נשגב יותר, לולא האלמנט הצורם של הכותל עצמו שהוא מיותר מבחינה צורנית, מקטין את הטוטליות של החוויה האגמית היהודית, פוגם בתחושת ההתפעמות הדתית האופפת את היצירה, ומחלל את קדושתה הנצחית.

כולנו מודעים לקשי הכרוך בהזזת הכותל (רוסים, פולקלור, נוסטלגיה, החברה להגנת הטבע וכו'), אם כי מבחינת חלוקת החלל זה ממש מתבקש, ועל כן יש ללכת על פיתרון מינימלי ולבקש מאגם לעצב מחדש את הכותל, ולהקנות לו ציפוי קינטי צבעוני מעודכן, בנוסח הכותל המערבי של מלון „דן" בתל־אביב.

בד בבד יש להסבות את רחבות התפילה מאיזור הכותל לכיוון האנדרטה של אגם. ובעוד המתפללים נועצים את הפתקים בזרנוקי המים, ילחכו להבות האש את האוחיות, ויפרחו ישר השמימה אל ריבונו של אגם.

לא מפחדים לדבר ברחוב

(המשך מעמוד ראשון)

לא תהיה תזוזה בעמדות הישראליות־אמריקניות.

אבל יש דברים שהסובייטים מתכוננים לעשות גם מבלי לצפות לתמורה מדינית מיידית. החשוב מהם נוגע להגירה היהודית.

ישבתי בלשכתו המרווחת של יבגני פרימאקוב, אחד המומחים הנודעים בבריה"מ לענייני המזרח־התיכון, חבר־מחליף בוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, וראש המכון למדיניות־חוץ של האקדמיה למדעים של ברית־המועצות. (אגב, הוא ביקר בעבר בשליחות רשמית חשאית בישראל, ושוחח עם ראש־הממשלה דאז, יצחק רבין).

הישראלים יכלו לצעוק

שמעתי מפי פרימאקוב דברים חד־משמעיים על ההחלטה שנפלה בהנהגה הסובייטית לפתור, אחת ולתמיד, את הבעייה המטרידה של הגירת היהודים. הפתרון – מתן אפשרות לכל יהודי הרוצה לעזוב את בריה"מ, להגשים את שאיפתו.

ניסיתי לעשות לו פרובוקציה קטנה. (אני מכיר את האיש שנים רבות, נפגשנו בוועידות שונות, וידעתי שלא יכעס עליי). אמרתי לו: "בעצם, מדיניות הכוח ניצחה. ישראל ניהלה נגדכם מערכה כלל־עולמית בעניין זה, ולבסוף נכנעתם..."

"טעות בידך, ידידי", משיב פרימאקוב בחיוך רגוע. "אלמלא ה'פרסטרויקה', היו הישראלים יכולים לצעוק ולצרוח עוד שנים, ואנחנו לא היינו זזים.

"אבל הבט: החלטנו לבדוק את העניינים לגופם. התחלנו עם סאחארוב. הוא שוחרר, הבעייה נסתיימה. כולם מרוצים. אגב, אתה יודע היכן הוא עכשיו? בגורקי, העיר שאליה הוגלה בעבר. הוא נסע לשם מרצונו, לנוח.

"כך גם יהיה לגבי הגירת היהודים. יעזבו כמה שיעזבו. לא נגביל את הרשות לצאת, אלא מטעמי בטחון, והעניין יירד סופית מסדר־היום.

"אני רק רוצה להזהיר את אלה שרואים בדמיונם גלים ענקיים של הגירה יהודית מברית־המועצות לישראל. להערכתנו, והיא מבוססת על המציאות, רק כמה אלפים יעזבו את ארצנו, וחלקם הגדול לא יפנו לישראל, אלא יעדיפו להגר למדינות אחרות".

אנו לוגמים מהקפה, ואני נוטל עוד עוגיה. בכל פגישה, בכל משרד במוסקבה, מגישים לאורח מאכל ומשקה, בכל שעה משעות היום. זהו טוב רוסי עתיק ומקובל. מנוגד, אגב, לחלוטין לנוהג בצרפת. שם, לאכול בין הארוחות נחשב ל"ברבריזם".

"אתה תיראה", אומר לי יבגני פרימאקוב בקול העמוק, "ברית־המועצות עוברת עתה שינויים של ממש. זה יימשך זמן רב, שנים, אבל אנחנו ניכנס למאה ה־21 דינאמיים יותר, מודרניים יותר, עם אידיאולוגיה שעברה בדיקה מחדש. ברית־המועצות תשמש אבן־שואבת לשוחרי הצדק והקידמה בעולם. זה לא רחוק, רק עוד 13 שנים"...

הרבה תקוות, הרבה חלומות, אתה מוצא היום במוסקבה, ערב ה־1 במאי 1987.

הנה הגוי...

(המשך מעמוד 15)

שהנאציזם היה תשובה של גרמניה על הכרזת מלחמה שהכריז עליה... חיים ויצמן ב־1939! אין "מיין קאמף", אין נירנברג, וודאי שאין טרייטשקה ולואגר ולותר, בכל התחיל... חיים ויצמן דבר ההיסטוריונים, ואל תגידו לי שאיזה איוואניוק השמיד יהודים!

■ ■ ■

כל זה כלפי חוץ, וכלפי פנים מה נאמר?

נערים אלה, הממלאים את בית־המשפט (בבנייני האומה) ונדהמים – כאילו לראשונה נודע להם על טרבלינקי, ולמראה גוי אחד בלבד האמור להיות מייצג הגויים המרצחים – ואותם נערים, חניכי הקיבוץ, הגדלים ביופי כזה ובתמימות כזאת על המשך האמונה באדם ובהומאניזם ובסוציאליזם, המזועזעים – גם הם כמו לא ידעו, לא שיערו, לא הורו עד כה עם טרבלינקי עצמה, ועל חורבות הגיטו הלוחם כייאוש ובגבורות.

כל אלה, אם לא ילמדו את חלקת האחד והיחיד, והוא לקח פינוי כל הגלויות מבלי לחכות לגלי 'ריאקציות' שם, כי גם בעורך בפריחתך, אם לא יבינו, שירידה לגולה היא ראשית ירידה לבורות ההם להיירות, להיחנק, להירעל, להישחט, ולוא גם דרך פרוזדורים מקרימים של סמים מרדימים שבקירמה, שבסוציאליזם, שבליברליות, שבמערביות ושאר ערכים נאים ותמורים – קיצם־קיצו הוא רק פרעה או סטאלין והיטלר, ווה מה שצפוי להם ולנו גם מידי בני ישמעאל "הקרובים" לנו קירבת טעם וקירבת גזע, עם או בלי אירופה־כרגש.

אם את זאת לא ילמדו, לשווא ציונות, לשווא כל הנסיון, לשווא כל המשפטים הצורקים, לשווא ימי זכרון וטכסים.

■ ■ ■

חג הפסחא הנוצרי חל השנה בימי הפסח שלנו. יאמינו באשר יאמינו הנוצרים. הפסחא הוא במרכז אמונתם: צליבתו ותחייתו של מושיעם ביום זה, צליבה, שפירושה נטילת כל חטאי האדם על־ידי הצלוב עצמו. אין זה עניינו התיאולוגי לשאול ולנתח אם הצלב נטל על עצמו וכיפר גם על צלב הקרס. זה עניינם. עניינו הוא, שאין אצלנו ברוך השם, 'כפרה' מסוג זה. תורתנו לא הקלה עלינו את החיים ואת החטאים. אנחנו נצלבנו למיליונים על צלב הקרס ועל צלבים ודגלים אחרים, על עצם היותנו יהודים, ומפני חטאינו – שגלינו מארצנו. על חטא זה יש כפרה אחת: שובנו, חיינו, תחייתנו וכוחנו פה.

נאות דבורה בונה

ברחובות את
נאות רחובות
ברח' רוזנסקי
דירות בנות
3-3½-4-4½-5 חד'
ופנטהאוזים

בראשון לציון
ברח' וולפסון 12
פרויקט יוקרתי ומיוחד
דירות בנות
4-5½ חד'

ברמת השרון
ברח' כ"ט בנובמבר
פינת ההגנה
(מול בית יד לבנים)
דירות בנות
4-5 חד'
לכל קומה עליונה
תוספת חדר על הגג + הגג

בכל דירה: מפרט טכני משופר
- מטבח אמריקאי משופר
- ריצוף קרמי בשרותים
- כלים סניטרים צבעוניים
- מערכת סולרית מרכזית

קנית דירה אצל שמואל אולפינר -
רכשת בטחון, אמינות ונכס בעל מוניטין

נאות דברת
משרדי ההנהלה: ראשון לציון, רח' ז'בוטינסקי 33
משרד מכירות: ראשון לציון, רח' הרצל 59,
טל. 03-946737

אוניברסיטת חיפה
היחידה ללימודי חוץ
המדור ללימודי מינהל עסקים וניהול כללי
נמשכת ההרשמה לסמינר:
ניהול בעידן של שינוי כלכלי וטכנולוגי
הסמינר יתקיים באוניברסיטת חיפה בימי ג' בין השעות 16.00-20.00 מתאריך 5.5.87 במשך 8 שבועות
תכנית הלימודים:
- פרספקטיבה של שינוי כלכלי וטכנולוגי
- שינוי טכנולוגי ומערך משאבי אנוש
- ניהול בתנאים של כלכלה דינמית וטכנולוגיות משתנות
- התעשיה הישראלית במבחן השינוי

יועצים אקדמיים: ד"ר אבי אופק — הפקולטה להנדסת תעשיה וניהול, הטכניון.
ד"ר רפי גלברט — סגן המדען הראשי משרד העבודה והרווחה.

בסמינר ישתתפו מרצים אורחים, מנהלי חברות כלכלות ומומחים במערכות מינהל.

בדבר פרטים והרשמה, נא לפנות לאוניברסיטת חיפה, היחידה ללימודי־חוץ, תבנין הרב־תכליתי, חדר 216 טלפונים: 04-240431 04-257314

דרוש
מגרש
2 דונם למוסך
באזור התעשיה
הרצליה־פיתוח
☎ 02-810747

סיוד חדרי מדרגות
כולל מעקה +
ארונות חשמל
עבודות מקצועיות ונקייה
סיוד דירות
במחירים נוחים
☎
052-449951
03-394356

מכרז רכב
★ למכירת טנדר גרמניה אספורט פרטי רדישנשי 1300, שנת ייצור 1982.
[illegible]

ערים, חברה לפיתוח עירוני בע"מ
מיסודם של
מינהל מקרקעי ישראל ומשרד הבינוי והשיכון
מפתחת
מגרשים לבניה עצמית
("בנה ביתך")
ב־ **כפר יונה**
פרטים והרשמה במשרדי החברה
רח' ז'בוטינסקי 65, ראשון לציון טלפון 03-953131
יתרת מגרשים בשיטת "כל הקודם זוכה"
ההרשמה תסתיים ביום 31.5.87 שעה 12.00

בגולן
למכירה
חברת נגריה
+ ציוד 160 מ"ר + חצר
מגודר + המשך פרוייקטים
+ אופציה לתוכנית השקעות
06-961618 – 06-961455

נמשכת ההרשמה
לעמותת הדיירים
בשטח 9
גבעתיים
לבניה עצמית של
דירות
4½, 5, 5½, 6 – חדרים
במגדלי דירות ובניה מדורגת
מחירים מפתיעים
סטנדרט גבוה, בטחון כספי, משכנתא
פרטים: **תושבות**
ת"א בלפור 31 א', ☎ 200408

מלון
גן שושנים
לאחר שיפוצים ובהנהלה חדשה
חדרים ממוזגים
מטבח מעולה וכשר
מסעדה אקסקלוסיבית
אוירה נעימה
נהריה, רחוב ויצמן 43,
טל': 04-920240, 04-921088.

מכרז
למכירת מגרש באיזור התעשיה הצפוני באשדוד (חלקה 248 בגוש 2046) בשטח של 2,160 ממ"ר. רישום הזכויות יעשה במשרד קי.בי.ע. קבוצת בוני ערים בע"מ, והרוכש ידרש לחתום על התחייבות מניה עם החברה הנ"ל.
הצעות נקובות בדולרים של ארה"ב הכוללות מחיר ותנאי תשלום, יש להגיש לח"מ לא יאוחר מיום 15.5.87 להצעה יש לצרף ערבות בנקאית בלתי מותנית לפקודת הח"מ בשעור של 10% מן המחיר המוצע. הערבות תחולט במידה והמציע שיזכה במכרז יחזור בו מן ההצעה.
הח"מ שומר על זכותו לנהל מו"מ עם המציעים, כולם או חלקם. אין הח"מ מתחייב לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
(–)
אביחי דרזנר, עו"ד
כונס נכסים בתיק
הוצל"פ 0105138878
ויצמן 29, תל־אביב
טל. 237228

רשות השידור
הודעה
לבעלי מקלטי טלוויזיה שהוחרמו
על־ידי מחלקת הגביה
של רשות השידור
לתשומת ליבכם!!!
ביום רביעי, 29 באפריל 1987, בשעה 10.00, נמכור את מקלטי הטלוויזיה שלכם במסגרת
מכירה פומבית של מעוקלים
המכירה תיערך ברחוב חצבי 12, ירושלים על־יד התחנה המרכזית.
אם ברצונכם לפדות את רכושכם לפני המכירה הפומבית, עליכם לפנות אל מר בוריס קפלן, טל' 02-528194, בין השעות 8.30–14.00.
מועד אחרון לסידור החובות: 27 באפריל 1987.
במסגרת המכירה הפומבית יימכרו לכל המרבה במחיר מקלטי טלוויזיה צבעוניים ושחור־לבן, וכן טובין אחרים כגון: רשמקולים, רדיו־טייפים, תמונות, רהיטים, מכשירי וידיאו, תנורי חימום ומוצרי חשמל שונים שהוחרמו מבתי החייבים.
התשלום במזומנים בלבד.
על הבאים להצטייד בתעודות זהות!
הציבור מוזמן

בית אבות מנגוני בע"מ
בית האבות האקסקלוסיבי ביותר בגליל המערבי
התפנו מספר מקומות
בדבר פרטים: 04-923148, רחוב ויצמן 73, נהריה

טמבור
מכירת מכונית 3/87
מוצעת בזה למכירה המכונית הבאה:
18–641–86 סובארו 1600 4 דלתות אוטומטית + מזגן
את המכונית ניתן לראות בחצר המפעל בעכו צפון, החל מיום א', 26.4.87, ועד יום ג', 28.4.87 ועד בכלל, בין השעות 12.00–15.00.
פרטים נוספים ניתן לקבל בטלפון 04-919910 מח' רכב.
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

משרד התיירות
בית הספר המרכזי לתיירות בישראל
מנהל/בעל חנות מומלצת לתיירים ואיש מכירות בכיר
האם הינך מעונין להגביר את הסיכויים למכירה חוזרת?
להפיץ את שמך הטוב בקרב תיירים ולקוחות בכח?
אנו מקיימים השתלמות בנושא:
אומנות המכירה ומתן שרות לתיירים
ההשתלמות תתקיים באזור תל־אביב בימים ב', ג', ד', ה־25, 26, 27 במאי 1987.
תדריך ושאלון הרשמה ניתן לקבל במזכירות בית הספר לתיירות, רחוב שטריקר 19 תל־אביב, טל': 03-455108 בשעות לפנה"צ (פרט ליום ו'), ובלשכת המודיעין לתיירים, רחוב מנדלי 7 תל־אביב, בין השעות 08.30–17.00.
ההרשמה תסתיים ב־8 במאי 1987.
מספר המקומות מוגבל!!!

קבוץ דן
מארגן קבוצת צעירים למטרות קליטה
צעירים רציניים שמחפשים איכות חיים ואתגר אישי יכולים לפנות בצרוף תולדות חיים לפי הכתובת ו. קליטה קבוץ דן ד.נ. גליל עליון מיקוד 12245.
יתקבלו מועמדים בוגרי י"ב כתות ולאחר שרות צבאי מלא, בין הגילים 24–30 (כולל משפחות ללא ילדים).

חדש
ש.צ.ב.
מוצרי אריזה פלסטיים
למגדלי ומשווקי פירות וירקות מהיצרן לצרכן
כעת ניתן להשיג גם מתוצרת כחול־לבן אריזות שקופות ומהודרות בנפחים המכילים משקל בין 0.250 ק"ג ל־ 2 ק"ג כולל 1:0 ק"ג לשסק.
האריזות מותאמות לקרטונים המיוצרים בארץ, עם אפשרות להדבקת תוויות.
לקבלת פרטים ולהזמנות ניתן לפנות למפעל: מושב שבי־ציון טל. 20–926619, 04–920690.

ברכות למוסך י.נ.מ. לקבלת מוסך מורשה של דייהטסו מוסך י.נ.מ.

משהו טוב מגיע לדייהטסו שלך
י.נ.מ. מוסך מורשה דייהטסו
בשורות טובות לבעלי הדייהטסו. מוסך חדיש ומתחדש בטרכו תל אביב. י.נ.מ. בשכונת מונטיפיורי. 10 תאי עבודה 3 מרימים חשמליים, חדר אוברולים, מחסן חלקים ומכשירים לכוון חצתה. שרות מכונאות, פחחות, צבע וחשמל. והעיקר: שרות מקצועי ואישי ביותר. הפתעה נעימה: הבעלים בצוות העובדים. בואו לראות כיצד פועלים ניסים כהן, ויינר מיקי, שגיא יצחק והאחרים. לפחחים ומכונאים: אספקה מיוחדת של חלקי פח וחלקים מכניים מתוצרת דייהטסו. הכתובת: רחוב ישראל בק 26 תל־אביב, שכונת מונטיפיורי. כניסה גם מרחוב המסגר 78.

מיקי איציק ניסים ווינר
שמחים להודיע על קבלת מוסך מורשה של דייהטסו ניתן להשיג
חלפים מקוריים, כולל חלקי פח לדייהטסו.
לחנויות ומוסכים הנחה מיוחדת.
מודים לכל המברכים
*כתובת: **מוסך י.נ.מ.** רח' ישראל בק 26 ת"א, טל. 334630* ***שרות לסאאב***

למיקי וצוות מוסך י.נ.מ.
כח לחי
*מברך: **אורי גומי ת"א***
יצחק שדה 34 ת"א (בפסז')
טל: 337221

למוסך י.נ.מ. – עלו והצליחו
גל אור
סוכנות HELLA ישראל יבואנים וסיטונאים
לכל חלקי חשמל לרכב
הפצה לכל חלקי הארץ
רח' שונצינו 2 ת"א, פינת יצחק שדה 23
טל: 336898

למוסך י.נ.מ.
אתכם ביד אחת לאורך כל הדרך
*מאחלים: **חרמ"ש זורח ומאיר גלגלי פלדה***
שיווק שמנים מסננים ומצברים
רח' גלגלי הפלדה 3 אזור"ת הרצליה
טל: 052-551954

למוסך י.נ.מ.
המשך הצלחה ושגשוג
*מאחל: **הקדמיק** בע"מ*
חידוש חלקי רכב
תל אביב, רח' בית אלפא 16
טל. 377744

למוסך י.נ.מ.
ברכות ואיחולים
*מאחלים: **ג'נרל ברקס***
רח' המסגר 8 ת"א טל: 370699

למוסך י.נ.מ. – למיקי ניסים ואיציק
איתכם לאורך כל הדרך
חן ביטוחים
סוכנות ביטוח, רח' אנצו סירני 2 גבעתיים
טל: 316689, 321706

למוסך י.נ.מ.
שפע ברכות לקבלת מוסך מורשה
*מברכים: **פלם מתכת***
רח' הנציב 13 ת"א טל. 331028

המדור נערך ע"י "מדורי ברכות"
תושיה 8 ת"א, טל: 331181, 333106

נושא השואה במחזה גנוז, לא גמור, של יעקב שבתאי

בחזרה לגרמניה הטבטונית

מאת בן־עמי פיינגולד

„מתוך פרשת חייו של האנס וואלדמאר השני" הוא מחזה לא גמור מאת יעקב שבתאי, שנכתב בשנים 1963–1964. רק שתי תמונות מתוכו פורסמו בשעתן מעל דפי „משא" (2.4.64), עם זאת זכה המחזה, בגירסתו החלקית, בפרס המחזה המקורי לשנת תשכ"ד מטעם המועצה לתרבות ולאמנות.

שבתאי לא השלים את המחזה. הוא נגנז מסיבות שונות, עליהן אנסה לעמוד בקצרה בהמשך הדברים. כתב־היד, שהועמד לרשותי לעיון באדיבותה של עדנה שבתאי, מכיל שתי מערכות, א' וב', וחלקים ממערכה ג', ועל תוכנן של התמונות החסרות ניתן לעמוד מתוך תקציר מפורט למדי, שהמחזאי הכין כניספח, המאפשר לקורא שיחזור כמעט מדוייק של הטקסט המלא. המחזה תורם תרומה משמעותית לדראמה הישראלית בנושא השואה

יעקב שבתאי

במשמעותו הרחבה, כסוגיה היסטורית ופילוסופית. אין הוא עוסק בשואה עצמה מבחינת הרקע העובדתי, אלא מנסה לחשוף את השורשים התרבותיים המיתיים המובלעים בתשתיתה של החברה הגרמנית, ואשר מתוכם מתפתחת האידיאולוגיה הנאצית כתהליך וכגילוי אותנטי שאינו נעלם אלא למראית־עין, על־פני השטח, גם לאחר מלחמת העולם ונפילתה של גרמניה הנאצית. המחזה מגלה באור חדש, ואפילו מפתיע, את המחזאי שביעקב שבתאי, ככישרון ודאי ומקורי, אם כי עדיין לא מגובש, והוא מעניין ומרתק הרבה יותר ממה שניתן לגלות באותם מחזות ספורים, שהוצגו בתיאטרון כגון „כתר בראש", „נמר הברבורות" ו„אוכלים".

פגאניות ונאציזם

המחזה מספר את סיפורו של יוהן בארנהיים, יהודי מישראל, השב לעיר הולדתו הארנהיים שבדרום־גרמניה בשנת 1956 כדי לקבל חזרה את רכוש אביו שהופקר, למעשה נגזל, בידי אותו, האנס וואלדמאר, נאצי פעיל בעבר, החי כיום תחת זהות מושאלת, אולם ממשיך לשלוט בעיירה הקטנה מאחורי־הקלעים מכוח מעמדו מן הימים ההם, ימי חוקי נירנברג ו„ליל הבדולח". במקביל מתרחשת במחזה שיבה מסוג אחר לגמרי: פראנץ שמיט, חייל גרמני פצוע „קטוע־יד, מסורס ומעוות פנים" שב לבית אמו, לאחר תקופה די ארוכה של היעדרות, כדי להיווכח, שאהובתו מרי לא חיכתה ונישאה לאחר, ובעיקר כדי לנקום ברוצח אביו. אביו נידון בשעתו למוות על־ידי הנאצים של הארנהיים, משום שהציל (וליתר דיוק, מישהו אחר באותו שם עשה זאת) תינוקת יהודיה, שהיא, כמסתבר במהלך הדברים, אחותו של אותו יוהן. הניצולה שהיא כיום נערה צעירה ויפה בשם אווה, אינה יודעת על מוצאה האמיתי. בהמשך העלילה היא נאנסת ביער על־ידי אותו האנס וואלדמאר, שהוא גם רוצחו של ווילי שמיט, אביו של פראנץ, והיא נרדפת לאחר־מכן על־ידי אנשי העיירה והכנסיה כ„פרוצה" וכ„יהודיה".

מאחורי שתי השיבות, זו של יוהן וזו של פראנץ, מסורת ספרותית מוכרת: הבן השב אל נחלת אבותיו, שנגזלה שלא כדין על־ידי יורש־שקר מתחזה והחייל השב משדה־הקרב או ממסע רחוק — אותו Heimkehrer Moliv הרווח בספרות הגרמנית — ומגלה עולם חדש עוין ומתנכר. שתי השיבות מסתיימות בכישלון. איש אינו מוכן להעיד לטובת יוהן, מתוך פחד והתנכלות, כדי לאשר את בעלותו על רכוש מישפחתו, הוא מתקבל בלעג ובאיבה, כפליט יהודי מחוצף, הדורש לעצמו להתגרות בעיקרון המובן מאליו לאנשי הארנהיים של „רצחת וגם ירשת". הכל משתמטים ומתחמקים ממנו, ואילו הידידים היחידים, שהם פראנץ שמיט ואמו — המסוגלת דווקא להעיד לטובת עניינו, אבל מתחמקת ביודעין בפחדה מעיניו הבולשות של האנס וואלדמאר — מוהירים אותו ומציעים לו לוותר, לעזוב מייד ולא להסתכן. איש אינו מעונין גם בשיבתו של פראנץ, המחזיר את הארנהיים לימים האפלים ההם ומאיים לחשוף מחדש את פרצופם האמיתי של הרוצחים מאתמול, המסתתרים תחת המסיכה המזוייפת של אזרחים מהוגנים בהווה. כל אחד מהגיבורים שב כדי לבקש צדק וכדי לשקם איזו מערכת ערכים, שהופרה ושובשה. אולם הארנהיים של 1956 דוחה הן את יוהן היהודי, והן את פראנץ הגרמני־נוצרי. הכישלון של שתי השיבות מוליך לאותה מסקנה: העבר הנאצי עדיין חי ומחולל מתחת לפני השטח. הוא יונק ממסורות תרבותיות ולאומיות עמוקות ומושרשות. הנאצים של אתמול, הם השליטים של היום, והם עדיין משליטים את זכות, הפחד והאימה ואת הסמלים והמיתוסים של העבר.

הארנהיים אינה איפוא רק מקום אלא גם סמל ומשל. היא משקפת את התודעה הקולקטיבית של זהות הגרמנית, המבליעה מבעד לחזות הבורגנית־ליבראלית של גרמניה החדשה את היסודות האפלים, הברבריים, של העבר. שתי השיבות אף מוליכות לנקודת המיפגש הטראגית, הבלתי־נמנעת: פראנץ שמיט רוצח את יוהן בארנהיים, אומנם בטעות, כתוצאה מחילופי־זהויות ומסיבות (משום שיוהן התחזה להאנס וואלדמאר רוצח אביו). אולם הרצח מסמל את הכישלון הכפול של שתי השיבות ואת האשלייה האוטופית, הנאיבית, העומדת מאחורי כל אחת מהן: זו היהודית, הניסיון לשוב אל גיא־ההריגה, אדמת גרמניה, מתוך אמונה תמימה בכוחם של החוק, המישפט והשכל הישר להשיב בדין את מה שנגזל שלא כדין; וזו הנוצרית בדמותו של פראנץ שמיט, שהוא מעין נושא צלב מודרני, גרוטסקי, המבקש לגאול ולשקם את העולם הישן בשמו של איזה חזון מיסטי־אפוקאליפטי מעומעם, שהוא מטפח בתודעה החצי־שפויה חצי־סהרורית שלו. הוא מעלה את הארנהיים באש, כאקט ריטואלי־סמלי של גמול וכפרה, ונמלט אל היער, עם אות קין של רוצח, כדי להמשיך ולנדוד בחיפוש אחר הארנהיים האחרת, זו הקיימת רק בדימיונו החולני. שיבתם של יוהן ופראנץ מערערת לזמן־מה את השלווה המדומה של העיירה, הנושאת עימה רגש אשמה קולקטיבי, שהודחק וטושטש. נוכחותם של יוהן ופראנץ, ילידי הארנהיים השבים אליה לאחר כעשרים שנה, מעמידה מערכת של קונפליקטים, שממנה משתקף במבט לאחור העבר הקרוב והרחוק, והיא חושפת את דיוקנן האמיתי של הנפשות הפועלות. אולם הזעזוע הוא חיצוני, חולף. שני הזרים, הפורצים אל תוך העולם הסגור והשלם עם עצמו של הארנהיים, אינם משנים דבר. החיים חוזרים למסלולם, לשלווה ולחיי יום־יום. כמו־שאומר ווילי שמיט, במערכה הראשונה „...הכל כרגיל... יש לנו אביב והוא בא אחרי החורף שבא אחרי הסתיו, שבא אחרי הקיץ... השמש זורחת, השיטה פורחת והיהודים חוזרים... כי לכל דבר יש עת. עת לרצוח ועת לסלוח".

כשהשטן מנצח

הארנהיים של „פרשת האנס וואלדמאר" מציגה איפוא מעין חתך עומק של המהות הגרמנית בהתגבשותה הרוחנית וההיסטורית על שלושת הרבדים הטיפוסיים שלה: היסוד הפגאני, המסורת הנוצרית והאידיאולוגיה הנאצית. לא במיקרה מתרחש רוב המחזה בשלושה מקומות בעלי משמעות סימלית ייצוגית מובהקת: היער הגרמני המסורתי, המחזיר אותנו אל גרמניה הטבטונית, הטרום־נוצרית; בית־הבירה הבאווארי הטיפוסי של הארנהיים, שבו מתכנסים הנאצים הוותיקים כמו „בימים הטובים ההם" ונותנים חופש להולגאריות האלימה, המסתתרת מאחורי המסיכה הבורגנית המהוגנת שלהם. המקום השלישי הוא הכנסיה הממלאת במחזה תפקיד מרכזי ומהווה נקודת מוקד רעיונית ואמנותית, המקשרת את המוטיבים השונים ואת האפיזודות השונות. במהלך המחזה נשמעים ברקע קולות של עוגב־הכנסיה כחלק מן הנוף והאווירה של האנשים ושל המקום. אנשי הארנהיים מציגים את מחזה־המוסר הנוצרי המסורתי „כל אדם", כמחזה בתוך מחזה, או בלשונו של המחזאי „מסעו הנורא של מאן־דהוא וכל אשר ארע לו באחרית דרכו". גיבור „כל אדם" יוצא למסע של תשובה לקראת המוות, שנגזר עליו. הכל זונחים אותו, ה„ידידות", ה„רכוש" וכו' ורק „מעשיו הטובים" נותרים לו למליץ־יושר. אולם שבתאי מעמיד למעשה פארודיה בעלת משמעות אירונית סאטירית על „כל אדם" המקורי, כפי שהוא מוצג בהארנהיים של 1956. האנס וואלדמאר, הנאצי הטיפוסי, הרוצח, האנס, הגוזל רכוש לא לו, ה„פיהרר" הקטן של הארנהיים — הוא הממלא בהצגה את תפקיד ה„אלוהים". במחזה המקורי מכפר כל־אדם על חטאיו וחוזר בתשובה לקראת המוות, כשהוא מודע היטב למשמעות האמיתית של מעשיו ולעיקרון המוסרי־תיאולוגי של שכר־ועונש ותורת־הגמול. כאן מוצגים הדברים בהיפוך משמעות אירוני. הנאצי ממלא את תפקיד האלוהים. תושבי העיירה, נאצים כמותו, משחקים את מחזה־המוסר, כתיאטרון, כפולקלור. שום תהליך אמיתי של תשובה אינו מתרחש אצלם. הכל מסיכה, איפור והעמדת־פנים, למרות שחטאם חמור ונורא הרבה יותר מזה של כל־אדם. הקשר בין מחזה ה„מיסגרת" לבין המחזה ה„פנימי", התיאטרון־שבתוך־תיאטרון, הוא איפוא קשר משמעותי ברור. הוא מדגיש ריחוק־גומלין בין מקומה של המסורת הנוצרית בתרבות הגרמנית לבין האידיאולוגיה הנאצית הניזונה הן מתרבות ה„יער", הטרום־נוצרית, הפגאנית, והן מתרבות ה„צלב", כלומר: הכנסיה על סמליה וטקסיה המסורתיים. אולם אין זו זיקה מובהקת, סימטרית וחד־משמעית. המסורת הנוצרית מניחה אומנם יסוד לשינאת היהודי כאויב־מיתי, כ„אנטי־כריסט" המסורתי, אבל היא כוללת בתוכה גם את יסוד המחילה, התשובה והיסורים המטהרים. ערכים אלה הם ניגודה הגמור של הארנהיים, שבה השטן מנצח את „אלוהים", ופרשת כל־אדם החוטא המתייסר אינה אמורה לבטא איזו חוויה דתית של כפרה אלא טקס מסוגנן, מיצוות אנשים, שמאחוריה אין שום ערכים מבחינת נקודת המוצא הבסיסית של הדוגמה הנוצרית.

ספרות
אמנות

„פרשת האנס וואלדמאר" הוא, כאמור, מחזה מקורי ומעניין, שזהו יצירה שיש בה עושר תרבותי־אסוציאטיבי עשיר ומגוון. שירה עברית, סימבוליקה נוצרית, היסטוריה וספרות גרמנית. הקורא המבחין קולט כאן הדים של המחזה האקספרסיוניסטי המודרני, משהו מדירנמאט ומפריש, ומכיוון אחר - איזו זיקה מעניינת לפירנדלו, השפעות שחלקן מרומזות, וחלקן מודגשות יותר. הכותרת „האנס וואלדמאר השני" לקוחה כנראה מאחד המוטיבים הרווחים בספרות הגרמנית, מוטיב וואלדמאר ה„מתחזה" או ה„מזוייף" (Der Falsce Waldemar), גיבור היסטורי, שהופיע בגרמניה בשנת 1348 וטען שהוא וואלדמאר האמיתי, מי שהיה הגראף של מחוז־הספר של בראנדנבורג, ה„מארקגראף". מאז 1319 הוא נחשב למת והוא שב, כביכול, עתה לעירו, לאחר מסע ממושך וארוך של עליה־לרגל לארץ־הקודש. הכותרת „האנס וואלדמאר השני" מתייחסת, כנראה לרומאן שולי ונידח למדי בשם „וואלדמאר הראשון" (1798) מאת סופר נשכח בשם יוהן צ'אפף, שבעיקבותיה הופיעו במהלך המאה הי"ט רומאנים ומחזות שונים, העוסקים באספקטים השונים של הגראף המתחזה וואלדמאר הראשון. שבתאי הכיר, כנראה, את מוטיב־וואלדמאר ממקור זה או אחר, והתייחס אליו בעיקר מבחינת נושא השיבה המאוחרת והזהות השאולה והכפולה, שהם מוטיבים מרכזיים במחזה.

מיקרוקוסמוס גרמני

הנושא רווח גם בדראמה הגרמנית המודרנית, דווקא זו הלוקאלית, הלא־מוכרת מחוץ לגבולות גרמניה, וסביר להניח, שהם לא היו מוכרים לשבתאי בשעתו, כשם שהם כמעט בלתי־יידועים גם כיום. דוגמת 'הוא שבחוץ' (Draussen Vor Der Tur) מאת וולפגאנג בורכרט (1946), המספר על חייל גרמני, השב הביתה מן המלחמה ומוצא עצמו בחוץ, מאחורי הדלת, זר ולא־רצוי בעולם עוין ומתנכר. המחזה בנוי גם הוא על־פי מודל של מחזה־מוסר נוצרי, וגיבורו בקרמן, הדמות הרחויה והסהרורית, מזכיר מבחינות את פראנץ שמיט של שבתאי. מחזה גרמני נוסף, שכדאי להזכיר בהקשר זה, הוא 'אלון ואנגורה' (Eiche Und Angora) מאת מארטין וואלסר (1962) על גרמניה החדשה החיה עדיין עם הזכרונות ועם הסמלים של העבר הנאצי. גם כאן מורגשת החוות המזורה של הגיבור הראשי אלויס, הנושא בתוכו את המישקע הנפשי המחליא של העבר, וזה מוביל אותו לנסות כשעיר־לעזאזל של החברה, אל הטירוף הגמור. גם כאן מופיע היער הגרמני הטיפוסי ברקע כמטאפורה בימתית וכמיתוס לאומי מובהק, המרגיש - על־ידי החזרה התכופה של המוטיב - את הקשר התרבותי־רוחני בין גרמניה המודרנית לבין היסוד הברברי, האפל, הפועל בתודעה הקולקטיבית של הגיבורים. מחזה אחר, שניתן להזכירו בהקשר זה, הוא 'אלי' מאת נלי זקס (1950), מחזה מיסטי־סוריאליסטי, שגיבורו מיכאל שב גם הוא אל העיירה הפולנית, תוך מסע ארוך על פני דרכים ויערות, כדי לנקום את מותו של הנער אלי. במקביל, מתרחש אצל הרוצח תהליך נפשי־פנימי של חרטה והתעוררות רגש אשמה. בכל המחזות הללו עולה נושא השיבה, המפגיש מישורי־זמן שונים ומרחבים גיאוגראפיים רחוקים. בכולם יש שילוב של ריאליזם ופנטאסיה ושימוש באלמנטים מסורתיים של אליגוריות בימתיות ומחזות־מוסר כחלק מן התפיסה הרעיונית והאסתטית של הנושא.

אין להניח בהכרח, ששבתאי הושפע ממחזות אלה או קלט ביודעין מוטיב זה או אחר. בעיקר חשובה העובדה, שהמחזה של שבתאי מתפתח מתוך מערכת סמלים ומוסכמות אמנותיות, מערכת בעלת צביון ואופי מיוחדים במינם מבחינת האסוציאציות והקונוטאציות. יש כאן התמודדות עם נושא השואה מזווית אחרת, לא־מקובלת, או לפחות לא מורגשת עד אז בדראמה הישראלית. למעשה אין המחזה עוסק בשואה במובן הקונקרטי הגלוי, במחנות, בגיטאות או בלוחמים, או במפגש בין המציאות הישראלית החדשה לבין העבר הקשור בשואה. אין הוא מעמיד במרכזו את הקורבן, אלא את הזהות הרוחנית והתרבותית של הרוצח. המחזה אף עוקף למעשה את השואה כהתרחשות היסטורית, ה„פתרון הסופי". הוא מתייחס למאורעות, שהתרחשו לפני המלחמה ב־1938 ומתמקד ביחסים אישיים מוגדרים מאוד בין קבוצה מצומצמת של אנשים בעיירה קטנה. העיירה מהווה מעין מיקרוקוסמוס, ודם משתקפת הרוח הגרמנית', שהולידה את השואה, כמתוך־עומק רוחני והיסטורי.

מדוע נגנז המחזה? לכל שאלה מסוג זה יש בדרך־כלל תשובות ביוגרפיות, פרסונאליות, שאינן מעניננו בהקשר זה, ותשובות הנובעות מהחומר עצמו, כתהליך התמודדות עם הנושא. מבחינה זאת יש במחזה עושר השמור לבעליו לרעתו. יש כאן צירוף של תמרים וסיגנונות. יש במחזה עלילות־מישנה וגיבורים רבים, המחליפים זהות, שלא תמיד ניתן להבין אותה במהלך מנומק והגיוני. כל אחד מהגיבורים חי תחת זהות כפולה. אווה היהודיה חיה כנוצריה, יוהן מתחפש להאנס. יש במחזה שני ווילי שמיט. האנס וואלדמאר מחליף מסיכות וזהויות, אולם הדברים חסרים הנמקה פנימית מבוססת יותר. ניכר, שהמחזאי חתר בנקודה זו לאיזו פואנטה רעיונית ואמנותית, לקראת משהו, שאולי עדיין לא היה נהיר עד הסוף גם לו עצמו. המחזאי קלט השפעות רבות, אולם לא תמיד הצליח להתיך ולארגן אותן לתוך מיסגרת מגובשת וקוהרנטית. יש במחזה שילוב בעייתי של ריאליזם ופנטאסיה, דראמה פסיכולוגית ואליגוריה וכן תיאטרון־בתוך־תיאטרון, אלמנטים האוצרים בתוכם פוטנציאל עשיר של משמעויות ואפשרויות, שלא הגיע לידי גיבוש אמנותי מוגדר ובשל. יתכן, שיש אף קשר בין גניזת המחזה לבין סימני־שאלה, שאולי היו למחזאי לגבי המסר המשתמע מ„פרשת האנס וואלדמאר". המחזה, כטקסט אוטונומי בעל דינאמיקה משלו, חותר למסקנות ולהשגות די ברורות הן במישור ההיסטורי והן במישור התיאולוגי, כמו־כן מתבקש מכאן איזה אישור או חיזוק למסקנות אידיאולוגיות, ששבתאי המחזאי, כיוצר בעל אתיקה פנימית מחמירה, אולי לא התכוון ללכת איתן עד הסוף.

על־כל־פנים, השאלה העיקרית אינה, מדוע נגנז המחזה. השאלה היא: מה יש במחזה כטקסט, כפי שהוא מצוי בכתב־היד. מבחינה זאת יש ב„פרשת האנס וואלדמאר" גם במתכונתו החלקית הראשה מקורית, חשובה לאיזון מכמו להיטים וסיפורי הצלות, שעלו לכותרות בשנים האחרונות, וחומר מאיין לתיאטרון: תיאטרון „טוטאלי" בעל עוצמה חזותית ותיאטרלית, עשיר של אלמנטים תיאטרוניים, המחזיר אותנו אל הריטואל הבימתי המסוגנן, שיש בו מסר פילוסופי, שהוא מעל ומעבר לאותן אמירות פובליציסטיות שטחיות של רוב המחזות הישראליים על נושא השואה.

חורחה לואיס בורחס

לזכר אנחליקה

כמה אפשרויות חיים אולי כלות
כזה המות האמלל והפעוט,
אפשרויות חיים שהגורל יקבע
אם יתנו לזכרון ואם לשכחה;
כשאמות, ימות אתי עבר?
אתה, שהנך היא, מת המתר
מת נערב מים אדישים,
מהר פתוח שהכחידו הכוכבים.
כמוה אף אני גווע מאין־סוף הגורלות
אשר לי המקרה לא הועיד;
צלי מחפש אגדות שחוקות
אורות מולדת שהושיטה פניה תמיד.
פסת שיש שומרת את זכרה;
על גבינו צומחת ההיסטוריה, נוראה.

מספרדית: טל ניצן

בעריכת זיסי סתוי

יהודי נצחי / עמר ברטוב

היהודי הנצחי בסרט „היהודי הנצחי" עדיין מזמר על קסטת הווידאו של בית יד לבנים בהרצליה. הצלם הנאצי, המסריט, ודאי המקליט, הנציחו אותו. אחר־כך נזקק הקריין למלות הסבר שונות שיפיגו את עוצמת הסצנה; אבל הוא נכשל, כמובן. גבר נהדר־קומה, סבור־זקן, עומד במרכזו בית־הכנסת של וארשה ומזמר, וקולו מתדהר בחלל העצום ומעביר צמרמורת בגוום של העומדים לרצוח אותו, ואלה שעדיין לא נולדו כשהונצח. סבא שמחה שלי, שהיה מורה להסטורות, שלח אלי לאנגליה סרט רשמקול, שעליו הקליט את הפטרתי, ואני, שאת הטעמים לא ידעתי, למדתי את הנעימה בעל־פה ובאתי יומיים לפני בר־המצווה ארצה ושרתי: „הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל". בעצם עמדתי במיקלחת התהלות מסוים, והנה שירים חסידיים אני מפזם עם יעקב הימל וברוך ויסליכט יצירי דימיוני, ושירתם נוטפת מן הקבר ומדפי כתב־היד וממלאת את חדר האמבטיה הצר. אני כותב מאמר מלומד על מאמר מלומד של היסטוריון גרמני שכתב על „חורבן הרייך השלישי וסוף היהדות האירופית", אבל אין לה סוף. מרתה פטרוסביץ' אמרה לי במהלך ארוחת־צהריים בפרינסטון, „אתה לא יודע שאני יהודיה", ואמרתי „לא, איך אני יכול לדעת?", שהרי שמה, כמיבטאה, פולני, והיא אמרה „כן, אומנם זהו שמו של אבי המאמץ, אבי האמיתי התאבד במשפטי הרופאים, אבל דודי בא לבקר פעם מישראל ולקח אותי לטייל בגטו ואמר: את רואה כאן חיו פעם היהודים, ואבי המאמץ אמר: את אל תשכחי אף פעם שאת יהודיה. או במהלך מרידות הסטודנטים ב־68' נאלצתי לברוח לאיטליה ושם הכרתי צעיר שהיה גם המוח של הבריגדות האדומות, וחוץ מזה, כמובן, יהודי, ועכשיו מצא מיפלט בקנדה ואני בארה"ב, והמקום היחיד שבו נוכל לחיות ביחד הוא בישראל רק שאנחנו לא בדיוק ציונים". אבל אנדי מרקוביץ שנולד בטראנסילבניה והתחנך בווינה ומלמד בהרווארד שר אתי כאן ברמת־אביב את החיפושיות. בפאריס שאלה אותי אווה לאקי מדוע אמרתי שאני יהודי באיזו מסיבה, וכשעניתי שזה מה שאני אמרה „כמובן, אבל אצלנו בהונגריה מסתירים את זה וגם כאן זה לא מנומס", ובכל־זאת עורר בה הדבר התפעלות לא מובנת לי, עד שאחרי ארבעה חודשי הפרדה, כשעמדתי לנדוד הלאה, הראתה לי קמיע בן מאתיים, אולי שלוש־מאות שנה, ואמרה „זה מצא אבי אצל אמו במרתף כשמתה", וביקשה ממני שאתרגם לה את הכתוב עליו בעברית, אבל אביה אסר על ילדיו לחשוב ולו לרגע שהם יהודים. ישבנו לילה שלם עם חבורת פאריסאים וגולים הונגרים ושרנו. ז'אן־מארי ליווה את עצמו בגיטרה ושר את כל בראסנס מהתחלה ועד הסוף. פגשתי אותו עם אשרף, יליד בנגאל שהתחנך בדנבה וגולדרס־גרין וצירייך ולומד פילוסופיה בפרייבורג, דובר אנגלית של המעמד הגבוה וגרמנית של היידגר אבל בנגאלית שכח, וז'אן־מארי אמר „לכל אדם חשוב הקשר אל האדמה שלו" ועל כך התווכחנו בצרפתית העילגת של אשרף (נור) ושלי בקפה „הווילג' וויס" שמוכר ספרים באנגלית ועוגות גזר ו„מראונים" לקהילת הגולים האמריקניים בפאריס, וחוץ מזה הוא מעריץ את יונג. אבל כשביקרנו את חברתו של אשרף בפרייבורג מיהרה אחת הדיירות אל בעלת־הבית ושאלה מי הם שני הזרים כהי־העור שנכנסו זה עתה לבנין: שם הוא נתן לי את סיפורו של פאול צלאן — היהודי גרוס והיהודי קליין: „מה אמר המקל לאבן" בבלגראד אחרי ששתינו ורקדנו, אני ודראגן וסלינוב שפניו כפני דוסטוייבסקי הצעיר, התיישבו כולם במעגל ושרו את כל השירים שאני מכיר מן התנועה בשפת המקור פחות או יותר. אבל בלוס־אנג'לס הגעתי לבית־הכנסת ביום־כיפור בקאדילק של מארחתי: היא הרבה יותר אדוקה מבעלה, בת למשפחה קאתולית שהתגיירה. רב לבוש גלימה צחורה עמד על הבמה, כובע רם של בישוף לראשו, רקום זהב, האורגן הנעים זמירות, וגברים ונשים במיטב מחלצותיהם (הטובות מאוד) שרו בסדר מופתי, שהיה גורם לסבי, שמחה, עצב עמוק, ואולי לא, שהרי למרות הכל שרו. פרצופי היהודים מהסרט „היהודי הנצחי" מצאו את דרכם המיוסרת לסרטי תעמולה של אש"ף, והנאצים במדיהם השחורים מצאו את דרכם המעוותת לסיוטיו של בן אחותי דרך הסיפורים המצויירים בשבועונים לילדים וסיפוריהם המסופרים של הגדולים והוא פוחד מהם נורא למרות שאביו היה בסיירת. אבל בגרמניה חוגגים את בוא האביב (שהוקדם לחורף בגלל חרם הכנסיה על חגיגות פאגאניות וקשיים של הצטלבות הלו"ז עם חג הפסחא) בתהלוכות של שדים אדומים, מסכות עץ לפניהם ובידם מקל שאליו קשור חבל ושלפוחית נפוחה של חזיר בקצהו, לעורר בה את עולם החי מתרדמת החורף, והם שותים ושוחים ושרים ושרים, אבל שיריהם טובים רק לנענוע כוסות בירה בקצב אחיד וצעידה בסך והקאה בשעת בוקר מוקדמת.

אצל יצחק באבל נכנס הקוזאק העייף לבית היהודים ומתעורר למחרת בבוקר ליד גוויית המת. הוא ידע לכתוב סיפורים קצרים, וגם את אודסה אהב מאוד. אותו הרג סטאלין עוד זמן רב לפני שנרצח. אצלי רק שר היהודי הנצחי בקסטת הווידאו של „היהודי הנצחי" כמו סבא שמחה על סרט ההקלטה וכל הפרצופים מתערבבים למשמע קולו של החזן. מונצח מעבר לזיכרון.

איור: דני קרמן

דכאו / ראובן מירן

בשעות אחר־הצהריים המאוחרות של שלהי דצמבר 1986 ירד גשם ואני תמסתי שוקה בתוך בלוק משוחזר לדוגמה, שבנו הגרמנים הטובים כדי להבדיל את עצמם מן הגרמנים הרעים. לא ייאמן, אבל מסתבר שהגרמנים הרעים שבהם מרובר נהגו לדחוס לתוך בלוק כזה ממש כאלף ושמונה־מאות בני־אדם, בעוד שעל פי התיכנון הארכיטקטוני המוקדם היה על הבלוק להכיל ארבע מאות נפש.

בכל מדור ממדורי הבלוק ראיתי חמישים־וארבעה מקומות לינה עשויים כהלכה ושעורים בעץ אורן משובח, ככל הנראה מגזעי היער העתיק. למראשות כל מיטה ענף מהוקצע להפליא, מאלה המיועדים לספרים, קישוטים קטנים, מטבעות, שעריות, מצית או גפרורים, ואולי גם שעון מעורר שלא יאחרו לעבודה, כי העבודה הרי עושה אותך חופשי.

כאמור מציינת ההנהלה המתנדבת את המספרים האיומים ללא כחל ושרק. ולמראה כמויות העצירים שהצטופפו כאן ברור למעלה מכל ספק שמשהו השתבש אפילו בארץ המסודרת הזאת, משהו שמשום־מה לא דפק כמו שצריך בשיטה הנאצית ובדרך אל הפיתרון הסופי.

היום כבר לא ברור אם ההנהלה מצפה לכך שהמבקר, כלומר אתה, תכעס על הגרמנים הרעים, על מה שעוללו ברישעותם לבני אדם רבים כל־כך, או שמא על זאת שלא הקפידו כנדרש על התיכנון הארכיטקטוני המוקדם.

בבלוק חיפה הזה ראיתי גם עשר אסלות חרס חומות, נקיות ומהודקות ללא רבב, וכן שתי מזרקות שיש אפורות, מן הסוג שאתה נתקל בו בדרך־כלל ברחובות רומא. כל אלה שימשו את העצירים לשמירה על נקיונם האישי.

כן ראיתי שם גם תצלומים מוגדלים עד קצה גבול היכולת של הפרדת הצבע. גיבורם היה אסיר אחר, לא מגולח כמובן, שרופא המחנה דילל עברו את החמצן באופן הדרגתי ומבוקר עד שמת. אז ביקע הרופא את גולגלתו לשניים כמו תפוח, ובאמצעים המרעיים הדלים שעמדו לרשותו באותם ימים למד בשקדנות את השפעת התהליך על מוחו של האדם. מסתבר שניסוין מחקרי זה תרם לא מעט להצלת חייהם של טייסי־קרב גרמניים מגבהי־טוס במהלך המלחמה הארוכה.

כל זאת ראיתי אני בימים האחרונים של דצמבר שנת 1986 בדכאו, ארבעה עשר קילומטרים מן הכרך הגדול והשוקקת המכונה כיום מינכן, ובעבר הרחוק „עיר הנזירים", וב־16,69 בדיוק — דקה אחת לפני סגירת השער למבקרים — שמעתי צעיר אחר מתולתל שיער וסמוק לחיים לוחש על אוזנה האהובה של נערתו ירוקת העיניים: „אבל מוכרחים להמשיך לחיות".

ואני הרי לא התכוונתי אפילו לרגע לומר את ההיפך.

סנדו דוד

העת לזכור

א.

חזרנו מרחוק
מערפל האבדון
ממכלאות המות
משרה העקרות.

חיינו כנטל.
גופנו – שק עצמות.
באור היינו צללים
ובלילות – קולות.

ב.

בתוך הכבשן
אין כאב עוד.

לנותרים בחיים
הנורא הוא לאחר מכן.
אז העיניים זוכרות
והגוף חש,
גם מעבר לימי חייו
העיפים.

ג.

הלילה משתרע לאין סוף כערבה אוקראינית.
אור שחור, ערפל מציאות,
שנות חשך־הזמן־האבוד.

רשרוש הלב כתחנת אלחוט.
עיני פקוחות.
הסיוטים –
ציות מדבר
ואבנים, פחד רפאים.

לועג־עש המשרפות.

לא אדים, גם אם רק אפר,
העת לזכור,
לא עת תנומות השכחה.

סופר ש„נתגלה"

סיפורת

עוזר לכל עת / רוברט ואלזר / תירגמה מגרמנית והוסיפה אחרית־דבר אילנה המרמן / עם עובד, ספרית לעם / 207 עמודים.

רוברט ואלזר (1878 עד 1956) הוא סופר שווייצי שאינו מוכר לקורא העברי. הוא היה בן־עניים, פקיד בנק, משרת ולבסוף פקיד בבית־הוצאה־לאור. שנים אחדות עשה בברלין בחברת אחיו הצייר והתפאורן קארל ואלזר וכשחזר לשווייץ כיהן זמן קצר כספרן בברן, אך שנים אחדות אחר־כך אושפז בבית חולי־רוח ושם בילה את מחצית היובל האחרון שלו, עד שנפטר זנוח ושכוח. לאחרונה היתה לו עדנה. ספריו, שנכתבו ברובם בעשור הראשון והשני של המאה, „נתגלו" והודפסו מחדש או שהודפסו לראשונה ובשנים 1966 עד 1973 הופיעו במקובץ בי"ג כרכים. הספר שלפנינו, המקובל ביותר מכתבי ואלזר, מיוסד על נסיון אוטוביוגרפי. כשהיה ואלזר בן כ"ה שירת זמן מה בביתו של מהנדס־ממציא משונה, ממש כמו הצעיר המובטל שברומאן, החווה בתהליך ההתמוטטות וההרס של מישפחת מעסיקו.

יופי הבא בעבירה

פורנוגרפיה / ויטולד גומברוביץ' / תרגום מפולנית ואחרית־דבר מיכאל הנדלזין / הספרייה, הקיבוץ המאוחד, סימן קריאה, כתר / 144 עמודים.

ויטולד גומברוביץ' (1904 עד 1967) הוא הנציג הפולני של הספרות האוואנגארדיסטית־אבסורדית (מחזותיו נמנים על תיאטרון האבסורד, עם אלה של יונסקו ובקט). ב־1939 יצא לטיול מפולין ומכיוון שפרצה מלחמת העולם השנייה, נשאר בארגנטינה עד שנות השישים ומשם עבר לפאריס שנים אחדות קודם מותו. הסיפור הוא סיפורם של שני גברים מזדקנים (האחד הוא ויטולד גומברוביץ' — דמות בדויה של גומברוביץ' המופיעה בכל ספריו, אך אינה זהה איתו) המבקשים להדיח נער ונערה יפהפיים כדי להיות שותפים נפשיים ליופי הבא בעבירה. תשוקה סוטה זו מתגלגלת לשיתופם של הצעירים ברצח איש מחתרת שסרח והסיפור מתרחש בפולין בימי מלחמת־העולם השנייה, כאשר גומברוביץ', כאמור, ישב בארגנטינה) ובסופו של דבר נרצח האיש הלא־נבון. כל זה מתרחש באיזו אווירה סהרורית מתעתעת.

תככים באפריקה

גורם זר / לורנס סנדרס / מאנגלית: יורם שדה / זמורה, ביתן / 240 עמ'.

סנדרס, מחבר מיומן של מותחנים פוליטיים, משקיע כנראה עמל רב ויסודי בתחקיר וכך יש ביכולתו ליצור תחושה גבוהה של ריאליזם ואמינות ברקע עלילותיו הדמיוניות, אך קרובות כל־כך למציאות. הסיפור הוא הפעם סיפורה של מדינה חדשה במערב־אפריקה, אסנטה, שעברה הפיכה עקובת־דם אשר העלתה לשלטון נשיא חדש, בעל הזיות גדולה. המעצור הניצב ממולו הוא הסוכן החשאי האמריקני פיטר טנג'נט, לכאורה נציגן של חברות־נפט, המסובב את עינייניה של אפריקה על אצבעו הקטנה ודואג לתוצאה הרצויה לשולחיו ולשלום־העולם. מובן שלא נפרט איך הוא עושה זאת. חבל על המתח.

ווטרגייט בבית

צרבת / נורה עפרון / מאנגלית: אריה בובר / זמורה, ביתן / 185 עמודים.

האם העוצמה הספרותית כשלעצמה עשתה את הספר הזה לרב־מכר באמריקה או שמא הערך המוסף הרכילותי? השאלה היא לא־לעניין וגם לענות עליה אי־אפשר, פשוט מפני שהעניינים אינם ניתנים להפרדה במציאות. נורה עפרון היתה, כידוע, רעייתו של העיתונאי קארל ברנשטיין, אחד משני חושפיה של פרשת ווטרגייט ב„וושינגטון פוסט", שהוא מן העיתונאים המעטים בהיסטוריה היכולים להשתבח בהדחת נשיא בארצות־הברית. אלא שלא היה דבר בין גלימת לוחם הצדק הפוליטי לבין רודף־הנשים האובססיבי שמירר את חיי אשתו עד מוות. מדוע היא הופכת את כל זה לסיפור? „משום שאם אני מספרת את הסיפור, אני שולטת בגירסה. משום שאם אני מספרת את הסיפור, אני יכולה להצחיק אתכם, ואני מעדיפה שתצחקו ממני, מאשר שתרחמו עלי. משום שאם אני מספרת את הסיפור, זה לא כואב כל־כך. משום שאם אני מספרת את הסיפור, אני יכולה להחזיק מעמד". נציין עוד „גימיק" ספרותי נחמד, שממציאו המקורי היה כמדומה מריו סימל („אפשר גם בלי קוויאר"): בתוך הסיפור משובצים מתכונים לבישול ובסוף הספר יש להם גם מפתח מיוחד. רק שלא תקבלו צרבת.

קשר המשקאות

תוכחה / דיק פרנסיס / עברית: שלמה גונן / מודן / 263 עמודים.

סוסים ומתח הם השילוב המיוחד של דיק פרנסיס ושילוב זה עובד גם הפעם. חובב סוסים אמיד עורך מסיבת־גן המסתיימת באסון: קרון של סוס מתדרדר אל אוהל המסיבה והורג שייך ערבי נכבד, שהוא אחד האורחים. בהמשך מתברר, שמאחורי התאונה ניצבת רשת של זיוף משקאות ולא נפרט יותר, כדי לא לפגום במתח. זה סיפורו החמישי של דיק פרנסיס המתורגם לעברית ויכול זה מרמז שיש לו גם אצלנו קהל חסידים לא קטן.

אורי סלע

ממכבש הדפוס

היסטוריה

רומאן לאדונים

זמנים - 24 / עורכים: צבי יעבץ, עדית זרטל / ביה"ס להיסטוריה ע"ש [illegible] אוניברסיטת ת"א, בהוצאת זמורה־ביתן / 120 עמודים.

גיבון, מחבר „עלייתה ונפילתה של האימפריה הרומית" — מספרי ההיסטוריה הנודעים והנערצים ביותר — לא היה בעצם היסטוריון במשמעות המדעית, שכן לא ניסה לרדת לחקר העובדות מתוך חישוף מקורות ובדיקתם. את ספרו כתב בספרייתו, כשהוא קורא את דברי גיבוריו בספרים ולאמיתו של דבר חיבר „רומאן לאדונים" (על משקל „רומאן למשרתות"), אלא ברמה ספרותית והגותית אחרת). זה עניין מאמרו של יוסף מאלי המתפרסם כאן. אתו באים שני מחקרים העוסקים בתולדות מדינת ישראל: של אילן פפה על חוזה אי־ההתקפה בין ישראל לירדן מ־1950 ושל מרדכי בר־און על המטרות והציפיות של מבצע סיני. שני מאמרים עוסקים בתולדות ארה"ב: של חגי הורביץ על חוקה וגזענות שם ושל ארנון גוטפלד על הפטריוטיזם הקנאי במלחמת העולם הראשונה ומושגי „הסתה ובגידה" דאז. עוד באים כאן מאמרים על המסע לאוריינט בכתבי נשים אנגליות במאה הי"ט (כילי מלמן), על זנגביל והלאומיות היהודית (דוד ויטל) ועל האוניברסיטה הלאומית המצרית (חגי ארליך).

לחיות עם ילדים

נוער

בעיות משמעת אצל ילדים / יואל גולדברג / זמורה־ביתן / 167 עמ'.

מה דעתך להנהיג בבית שיטת אסימונים, שיהיו מעין כסף שבו משלמים לילד בעד תפוקותיו ובהם הוא משלם בעד סיפוק צרכיו? או מה דעתך על חתימת חוזה כתוב ומנוסח כהלכה בינך לבין הילד המתבגר, אשר יגדיר את החובות והזכויות של „שני הצדדים"? אלה שתי הצעות המועלות בספר כדי לקדם פיתרון לבעיות התנהגות של ילדים. הספר מתאר את הגישות לעיצוב התנהגותם של ילדים במישפחה, מנתח את הבעיות המתעוררות, מסביר כיצד למדוד התנהגות כבסיס לטיפול ולשינוי, מדבר על דרכי לימוד ההתנהגות אצל צעירים, מפרט את החיזוקים החיוביים והשליליים ודרכי השפעתם, מלמד מתי כדאי וראוי להתעלם ממעשים לא־רצויים של הילד, עומד על מחירם של ילדים ואיך ראוי לסייע להם להיגמל ועוד. הוא כתוב לצרכי הורים ולכן נוקט לשון יומיומית ואינו מסתגר במינוחים מדעיים.

חוגי איכות להצלחה

הפעלת חוגי איכות בארגון / ראלף בארה / מאנגלית: דורית צוריאל / עריכה מקצועית: איגי מאיר תיבון / עתרת, בשיתוף המכון לפריון העבודה והייצור / 208 עמודים.

איכות, מצויינות, אפס־ליקויים — כל אלה ביטויים רווחים בתורת־הניהול החדשה, החותרת לשיפור הישגים ותפוקות לאו־דווקא בתחום הכמותי. הספר שלפנינו בא להציע הפעלה של חוגי איכות באירגון כדרך לקדם נושאים אלה על־ידי תיכנון ויישום של הקמת החוגים והפקת תועלת מהם. כוונתו להדריך את הקורא בביצוע פרוייקט זה, החל מבחינת הרקע הקיים במפעל או בארגון וכלה בבחינת התוצאות וניצולן. מתוארות גם הטכניקות לעניין זה ומובאים כמה מעשים־שהיו ובמיוחד מפורט הניסיון של חברת ווסטינגהאוס. יש גם הקדמה למהדורה העברית, הדנה בהפעלת חוגים כאלה בישראל, ונמסר בה שגם כאן כבר נצברו נסיונות מוצלחים.

הלל, שמאי ועוד

שלושים בתלמוד / עדין שטיינזלץ / סדריית אוניברסיטה משודרת, גלי צה"ל, משרד הבטחון — ההוצאה לאור / 83 עמודים.

מה אתה יודע על הלל ושמאי, יוחנן בן זכאי ויהושע בן־חנניה, רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי יהודה הנשיא, רב ושמואל, רבי יוחנן וריש לקיש, אביי ורבא ואשי? עדין שטיינזלץ משרטט כאן את דמותם הרוחנית, את מאבקיהם, את עולמותיהם ואת השפעתם על תלמידיהם ועל ההלכה. הרב שטיינזלץ מספר עליהם כמעט מתוך קירבה אינטימית חמה ויש גם פרק מיוחד לדמותו הטראגית של „אחר", הוא אלישע בן־אבויה.

למתקדמים בכוכבים

יסודות ושיטות באסטרולוגיה למתקדמים / רימונה כהן / מישר / 198 עמודים.

זה ספר מקורי, בסידרה שרובה ספרים מתורגמים, המיועד למי שמבקש להתקדם באסטרולוגיה הרבה מעבר לקריאת ההורוסקופ השבועי בעיתון. תמצא כאן הסבר כללי על מפת הלידה, תיאור של היסודות והאיכויות האסטרולוגיים, הסבר של ה„בתים" והיחס שביניהם לבין כוכבי הלכת, פרק נרחב על שיטות העתיד ועוד. במבוא נסקרות הגישות האסטרולוגיות השונות ובפרקי הסיום פיענוח מפות־לידה של ילדים (וגם דוגמה מפורטת לפיענוח מפה כזאת), וכן מוצגת הדרך לבדיקת התאמה של מפות (למשל, של זוג) זו לזו. וכמו שראוי בספר מקורי, יש פרק על יחס היהדות לאסטרולוגיה.

היסטוריה

מרד הגנראלים

20 ביולי — הקשר נגד היטלר / קונסטנטין פיצגיבון / תרגום: צבי לוי / סדרת מלחמת העולם השנייה, מערכות צה"ל, משרד הבטחון — ההוצאה לאור / 208 עמודים + 8 עמודי תמונות.

ב־20 ביולי 1944 התפוצצה פצצה בחדר הדיונים של היטלר ב„מאורת הזאב" המפורסמת שלו, אבל לא [illegible] חייו של היטלר והכשיל את „מרד הגנראלים" שהיה אמור להיפתח עם הפיצוץ. יוזם ומבצע הזה היה הקולונל הרוזן קלאוס שנק פון שטאופנברג וחבריו לקשר היו [illegible] גרדלר, הגנרל פון טרסקוב [illegible] הקשר הכושל דווקא. יוזמיו שלא הצליחו להימלט הוצאו להורג והיטלר הקים ועדה מיוחדת שעצרה כ־7,000 איש והוציאה להורג כ־5,000. לפני הריגתם, עונו החשודים בעינויי מוות ועינויים אלה צולמו בסרט ונשלחו להיטלר כדי שייהנה מהמחזה. הספר מתאר בפירוט ובצורה חיה את הלכות הקשר, את מהלליו ואת כישלונו וניכרת כאן הערכה לקבוצה האמיצה הזאת, שלא זכתה לשום תמיכה מבחוץ.

תהילה לישרים

הישרים היו אתה — ספרד 1936־1940 / רות לוין / אקדמון / 227 עמודים.

ספרד הרפובליקאית, את לבנו הניעה כמובן, לא כלב כולנו. מאז ועד הנה [illegible] הרבה מים באברו ורוב הנוגעים בדבר הלכו לעולמם. בספר שלפנינו, כאילו קמה [illegible] בשנות השלושים. אין זה מחקר או ספר היסטורי צונן. זו אנתולוגיה עשירה של שירה, תיעוד והגות, שמעריכתה ניכרת מעורבות רגשית חיה וכוונה חינוכית להביע על צדקת השמאל, היום כמו אז, ועל רשעות של הפאשיזם. נאספו בספר הרבה קטעי שירה של משוררים עולמיים (ביחוד לורקה) וישראליים (אלכסנדר פן ומרדכי אבי־שאול), קטעי עיתונים וספרים, תמונות, כרזות, מיסמכים וכדומה. רגש מיוחד הושם גם על השתתפות יהודים ארצישראליים בהגנת הרפובליקה (מופיעה גם רשימה מלאה אם כי לא מלאה מן הסתם, של לוחמים אלה) ועל העמדות הציבוריות שבוטאו בארץ בימים ההם.

בעיית החמור

ילדים

אחורים של חמור / גרדה כהן / איורים: טובית אלמליח / ספרית פועלים / 76 עמודים.

הילדים ממחיזים בכיתה סיפור על ילד חולה, שמשום מחלתו המידבקת אסור היה לבקרו והם שלחו חמור קטן שישעשע אותו, יעביר אליו מסרים ויזרז את החלמתו. אך יש בעיית־ליהוק: מי יסכים לשחק את החלק האחורי של החמור? הבעייה נפתרת בסופו של דבר על הצד (האחורי) הטוב ביותר וכל הפרשה מסייעת לקליטתה של ילדה עולה מאמריקה, שתחילה הכיתה התנכרה לה. זה אחד מתשעה סיפורים מחיי ילדים בקיבוץ, רוויי חמימות אנושית, שאולי סייעו לספר לזכות בפרס מטעם „חבצלת", מוסדות תרבות וחינוך של השומר הצעיר.

ארץ־ים, הסוף

החוף הרחוק ביותר / אורסולה ק. לה גוין / מאנגלית: תמי כץ־משורב / איורים: גיל גרטי / זמורה, ביתן / 192 עמודים.

זה הספר החותם את הטרילוגיה של „מלכות ארץ־ים" (שני קודמיו היו „הקוסם מארץ־ים" ו„הקברים של אטואן") — סידרה עתירת־דמיון ומשוכללת־סיגנון שבמרכזה עומדת דמותו של הקוסם גד (מתחדד עם הר). גם כאן, כמו בשני הכרכים הקודמים, מוטל עליו להציל את הממלכה הארכיפלגית מצרות צרורות: האור בעולם הולך ואוזל, מעיינות הקסם מתייבשים ובני־האדם שוב אינם חפצים בחיים, וכל זה פרי מזימה שטנית, שכדי לחשפה ולהדבירה חייב גד לערוך מסע ממושך בחברת הנסיך ארן ולאמץ את כל כוחותיו העל־טבעיים.

מי ומה

מי זה זה ואיזה הוא — עוד חידות בחרוזים / מירה מאיר / ציורים: אוריה אזיל / כתר.

צרור חידות שבהן מתואר עצם או מושג בחרוזים קלים ומעבר השני של הדף מצויה התשובה, הן במלה והן באיור הנוטה של הומור.

בית קטן בכפר

בן איכרים / לורה אינגלס וילדר / מאנגלית: טלי נתיב־עיוני / איורים: גארת ויליאמס / סדרת בית קטן בערבה, זמורה־ביתן / 223 עמודים.

ספר שישי בסדרה „בית קטן בערבה" שהטלוויזיה סייעה לפופולאריות שלה. בן האיכרים שמדובר בו הוא מי שעתיד להיות בעלה של המחברת וכאן מסופר על ימי ילדותו בכפר שבצפון מדינת ניו־יורק. מתואר שם ההווי הכפרי של המאה שעברה, עבודות השדה, הטיפול בבהמות, הבישול והאוכל, אסיפות הנוער הכפרי וכל השאר. גם בית־הספר הכפרי, שם מתנהלת מלחמה כמעט גלויה בין התלמידים הבוגרים לבין המורה, תופס כאן מקום נכבד.

בישול

עולם הפשטידות

פשטידות / קובי בר / ספרית בישול בעריכת חנה שאולוב, מודן / 172 עמודים.

את המלה פשטידה נטלה העברית החדשה מן הארמית („פשטידא", היינו „בצקית"). זו מנה שכדאי להתמחות בה, כי הכנתה אינה מסובכת ומשמשת [illegible] יש בה כדי לשוות לסעודה גיוון חגיגי גם שמספר האפשרויות אינו מוגבל. [illegible] האלבומי שלפנינו, המייחד את עצמו לתחום זה, תמצא 24 מתכונים של פשטידות ירקות, 13 מתכונים של פשטידות בשר, [illegible] ועוד, 20 מתכונים של [illegible], כלומר צירופים עשירים [illegible] של אטריות, אורז [illegible] מתכוני פשטידות מתוקות. יש כאן גם צירופים חדשים (בשביל כותב שורות אלה) ומעניינים, כמו פשטידת בצל ירוק, [illegible] ועוד. העיצוב וההפקה משובחים.

היהודים כשאלה

מחקרים

שאלת היהודים — ביוגראפיה של בעיה עולמית / אלכס ביין / תורגם ע"י אברהם טובאיאס / מסדה, ספריית פועלים / XII + 372 + 216 עמ'.

המונח „שאלת היהודים" נולד, כמובן, בגרמניה והראשון שהשתמש בו בהכללה היה, כנראה, ברונו באואר במאמר משנת 1842. בעיקבותיו כתב גם מארקס את „לשאלת היהודים" שלו, שנתן לאנטישמיות מין ציוד „מעמדי". „אנטישמיות", אגב, הוא מונח שהומצא רק ב־1880 משום לשון נקייה, שלא לומר אנטי־יהודיות. מחקרו המונומנטלי של אלכס ביין מתחיל הרבה יותר מוקדם ובודק את תולדות שינאת היהודים מימי בית־שני ואילך, על כל גילגוליה — כי שינאה זו היה לה מלכתחילה „בסיס" דתי, אחר־כך „בסיס" כלכלי ולבסוף „בסיס" גזעי (גילגולה כיום הוא, כמדומה, איבה למדינת ישראל). נדונה פה שינאת ישראל בימי הנצרות הקדומה ובימי האיסלאם הקדום, בימי־הביניים באירופה ובעת החדשה עד המהפכה הצרפתית. נדונה תנועת האמנסיפציה וכישלונה ועיקר הדיון הוא באנטישמיות המודרנית, בתגובה היהודית עליה, בציונות כתשובה יהודית ל„שאלת היהודים" וב„פיתרון הסופי" הנאצי. הפרקים האחרונים דנים בשאלת־היהודים כפי שלבשה צורה מאז הקמת מדינת ישראל וניסיון של הערכה לגבי עתידה של שאלה זו מכאן ואילך. את השליש האחרון של הספר תופסים ניספחים, כלומר צרור הערות ומקורות נבחרים. זה מחקר הראוי לתפוס מקום בין ספרי־היסוד של ההיסטוריה היהודית.

ארץ־ישראל

גרן השלם

תיאור גיאוגרפי, היסטורי וארכיאולוגי של ארץ־ישראל — כרך שביעי: הגליל (ב) / ויקטור גרן / תרגם מצרפתית והוסיף מבוא והערות — חיים בן־עמרם / יד יצחק בן־צבי / 359 עמודים.

ויקטור גרן (1821 עד 1891) בולט בין חוקרי הארץ במאה הי"ט בעיקביותו וביסודיותו. הוא ביקר בארץ שמונה פעמים בין השנים 1852 עד 1888 ואם כי ספרו זה מיוסד על חמשת הביקורים הראשונים בלבד) ואת אשר ראה רשם בפירוט ובשיטתיות, מתוך הבחנה מפורשת בין ממצאים בשטח לבין מסקנות משל עצמו. ספרו המרכזי הוא ה„תיאור" שעם הכרך הזה נשלם מיפעל תרגומו לעברית, שנמשך חמש שנים. כמו בכרך הקודם, גם כאן גרן מוסיף להאיר את מסעו בגליל, כשהוא מדווח על כל כפר, כל חורבה וכל תל, ומשווה את מראה עיניו לתנ"ך, לברית החדשה, לכתבי יוספוס פלאוויוס וכדומה. בשביל חובבי ספרות ארץ־ישראל, כל שבעת הכרכים הם ספר שאי־אפשר בלעדיו. בכרך זה בא גם מפתח מפורט לכל השבעה.

חבלי משיח

ביסופים לארץ־הקודש — סיפורים חסידיים על ארץ־ישראל / יואל רפל / הקדמה אלי ויזל / ספרית ארץ־ישראל, מודן / 141 עמודים.

רבי אברהם מצ'כנוב היה קונה בכל שנה ספר קינות חדש לתשעה באב ובתום אמירתן היה מניח את הספר בגניזה שבבית־הכנסת והיה אומר: „סמוך ובטוח אני שבשנה הזאת יבוא המשיח ולשנה הבאה לא יהיה צורך בקינות". באמונת־תום כזאת נכספו חסידים לגאולה ולשיבה לארץ־ישראל. רפל כינס כאן, על פי עניינים, סיפורי חסידים, מעשיות, מימרות ושמועות מעניין זה. אלי ויזל הוסיף הקדמה וההוצאה הוסיפה איורים ועיטורים להנאת העין.

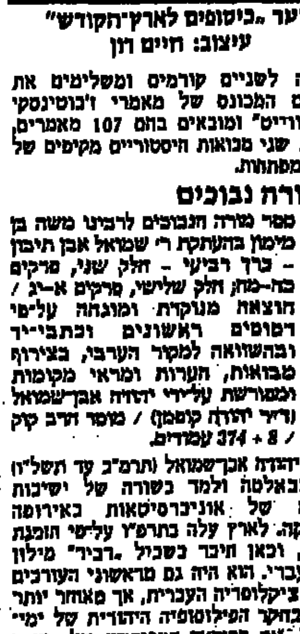

שער „ביסופים לארץ־הקודש" עיצוב: חיים דנן

הגות

ז'בוטינסקי בימי הקרע

שני ספרים חדשים מכתבי זאב ז'בוטינסקי בעריכתו של יוסף נדבה ובהוצאת מכון ז'בוטינסקי: הרוויזיוניזם הציוני במאבקו / 308 עמודים • הרוויזיוניזם הציוני לקראת מגמת / 206 עמודים.

הערצת ז'בוטינסקי בחוגי הרוויזיוניסטים (ובגילגוליהם המפלגתיים הקודמים) לא הגיעה עד כדי מהדורה מסודרת, שלמה ושיטתית של כתביו. מבחר הכתבים העיקרי יצא ביוזמת בנו, ערי, ועדיין נותר הרבה שלא כונס ולא תורגם. בכל זאת, יש לו תלמידים ונאמנים שאינם משלימים לזכרו רק מס־שפתיים ויעידו שני הכרכים החדשים המונחים עכשיו לפנינו. הם כוללים תרגומים לעברית (של י"ה ייבין, ב. אליצרף, נחום קרול, דבורה קרול ויוסף ברוסס) של מאמרי ז'בוטינסקי בשנים 1930־1931 (בכרך הראשון) ו־1932 עד 1934 (בכרך השני) שנכתבו רוסית ופורסמו בעיתון „ראזסווייט" („השחר") שיצא בפאריס עד 1934. מצד ההיסטוריה של התנועה הרוויזיוניסטית, אלה הן השנים הגורליות ביותר אולי. בתוך השנים האלה התקיים ב־1931 הקונגרס הציוני הי"ז, וייצמן הודח מראשות ההסתדרות הציונית, הוקמה הסתדרות העובדים הלאומיים והקרע בין הרוויזיוניסטים להסתדרות ולמפא"י מגיע לשיאו ברצח ארלוזורוב ב־1933. ובכל אלה עוד לא הוכרעו את מערכות הקרע הקשות של הציונות באותה תקופה. כמילא מובן, שמאמרי ז'בוטינסקי של הזמן ההוא הם מקור היסטורי חשוב להבנת התקופה ולהיאורה. שני הכרכים הם המשך והשלמה לשניים קודמים ומשלימים את הפירסום המכונס של מאמרי ז'בוטינסקי ב„ראזסווייט" ומובאים בהם 107 מאמרים, בתוספת שני מבואות היסטוריים מקיפים של העורך ומפתחות.

על מורה נבוכים

ספר מורה הנבוכים לרבינו משה בן מימון בהעתקת ר' שמואל אבן תיבון — כרך רביעי — חלק שני, פרקים כה־מח, חלק שלישי, פרקים א־ג / הוצאה מנוקדת ומוגהה עלי־פי דפוסים ראשונים וכתבי־יד ובהשוואה למקור הערבי, בצירוף מבואות, הערות ומראי מקומות ומפורשת על־ידי יהודה אבן־שמואל (ד"ר יהודה קופמן) / מוסד הרב קוק / 8 + 374 עמודים.

ד"ר יהודה אבן־שמואל (תרמ"ב עד תשל"ו) נולד בבאלטה ולמד בשורה של ישיבות ובשורה של אוניברסיטאות באירופה ובאמריקה. לארץ עלה בתרפ"ו עלי־פי הזמנת ביאליק, וכאן חיבר בשביל „דביר" מילון אנגלי־עברי. הוא היה גם מראשוני העורכים של האנציקלופדיה העברית, אך מאוחר יותר התרכז בחקר הפילוסופיה היהודית של ימי־הביניים. את ההוצאה המפורשת של „מורה נבוכים" החל בשנות השלושים והכרך הראשון עם המבוא ראה אור כבר בתרצ"ה. יותר מארבעים שנה עברו מאז, ועד עתה ראו אור רק עוד שני כרכים. בינתיים עסק אבן־שמואל בכמה מפעלים נוספים ובראשם תרגום עברי חדש של „ספר הכוזרי". עכשיו, אחרי שהלך לעולמו, ניגש מוסד הרב קוק להוציא לאור את עזבונו המחקרי הספרותי, ותחילה את המשך מהדורתו ופירושו ל„מורה נבוכים".

טרף וטירוף

מאת הנרי אונגר

תומס מאן, לוטה בוויימר, תרגם: צבי ארד, זמורה ביתן, 1986, 265 עמ'.

מה המרחק שרשאי אדם ללכת מחוץ לגבולות המוסר מתוקף גאוניותו? סומרסט מוהם אמר: „מה הפלא שהאמן הוא אגואיסט — הרי העולם מתקיים בעבורו בלבד". ולאחר מכן כתב את „הפרוטה והירח" שבו מתוארת מיפלצת אנושית דמויית גוגין, הרומסת בלא הרף כל מי שעומד למיכשול על דרך סיפוק צרכיה היצריים. אבל שאלת האגואיזם של האמן אינה עניין לרכילות בוהמית, אלא היא המיבחן לעצם התקיימותו של האדם כחיה מוסרית. מאחר שהאמן הוא מצפונה של האנושות, היותו עצמו חסר־מצפון נראה לנו כסתירה מאלפת. מתעוררת אותה סלידה יסודית שעוברת בנו כשמענו שז'אן רוסו, אשר הטיף לחינוך טבעי של ילדים בבית הוריהם, מסר את ילדיו שלו לאימוץ. ומה דינו של גתה, שחיבר את שירת פאוסט, שהיא מניפסט הומאניזם, אבל היה אדם רודף כבוד, חובב תארים ריקים, גס לקרוביו, עריץ לבני־ביתו ובקצרה — אגואיסט [illegible]?

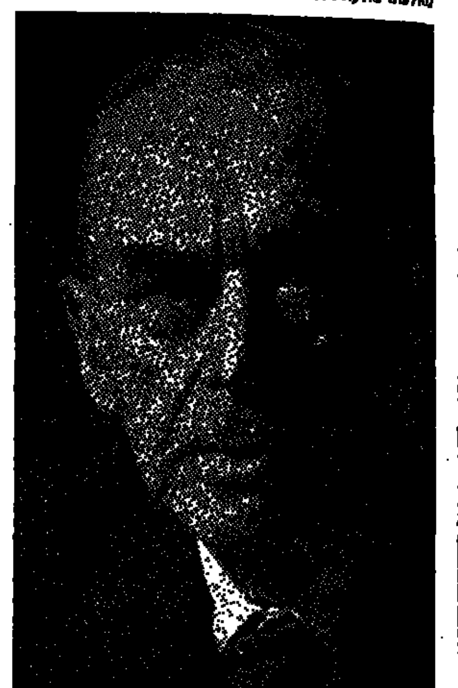

תומאס מאן

מטור מחוקי יסוד

שני פירושים מתמודדים עם התמיהה. אחד, [illegible], רואה בהערצה לאמן את שכר היופי. [illegible] שלו הוא תווית של מעמד. הוא מולך על [illegible] המתמסרים מאליהם. אך כלום הערצה היא צידוק לעריצות? הפיענוח השני מסביר שהיצירה היא שמטילה את האמן לתוך אהבת־אני מוחלטת. בשביל להנחיל לאחרים את פירות הסתר של חלום האנושות המשותף — כפוי האמן לצלול לפינות היותר רחוקות של האני האישי שלו. הסימבוליסטים מאז מלרמה ועד ברטון [illegible] נוסחה זו, שיש בה כדי לנמק מדוע פטור האמן מחוקי המוסר, וניטשה כבר גייס את כל כוחות הרטוריקה כדי לשכנע אותנו שאם האמנות מעניקה [illegible], ודאי לא תוכל לעשות מלאכה כתבנית המוסר הרגיל שהוא תמצית השיגרה. האמן הוא שליט בממלכת הרוח ולכן הוא זכאי להנחות שליטות כמלכות הארץ, הוא מתקן חוקיו לעצמו. אלא שסיון זה צפונה בו סכנה: הוא עלול למצוא את [illegible], גרזן בידו, לאותה זקנה שמעולם לא קראו את ניטשה.

ההומאניסטים הגרמניים של ראשית המאה, [illegible], הכירו בסכנה הטמונה בנוסחה זו [illegible]. אנשים אלו — שני האחים תומאס והיינריך מאן, שטפן צווייג, יעקב וסרמן והופמנסטאל — רצו לגבש [illegible] בין הדיוניסי, שבהעדרו אין לאדם נחלה באלוהי, לבין הסדר הצר, המוסרי־בורגני, שבלעדיו אינו רחוק מן החיה. אם משלחים את רוח המוסיקה [illegible] — סופה, בכמיתוס הדיוניסי — טרף ושיגעון. מאן התעסק במישוואה זו מראשית כתיבתו. אשנבך ב„מוות בוונציה" הוא קרבן מובהק של שילטון היצר הפנימי שבמרתפי הנפש. בעיר הסיאוב, [illegible] — הסמל הגדול של הכאוס — [illegible]. [illegible]

מפלצת מאחורי האל

[illegible] לוטה — שלוטה, אהבת נעוריו, באה לבקרו בעיר [illegible] — הלוא היא ויימר. [illegible]

לא יבוקש ממנו עבור חוויה הנחוצה לשירתו. בתוך אוזניה המתחלחלות של לוטה מספרים קורבנותיו הרבים — על התגלות המיפלצת מאחורי האל. על רסיסי החיים המעוכים מתנוססת האנדרטה של האמן הענק — קוקיה הניזונה מבשר אחרים, טפיל מיקצועי העושה שימוש ציני באנשים בשירות אנוכיותו המטופחת.

ההישג של מאן מתחיל בדיוק כאן. אחרי שישה פרקים של כתב־אישום מפעיל מאן את הקורא נגד מוצקתן המוגמרת של העובדות שאגר עד הנה. הספר בנוי על פילוג חוויית הקריאה בין שתי חטיבות. הראשונה מקיפה את ששת הפרקים שהם שיחות עם קורבנות גתה היוצקים באוזנינו כתבי קיטרוג מסוגננים. השניה מתגלמת בפרק השביעי, שכותרתו המובלטת קושרת את גתה עם אגוצנטריקן אלוהי נוסף — ישוע מנצרת. פרק זה מסכך אותנו, בפעלול כתיבה מרהיב, במונולוג פנימי — המטיל סדר אנושי בעולם החוץ המעורבל, ולכן הוא אמצעי טוב מאין כמוהו לבטא אינדיבידואליות צרופה. תבנית הספר השלמה בנויה על הקוטביות הסימטרית בין שתי החטיבות. הפרקים ההם מאירים את נושאם מבחוץ וקובעים אותו כאוביקט; כאן — נושא זה בולע לתוכו עולם ומלואו. הם בנויים על משפטים המסוגננים לתפארת; כאן — הרצף המרוסס של אסוציאציות אינטימיות נוהג זילזול בחוקי הלשון. צבי ארד, כדרכו, ידע לנווט עברית מודרנית ומיושנת בין גלי הדיבור הזה. שם — נשמרים מקום וזמן ריאליסטיים, ואילו כאן מתנקזות לתוך רוחו של גתה התרבות כולה, שבין ממריה מדלג הגאון בחופשיות נקיה מכבלים.

תבנית השתנות מתמדת

בחטיבה הראשונה חווה הקורא את גדולתו של גתה בתור יחידותו. הוא הוא ציר־החיים אפילו הוא פסול משום הרבה מומי מוסר. אך כאן הוא חווה את תחושת ההתהוות, את גתה כחוק פנימי, ואת דיוקנו השלם — כתבנית השתנות מתמדת, שאין סיכוי להקיפה בהגדרה מצמצמת אחת. דינמיזציה זו של הדמות, שהיא אחד מהישגיו הגדולים של מאן בספרות ומנגנו, הפיקה שתי תוצאות מכריעות. הראשונה קשורה בכינונו של גיבור שהקורא חווה אותו כאינדיבידואל מתפתח, בלתי־כפוף לשילטונן של הגדרות חיצוניות, בולט בתלת־ממדיותו של טפל חי. התוצאה השניה קשורה בלקח פילוסופי. גתה מסביר באחד המקומות שהאמנות אינה כפופה אומנם לעריצותו של הזמן המכלה, אבל גם אינה שרויה בזרמו. אין היא נצחית — היא אל־זמנית בלבד. ואילו האדם, הטובל בזמן, אינו מתמיד בו. הזמן מפורר מרקיב ומכלה אותו בסופו של דבר. האמן לבדו יכול ליצור סינתזה בין השניים — בין הארעיות של האדם והנצחיות של זמן בלתי־מושמד, בתנאי שירתום את חוויות חייו — רגעי המשך הרבים — לתבנית יחידה של התהוות שיטתית. מיבנה הספר מקנה לנו חוויה זו של ריבוי זורם בתוך תבנית, שאינה עוד סטאטית כתבנית שיש לאבן, אלא היא זרימת החיים עצמם שהשתלט עליהם חוק פנימי מוגדר של רוח אינדיבידואלית. במונחים אלו, הקרובים לאסתטיקה הטרטריאנית, גיבש מאן את התקפתו על היצריות השטופה בשכרון־הדם של נאמני הרייך השלישי שהתמסר לאיבוד עצמיות קולקטיבי. נגד הכאוס שלהם מציג האמן את עצמו כאישיות. אין הוא נרקיסיסט כלל. אדרבא, הוא אינדיבידואל שרק בתוקף נאמנות קשוחה לחוק פנימי יש בידיו להעניק לעולם את היופי שבו — את עצמיותו שלו בתור אמנות צרופה.

שמעון שלוש

יוסף

אדם בבדידותו טורף טרף
וחי מחבל בדידותו, בארץ אין הוריו.
נשארתי כותב את קורותיו.

אדם חי בערך אהבתו,
מהי זהותו, מהם חייו:
לפניו חלומות
מגבו רעב.
אדם בבדידותו טורף טרף אדם מחייו.

מחייו לא אתו, וידידיו לא ידידיו.
רוחו לחוד, ובשרו לכורכיו.
ומישר את הדריו.
אדם בבדידותו טורף טרף אדם מחייו.

הבן יקיר לי, בן אבוד
הבן ישר לי מפניו.

אדם בבדידותו לוקח אל לבו
צעקת לבו עליו ורחמיו.

שוב פתחתי פרשת יוסף
ומצאתי בן תפאר באסוריו.
כתבתי את דמותו והנחתי את ספריו.

ביצת קולומבוס

מאת דינה גורן

אהוד שפרינצק, איש הישר בעיניו, אי־ליגליזם בחברה הישראלית, סדרת זמן הווה, ספרית פועלים, 1986, 183 עמ'.

בזמן האחרון לא עובר כמעט יום ללא התרחשויות שיש בהן משום איום על מה שמקובל להגדיר כ„שלטון החוק": עצומת הדיינים נגד פסיקת בית־הדין הגבוה לצדק בנושא הגיור, עמדתו של שר המשפטים בשאלת הסגרתו של נקש, פרשת פולארד, סירובם של שובתים להישמע לצווי בית־הדין לעבודה — וזו רק רשימה חלקית מאוד. על רקע זה, ספרו הקצר והחשוב של אהוד שפרינצק, כמוהו כביצת קולומבוס: מרגע שהוא קרא לילד בשמו והגדיר את תופעת האי־ליגליזם בחברה הישראלית מתבקשת השאלה: איך לא חשבו על זה קודם? הרי התופעות שבהן הוא דן, והדוגמאות שבעזרתן הוא ממחיש את התיזה שלו, מוכרות יפה לכל מי שעיסוקו בתיאור החברה הישראלית ובניתוח מאפייניה. גם הסבריו ההיסטוריים אין בהם חידוש מפליג, ואפילו עצם ההגדרה שניסח, נראית לנו, אחרי שקראנו אותה בספרו, כמשהו שעמד גם לנו ממש על קצה הלשון, ואף־על־פי־כן, ואולי דווקא בשל כך, זהו ספר חובה לכל מי שרוצה להבין את אופי החברה ואת התרבות הפוליטית שלנו.

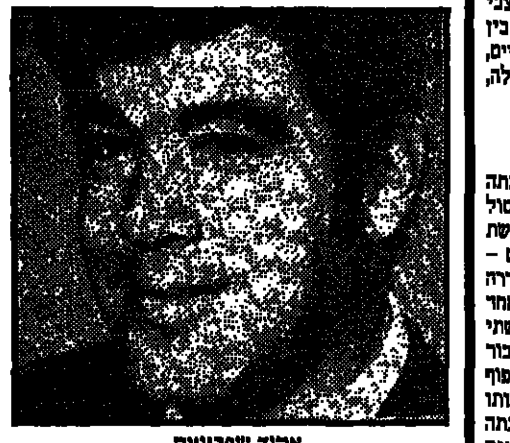

אהוד שפרינצק

תרבות הבקשיש

אי־ליגליזם, אומר שפרינצק, הוא אוריינטציה שאינה רואה בכיבוד החוק ובכיבוד רעיון מישטר החוק, ערך בסיסי, אלא צורת התנהגות מסויימת שניתן להתנהג, או שלא להתנהג, לפיה, עלי־פי שיקולים של כדאיות. בחיים הפוליטיים של ישראל מזהה שפרינצק מימד של אי־ליגליזם התנהגותי החורג בהרבה מעבר לתחום המצופה של אי־ציות אזרחי לנורמות המשפט הפורמאליות. מאחורי האי־ליגליזם ההתנהגותי הברור, קיים בחברה הפוליטית הישראלית רובד תרבותי של אי־ליגליזם שמאפייניו, לפי שפרינצק, הם יחס אינסטרומנטאלי לחוק וזלזול בסיסי ברעיון של מישטר החוק כערך שהוא חלק מן הדמוקרטיה. זאת ועוד: האי־ליגליזם שצמח בישראל הוא אי־ליגליזם שבא מלמעלה ופותח בידי המנהיגות.

שפרינצק מונה שלושה יסודות שמהם צמחה התופעה: תרבות הגטו — שאחד ממאפייניה הפוליטיים המרכזיים היה פיתוחה של מערכת בלתי־פורמאלית של הסדרים. תרבות הבקשיש, האופיינית לתרבות המזרח־תיכונית, שהשתרשה בארץ בתקופת השלטון העותומאני, ותרבות ה„סוציאליזם הנאיבי" שאותה הביאו עימם ממזרח אירופה מי שהיו עתידים להפוך כאן למנהיגי תנועת העבודה. המאפיין העיקרי שלה היה עויינות כלפי המדרגים הפורמאליים של המישטר הקפיטליסטי ושל הביורוקרטיה שנתלוותה אליו. על יסודות אלה צמחה התרבות האירגונית היישובית, אותה מגדיר שפרינצק כקדם־ליגלית. לתרבות אירגונית זו היו שלושה מרכיבים מרכזיים של אי־ליגליזם: מנגנוני השיפוט המוסדי הפנימי, הפרוטקציה ושיטת השנור והכסף הציבורי הקל. עיקבותיהם של מרכיבים אלה, כפי שמראה שפרינצק, קיימים ועומדים עד היום. אליהם יש להוסיף את האי־ליגליזם הפוליטי כאוריינטציה שעיצבה את תפיסת הנהגת היישוב בשנים האחרונות של שלטון המנדט הבריטי, שנחשבה כתגובה מוצדקת ראויה למדיניות הספר הלבן.

עם קום המדינה נוצרה שעת רצון בלתי רגילה שבה יכולים היו הפוליטיקאים להתגבר על מגמות הפרגמטיזם הציוני והאי־ליגליזם היישובי, ולכפוף עצמם למיסגרת קונסטיטוציונית מחייבת ומגבילה. במיבחן הזה נכשלה המערכת הפוליטית הישראלית כאשר נתקבלה ההכרעה שלא לחוקק חוקה כתובה. היה זה, קובע שפרינצק, סופו של תהליך שחיקה שבו צומצמו המחוייבויות הליגליסטיות של המדינה החדשה על־ידי נציגי הרוב הפוליטי. רוב זה היה מורכב מפוליטיקאים חילוניים בעלי גישה פרגמטית, שגרסו שניתן להקל ראש במישטר החוק באשר ההיגיון הפוליטי מצריך זאת, ומנציגי היהדות האורתודוקסית שהיו ערים לעובדה כי חוקה פורמאלית מייצגת תפיסה חילונית מודרנית של פוזיטיביזם ליגלי, הרואה במדינה החילונית גוף ריבוני עליון ומקור בלעדי לחקיקה מחייבת — תפיסה המנוגדת במהותה הנורמטיבית לתפיסה ההלכתית.

ניאו־פיאודליזם

על רקע זה התפתח, בשנות החמישים והשישים, אי־ליגליזם חמוי שאותו מכנה שפרינצק ניאו־פיאודליזם. ביטויה המובהק ביותר של תפיסה זו ניתן לה על־ידי לוי אשכול באמירתו הידועה „לא תחסום שור בדישו". גישה זו, שאיפיינה את אשכול, את ספיר ואת גולדה מאיר בניהול המדינה, היתה גישה פרגמטיסטית ותועלתית מובהקת והיא שהביאה, בהמשך, בשנות ה־60 וה־70 למה ששפרינצק מתאר כ„עידן האי־ליגליזם הבשל".

מאפייניו של עידן זה היו חשיפה גוברת של פרשיות שחיתות בצמרת, שבהן היו מעורבים אישים השייכים לדרגים הבכירים של האליטה הציבורית (וסומפרין, אוטוקרס, נתיבי נפט, החברה לישראל, מיכאל צור, ידלין ועוד), הידרדרות גוברת בכיבוד החוק בחיי יום־יום, יכולת מוגבלת לאכוף את החוק על האזרח הבודד ואי־נכונות מיבנית של המרכז הפוליטי להתמודד עם האתגרים של קבוצות חוץ־פרלמנטריות המפרות את החוק.

עניין זה ממחיש שפרינצק על־ידי תיאור מפורט של מיקרה „גוש אמונים", שמנהיגיו גיבשו לעצמם פרקטיקה ואידיאולוגיה של אי־ליגליזם, במטרה להחליף את המערכת הליגליסטית העומדת כיום בבסיס המדינה, במערכת ההלכתית. הקיצוניים בחברי ה„גוש", חברי אירגון הטרור, הגיעו בהמשך למה ששפרינצק מגדיר כאי־ליגליזם של רצח ואי־ליגליזם שבתאי. המחבר, העוסק זה שנים בחקר הימין הרדיקלי בישראל, מיטיב לנתח תופעות אלה, אבל דווקא מומחיותו זו היא לו לרועץ, שכן, בעטייה, אין הוא מקדיש את המישקל הראוי לאי־ליגליזם הגובר המאפיין גם מיגזרים חברתיים ופוליטיים נוספים, כמו למשל את מערכת יחסי העבודה, ופרשת ויסות המניות, שהיא, לדעתי, דוגמה מובהקת לאי־ליגליזם בתחום הפיננסי, אינה מוזכרת כלל, ואפילו בהתגברות האלימות ההדדית על כל צורותיה הוא דן רק בחטף. כמו־כן הוא ממעט מאד לדון בגורמים שהביאו, אומנם באורח חלקי מאוד, לאיתור תופעת האי־ליגליזם. חלקה של העיתונות בחשיפתן של תופעות השחיתות, חלקם של היועצים המשפטיים לממשלה בביצור שלטון החוק, תרומתו של הבג"צ לכך וכן פועלן של מפלגות כמו ר"צ ושינוי שחרטו את עצירת האי־ליגליזם על מצען — כל אלה מוזכרים בחיבור רק בדרך־אגב. שפרינצק גם עשה לעצמו, במידה מסויימת, חיים קלים והסתפק בתאור תופעת האי־ליגליזם בכללותה. את עבודת המחקר המייגעת הדרושה לשם ביסוסה השיטתי של התיזה שלו, הוא משאיר לאחרים.

איני יודעת מה הם האילוצים שמנעו משפרינצק לעשות את ספרו יותר מעודכן, אך יש להצטער מאוד על שבחיבורו לא נכללו כמה מן הדוגמאות היותר בוטות לתופעה שבה הוא דן, שלהן היינו עדים בשנה, שנה וחצי האחרונות. כוונתי, בראש ובראשונה, לפרשת השב"כ, לחנינת ראשיו בידי הנשיא, ולגירושו של הפרופסור יצחק זמיר מתפקידו כיועץ משפטי. את המוטו לספרו, יכול היה שפרינצק לקחת מדברים שאמר יצחק שמיר בעיצומה של פרשת השב"כ: „החוק הוא לא מטרה בפני עצמה. כמו שאדם אוכל לחם, לא כמטרה אלא כאמצעי לקיום הגוף, כך גם החוק נועד לשרת את המדינה, ולא להיפך. יש מצבים של דיקטטורה של שלטון החוק, כאילו יקוב הדין את ההר, אבל אין דבר כזה. החוק נועד בסך־הכל לאפשר חיים בצורה מסודרת".

ספי שפר

מינוטאור

ככלות הכל יש צרך לברר
כיצד מגיע מינוטאור למבוך

הן לא סביר כי הובילוהו
כך, בלשון,
עד שמעד
עד שנשבר דבר, והסתבך:
חיה גדולה וחזקה כמותו.

גם לא מרצונו
לא ממש מרצונו ילך המפאר בשורים
ויפצע במעברים המשנים הללו
בעקולים שסוף להם אין
והתחלה לא היתה.
והנה הוא פוחד מעצמו שמא נשאר בחטף,
בבואו, מאחורי קיר זה
או אחר,
שמא מתגנב אליו בחשכה,
להתקיפו.

אימת שור בוכה בחשך
עשויה להעיד אדמותו
יהיה צרך לכן, יום אחד, לברר
כיצד הגיע למבוך.

שדות, 87

מאת תמי שבק

ארבעים שנה מפרידות בינינו לבין אורי, גיבור „הוא הלך בשדות" מאת משה שמיר. הנער הצעיר, אידיאל וסמל התקופה בנוסח „טוב למות בעד ארצנו" ספג מאז, כמו שנשאר בשדות לנצח, את כל מה שדור הפלמ"ח השאיר מאחוריו. כעסו על התמימות שלו, על הסטריאוטיפ של הקיבוצניק החכרמן, ושלחו חיצים בגישה המעדיפה את עקרונות הקבוצה על האינטרסים של הפרט. ביום העצמאות 87 חוזר משה שמיר אל המיתוס הזה. הסופר עם מחלקת הדראמה של „קול ישראל" חברו למיבצע מיוחד: הקלטתם של שני תסכיתים חדשים, שישודרו ביום העצמאות ברצף, זה מול זה: „הוא הלך בשדות" (1946) המקורי בהקלטה מחודשת, ו„שדות 86". אנחנו חוזרים אל זירת האירועים, קיבוץ „גת העמקים", כדי למצוא את הקיבוץ שהתפלג בשנות החמישים לאיחוד ומאוחד, ואת

משה שמיר

האנשים שעודם מתחבטים באותן הבעיות: מישפחה, ערכים, חומריות – מה קודם למה?

• משה שמיר, למה לחזור ל„הוא הלך בשדות", למיתוס של קום המדינה?

„רציתי לפתוח מחדש את אירועי שנות הארבעים, לראות מה אירע לנו מאז. הרעיון לחזור לדמויות האלו היה של אנשי מחלקת הדראמה ב„קול ישראל", אבל אני מודה כי מפעם לפעם צץ הרעיון גם במוחי. הבעיה המרכזית ב„הוא הלך בשדות" היא המשבר של אורי, התפקיד שהוא גורש למלא במישפחה, ההקרבה והבריחה שלו מתחייבויות החיים, שעדיין אין הוא בוגר דיו על־מנת למלאן. אני לא הולך להרוס את המיתוס הזה של אורי. במחזה המקורי לא נגעתי. אני חושב שבחיינו לא הגשמנו את מה שחלמנו לפני ארבעים שנה. אנחנו אלה שהתכערו ולא המיתוס. אנחנו מחללים (אולי מחללים זו מלה חזקה מדי) את זיכרם של אלה שנפלו".

החלום ושיברו

חלום הקיבוץ ושיברו הוא הגיבור האמיתי של „שדות 87". זאביק, כמו אורי, רוצה להתנדב לחיל־האוויר. הקיבוץ רוצה שישרת קרוב לבית, וימשיך לככב בנבחרת הכדורסל המקומית. הרצון שלו להתנדב ולהשקיע מתקבל כעריקה, כבגידה בטובת הקיבוץ. בסוף התסכית מטיח זאביק את האמת של שמיר על הדור השני לאבות המייסדים:

„זאביק: את הפועלים הערבים לאולם הספורט – אני לקחתי? בכורסה התל־אביבית – אני שיחקתי?

מיקה: בעניינים האלה אני איתך, אבל המסקנה, מה הדרך? למה שלא תנסה לתקן – אפילו להילחם?

זאביק: מי אמר שלא?

אורי: בחיל־האוויר תלמד את זה?

זאביק: בקיבוץ שלנו, החלוצי, הסוציאליסטי, האידיאליסטי – חצי קיבוץ ממלא טוטו, נכון? או זה המוטו הפרטי שלי. ובהגרלת מיפעל הפיס לא משתתפים אצלנו – בחברה המתקדמת ביותר בעולם, שאין בה מקום לכסף – אז זה החישיגר שלי ... אני הולך לעשות את הדבר הכי־יפה שבחור צעיר בישראל יכול לעשות – אבל אומרים לי שאני מסתיר מאחורי זה את הדבר הכי־מכוער ... אני מתנגד לדבר הכי־קשה, הכי־חשוב – ורוצים ממני תמיהה שאין כאן מזימה של עריק..."

• למה דווקא הקיבוץ מייצג אצלך את השינוי החומרני שחל, למעשה, בכל החברה?

„עלילת „הוא הלך בשדות" המקורי התרחשה בקיבוץ. לפני ארבעים שנה הקיבוץ היה דמות חיונה, ואנחנו חוזרים ורואים שאויה לנו. ככה נראית החברה היום. הפילוג בשנות החמישים הוא אחד היסודות שבנו את ההשחתה הזו. חוסר־הסובלנות, העמדת אינטרסים כיתתיים לפני אינטרסים לאומיים וציבוריים משותפים. איזו זכות יש לכם להטיף לי, אומר להם זאביק, תאשימו את עצמכם בלבד במצב שאליו הגענו. הוא דווקא רוצה לחזור לאידיאלים."

• ומי אם כך הוא הישראלי תיפח, בעל האידיאלים, היום, גוש־אמונים?

„גוש־אמונים הוא ניסיון לחזור ולהעמיד את האידיאל מעל לשיקולים פרגמאטיים. אפשר להתווכח על העקרונות שלהם. גם בלח"י וגם בהגנה היו אנשים שמוכנים היו למות בעד האידיאלים שלהם. היום יותר נפוצה הגישה של „שיקפוץ לי הלאום". בגלל המיסגרת הזו זאביק נבוך כשהוא רוצה להתנדב ולהיות טייס. המחזה הוא לא ניסיון להתמודד עם השאלה: השמאל והימין – מי צודק, אלא עם השאלה: האם יש אידיאלים מעל לטובת הפרט או שהמדינה היא מנגנון לסידור טובות הנאה ליחיד".

נאיביות רבה

„מיקה: והייתי נגד אורוות סוסי־רכיבה, וזה לא עזר לי, אז פירוש הדבר שלא צדקתי? זהו הקו החדש שלנו?

אורי: והיית נגד תקציב טיולים לחו"ל – גם בזה צדקת?

מיקה: בהחלט! וגם נגד שיש איטלקי בחדר האוכל, וגם בזה צדקתי... כל הדברים האלה ביחד – אתה יודע מה הם?

אורי: כל הדברים האלה ביחד – העקשנות הזאת – הדוגמאטיות – הגלותיות הזאת".

• מאשימים את גיבורי „הוא הלך בשדות" בנאיביות. גם ב„שדות 87" הגיבורים כבולים לאידיאלים שלהם במין פלאקטיות. האם אין זה מיושן?

„אני מעדיף את המלה תמימות. נאיביות מרמזת על טפשות. כאן יש שלמות של אדם שרואה את המציאות אבל מוכן לשמור על תמימותו. רות'קה נשארת תמימה ורוצה לשמור על העקרונות שלה, שהם ההתנדבות והעדפת הכלל על הפרט. מיקה עודה מאמינה בעבודה עברית, וזאביק רוצה ללכת ולהתנדב לג'וב הקשה ביותר".

• אבל שתי דמויות חסרות אידיאלים, כוונתי לאורי, בנו של אורי החירואי וג'ינג'י, מי שהיה מפקד הקורס של אורי האב בפלמ"ח, והיום הוא מנהל מצליח של קבוצת הכדורסל המקומית.

„זה לא מדוייק. אורי הבן, שבונה את אולם הספורט בעזרת פועלים ערביים הוא הטיפוס המשקי, שרוצה לבצע את העבודה לטובת הכלל. ג'ינג'י הוא אליל החברה הישראלית. מנהל הקבוצה המצליח שהעיתונות והחברה כורעות ברך לפניו. אבל בעצם, כמו שקרה באחרונה, שלושה שחורים של „מכבי ת"א" ניצחו שלושה שחורים של „הפועל גליל־עליון". במקום שנעשה את הדברים בעצמנו, מציע זאביק בציניות גדולה, שנביא שחורים גם לקטוף את הכותנה בשדות. לדור הצעיר יש זכות לטעון שלא הם התחילו בהידרדרות."

ליום העצמאות

• היית רוצה לראות את „שדות 87" בתיאטרון?

„הייתי מאוד מאושר אם תיאטרון כלשהו, ובמיוחד התיאטרון הקאמרי, שם הוצג המחזה לראשונה, יעלה אירוע מיוחד במיסגרתו יוצגו שני המחזות, אולי אפילו באותו ערב. אם הם יפנו אלי, אני מוכן לפתח את „שדות 87' למחזה מלא".

שני המחזות, „הוא הלך בשדות" ו„שדות 87", ישודרו במשך שעתיים רצופות ביום העצמאות הקרוב, 4 במאי, ברשת ב' של „קול־ישראל" אחרי חדשות השעה 13:00. משתתפים: עדה טל, אסתי קוסוביצקי, שמעון ישראלי, אבי אוריה, אורי אברהמי, אליעזר יונג, יהויכין פרידלנדר, מוסקו אלקלעי, רמי ברוך, עפרה יוגב, שמעון לב־ארי ושרון הכהן. במאי: ניסים קממי.

ארועים והודעות

[illegible]

באמנות

מאת דליה מנור

אמנות ותעשיה

מ.ק. אשר, המוזיאון הפתוח כפר ורדים, תפן, גליל.

לאן נטייל השבוע – לתפן. למרות שאין זה המדור הממליץ על טיולים, כדאי גם לחובבי־האמנות לנסוע השבוע לגליל. בתפן, מלבד נוף מרהיב ואויר צח, יש עכשיו גם מוזיאון. חמישה קמ"מ ממעלות מצוי שטח השיפוט של סטף ורטהיימר. זה כולל את מפעל ישקר שבבעלותו, כפר ורדים וגן התעשייה – שני פרוייקטים שיזם ורטהיימר. המוזיאון הפתוח משתלב בתוך המערכת ומהווה חלק מהמסר, שעיקרו – היצירה, והיא „ביטויו העליון ומטרתו העליונה של האדם", כדברי הטקסט הנספח לקטלוג. יצירה, מבחינת ורטהיימר, כוללת תעשייה וטכנולוגיה, והשאיפה היא לשלב בין טכנולוגיה, אמנות וטבע. שילוב זה מייצג את האדם הישראלי החופשי, „חופשי מתלות כלכלית, חופשי מקונפליקט עם סביבתו הטבעית ועם סביבתו האנושית". אידיאלים אלו אינם מס־שפתיים. סטף ורטהיימר מאמין בהם באמונה שלמה. ואם עצמאות כלכלית – אז גם למוזיאון. הוא קובע נחרצות, שהמוזיאון יהיה ריווחי. כל נסיון להטיל ספק בדבר – ולו רק משום שרוב (אם לא כל) מוסדות האמנות בעולם מסובסדים איכשהו – הוא מבטל מיד בזילזול של מי שיודע „איך עושים את זה". מבחינתו, שאלת הריווחיות של מפעל־תעשייה ומוזיאון היא זהה לחלוטין, ובמה שנוגע לתעשייה – הוא בהחלט בר־סמכא.

כלל בריווחיות

ממה ירוויח המוזיאון? ממכירת אמנות ומקהל־המבקרים. פשוט כך. וכלל ראשון בריווחיות הוא לא להוציא הרבה. המוזיאון רובו בשטח פתוח. החלק הסגור הוא מבנה תעשייה המצוי בין מבנים תעשייתיים אחרים, ורק חללו הפנימי שונה על ידי מחיצות. המוזיאון הפתוח מאכלס בעיקר פסלי חוץ, שנמסרו על ידי האמנים ללא תשלום (בקונסיגנאציה, אומר ורטהיימר, ומאמין, שמישהו ירכוש אותם), ותמורת חלק מהם שולמו הוצאות הייצור. לגבי קהל המבקרים – אי־אפשר לשפוט על־פי יום הפתיחה. אבל אולי משום־כך התערוכה הראשונה היא של ההולנדי מ.ק. אשר, גרפיקאי מעולה, אמן לא־חשוב, אך מאוד־מאוד פופולארי, כפי שהוכח כבר כשהוצגו יצירותיו במוזיאון ישראל. סטף ורטהיימר הוא אמנם יו"ר המוזיאון והמטבסר הראשי שלו כרגע, אך המנהל בפועל הוא עמוס קינן, הסניגור הנצחי של התעשיות המתוחכמות ונופי־הגליל. הבחירה בקינן טבעית. העובדה, שקינן אינו מנהל מקצועי אינה בעיה עבורו. אחרי הכל אין לו הכשרון להיות הוכבני – הוא מכריז על עצמו. הוא גם בטוח שתוך שנה יוכיח במאזנים, כי המוזיאון אכן ריווחי. מבחינה מוזיאלית ייחודו של המוזיאון אינו רק בריחוקו הגיאוגרפי, או בעובדה שהוא בעצם מפוזר בתוך מבני־תעשייה (נאים למראה), אלא בכך שזהו גן פסלים גדול וחשוב. חשוב, מסיבי שרק פה, כנראה, יוכלו אמני ישראל להקים פסלי חוץ גדולי־ממדים. גן־הפסלים של מוזיאון ישראל כבר מזמן אינו מתפתח, וזה של תל־אביב עוד לא נולד. כאן הפסלים ממוקמים באופן טבעי, על גבעות, בין סלעים. לא תמיד קל להגיע אליהם, אבל יש להם נוכחות, כי הם גדולים, כי הם זרים לנוף אך גם משתלבים בו היטב. ניתן להבחין, אם רוצים בשתי „אסכולות" עיקריות, „אסכולת הברזל" ו„אסכולת הכולת".

יש גם חומרים אחרים, אך „אסכולת הברזל" היא זו שיוצרת פיסול מופשט, מבוסס לרוב על צורות גיאומטריות, על ביצוע תעשייתי, על אלמנטים המתנכרים לרכות של הטבע. כאלה הם הפסלים של יחיאל שמי, יעקב חפץ, בוקי שוורץ, דן לוין, אברהם רפאל ואחרים. וגם תומרקין. לעתים קשה לדעת מרחוק, אם הלוח הגדול המשופע הוא של שמי או חפץ או תומרקין. כאן אפשר לבחון, מה מייחד כל אחד, ומי משפיע על מי. „אסכולת הכולת" מכונה כך בעיקר על־שם דליה מאירי, המציגה כאן עבודות גדולות ומרשימות. בכיוון החומרים הטבעיים, הכמעט־לא־מעובדים המציינים זיקה לאדמה ולפולחנים קדומים – פועלים גם הפסלים של דוד פיין, נועם רבינוביץ, נפתלי נחמני, שושנה הימן ואחרים. ויש כמובן כאלו שאינם „משתייכים", כמו דרורה דומיני בפסל גדול ויפה; מוטי מלר, שמשחק בחומרים טבעיים ותעשייתיים במקביל; ישראל הדני, שיצר „בריכה" מלוחות־מתכת, שהשמיים משתקפים בהם. ויש עוד אחרים, וביניהם אלו המזוהים עם האמנות הכנענית, כמו אחיעם, החי שנים בצרפת, ומיוצג כאן בפסל מרשים של מנגן־בקרן, המעוצב בסיגנון פרימיטיביסטי. ואם כנענים, איך אפשר בלי דנציגר. בתוך ויטרינה, באולם השירותים של גן התעשייה, מוצג „הקורבן", פסל שנשכח והובא לא מוזמן מאנגליה, ולשם השלמה מוצבים לידו העתקים של „נמרוד" ו„שבזיה" – הדוגמאות המוכחות ביותר של הפיסול המכונה „כנעני" של דנציגר.

העובדה, שתערוכת הפתיחה אינה מציגה אמנות ישראלית היא החמצה מסוימת. אך גן־הפסלים, שהוא יחיד במינו, והנוף היפה – מפצים על הכל.

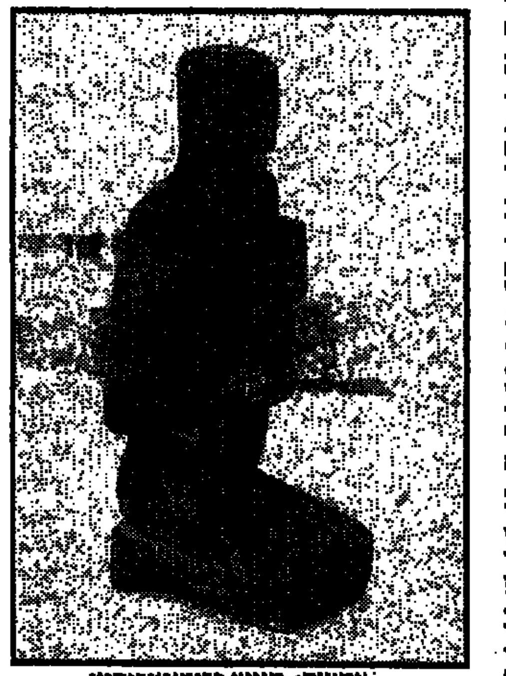
אחיעם: סיגנון פרימיטיביסטי

טעימות קסם

מאת דליה אמוץ

אוסף צילומים בכניסה לספריה של מוזיאון ישראל, ירושלים.

כשנפטר גורדובי, יהודי עשיר, הוא הותיר אחריו קרן, שהוקמה על־ידי מישפחתו בארה"ב. מוזיאון ישראל ניהל עם חבר־הנאמנים משא־ומתן, וסוכם, שפעם בשנה ייפגשו שלושה, ג'רי גורדובי – נכדו של סם, משתתף בחבר־הנאמנים ופעיל בסניף הניו־יורקי של גלריה מאגט בנושאי צילום – הווארד ריד מגלריה „רוברט מילר" והאוצר לצילום של המוזיאון, כשהם בוחרים לאוסף גורדובי צילומים בנושאים אבסטרקט ועירום. שני הנושאים האלה נבחרו כדי לרכז עבודות נבחרות, שלא יתפשטו לרוחב אלא לעומק הדברים. משהתקדה היא על הרכישות, שנעשו על־ידי הצלם במו ידיו. בעוד שנתיים, כך מבטיח המוזיאון, כשהאוסף יצבור כמות ויתעבה, הוא יוצג בלווית קטלוג, שאמור להכיל ממיטב היצירות.

מה שמוצג לעינינו עתה מכיל רק טעימות־קסם של צלמים מן הידועים והראשונים, כמו: ג'ולייה מרגרט־קמרון לואיס קארול עם עליסה בת־האלמוות שלו מן ריי, המתגלה שוב כמו בפעם הראשונה, עם סניניס של עירום ואבסטרקט; צלם צ'כי, פרנטישק דרטיקול (1878–1961) בצילום והציגוף עליון של אשה, זורמת כרבות בלי־תיאמון; צילום ראש אשה, שממלא את הגליון הקטן, ונעשה על ידי דורה מאר, בת־זוג לפיקאסו בתקופת הגרניקה ומלחמת הגדולה ועוד. על דורה מאר כתבה אנטונינה ואלנטין, בספרה „פיקאסו", תאור שיכול לתאר גם את הראש המצולם הזה: „האובאל המושלם של לחייה מתרחב מעט בלסתות, המגלות את מכורתה הסלאבית. מבט עיניה הבהירות, בין ריסיה הבהים, הארוכים, שולט בפניה, והגבות התקיפות מרגישות את עיקשותו. הדם הקרואטי של אביה האדריכל והדם הצרפתי של אמה מתנגחים בארשת פניה הצעירות, בין קשיבות עירנית וביישנות משתקת". האם זהו אוטופורטרט של דורה מאר? גם עורכי האוסף לא יוכלו להשיב בחיוב. בספר מצויין שם אחר. אבל האור, הזוית המיוחדת, חיתוך הפנים והאור – כל הצונות הזו מקרינה שלמות.

□ □ □

מקצועיות, זה לא הכל

עבודות בצילום, ברקת בן־יעקב, קמרה אובסקורה, רח' אלנבי 57, ת"א.

בתערוכה יחיד ראשונה בגלריה של קמרה־אובסקורה, אחרי השתתפות בתערוכות קבוצתיות מאז 1982, הצילום של ברקת־בן־יעקב יכול להיתפס כצילום טוב, שאינו מגבש צורה. לא נותר אלא להמליץ עליה בלשון: „מטאפורה להצגת מצבה הקיומי של ברקת כאדם בוגר"... מילים רמות, ריקות, קלות לשימוש, ופאתטיות. יש תלמידים, שמורים מטיפים לאמנות נוהגים לתלות בהם את תקוות ההוראה, והמאמין אותם – להוציא יוצאים מן הכלל – זו מקצועיות הבניה והראיה הנבונה של צלם, שעדיין חסרה לו היכולת להוציא מעבר לה ולהיות לאיכות, המעוררת תחושה של התרגשות. הצילום של ברקת בן־יעקב מצטופף לרב ומכביר דקויים, וקשה להגדיר מסגר עבודה אחת. כולן עוסקות טוב ואינן מנותרות לכוח זכרון.

בואו עכשיו להשתלמות מקצועית במכון IDEA

מכון Institute for the development of executive assistants - IDEA
פותח את ההרשמה לקורסים הבאים:

נושא הקורס	משך הקורס	מחיר	מועד פתיחה
עיבוד תמלילים	30 שעות	200 ש"ח	27.4.87
הפעלת טלקס בינלאומי	20 שעות	150 ש"ח	19.5.87
ארגון ישיבות ורישום פרוטוקולים	18 שעות	130 ש"ח	25.5.87
קריאה יעילה באמצעות מחשב	18 שעות	160 ש"ח	7.6.87
שפה עסקית צרפתית (מתחילים ומתקדמים)	80 שעות	530 ש"ח	7.6.87
שפה עסקית אנגלית (רמת-ביניים ומתקדמים)	80 שעות	530 ש"ח	8.6.87
סדנאות תקשורת אל-מילולית: לשון הגוף	15 שעות (5 מפגשים)	200 ש"ח	10.5.87
שיפור הזכרון	10 שעות (5 מפגשים)	150 ש"ח	8.6.87
נהול זמן יעיל	8 שעות (יום שלם)	105 ש"ח	16.6.87

הלימודים נערכים בשעות הערב
לפרטים והרשמה: מכון IDEA, בנין אבגד, רח' ז'בוטינסקי 5, רמת-גן 52520
טלפון: 03-7512814-5
להיות במרכז העניינים.זה idea

כפר הנוער מאיר שפיה
האגף לחינוך התיישבותי
(בית ספר חקלאי שש שנתי)
מודיע על פתיחת ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח
התלמידים המתקבלים לכפר שוהים בו בתנאי פנימיה ומקבלים חינוך ייחודי בתחומים הבאים: — אומנות ויצירה, מוסיקה, שירה, מחול, דרמה, ציור, פיסול, תכשיטנות, פיתוח הגוף ופלסטיקה.
בית הספר מושתת על 2 מסלולים:
1. מסלול עיוני לבגרות המקנה — תעודת בגרות.
2. א. מסלול טכנולוגי לבנים (מכונאות רכב, רתכות, פניאומטיקה, הידראוליקה, מיכון חקלאי ולימוד נהיגה בטרקטור)
ב. מגמה משולבת לבנות (כלכלת בית, משרדאות ותפירה)
התלמידים מנהלים חברת ילדים פעילה משולבת בעבודה חקלאית במשק מפותח המצויד במיכשור טכנולוגי מתקדם כולל מחשבים.
הכפר שוכן בסביבה מרהיבה עין (חורשות, פינות טבע ודשאים)
הכפר מקיים יום פתוח למעוניינים להרשם ביום ד' 29.4.87, החל משעה 11.00 עד שעה 16.00.
ההרשמה בכל יום ג' בשבוע בין השעות 10.00-16.00 במשרדי הכפר.
אוטובוס לכפר יוצא מאגד זיכרון יעקב ב־10:40 ו־14:40
לפרטים נוספים טלפון: 06-390750 או לפי הכתובת כפר הנוער מאיר שפיה דואר שפיה מיקוד 30906

נמשכת ההרשמה למכינה קדם־אקדמית
ס.ל.ע. „חוף השרון"
בפיקוח אקדמי של אוניברסיטת תל־אביב
מגורים בקבוצים:
★ געש ★ שפיים ★ יקום ★ רמת־הכובש ★ תל יצחק
מתקבלים תלמידים „ראויים לקידום" בעלי בגרות חלקית החסרים עד 4 בחינות.
הפתיחה אוקטובר 1987
ההרשמה עד 30.6.87 במועצה האזורית חוף השרון ליד קבוץ שפיים.
☎ 052-70551-2-3

המכינה הקדם־אקדמאית שליד המכללה למינהל
נפתחת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח
מאפשרת לך לרכוש השכלה וגם מקצוע מבוקש.
בתקופת הלימודים תוכל:
1. לרכוש מקצוע בתחומי המינהל, החשבונאות, המחשוב, וההוראה.
2. להשיג תעודת בגרות.
3. להתכונן לקראת לימודי־המשך אקדמיים.
קיימים 2 מסלולי לימוד:
1. מסלול דו־שלבי להשלמת תעודת בגרות (למסיימי 11־12 שנות לימוד)
2. מסלול חד־שלבי לתלמידים החסרים 3־4 מקצועות (אנגלית, מתמטיקה, עברית,+ מקצוע בחירה נוסף).
לקבלת פרטים והרשמה פנה עוד היום למשרדי המכינות:
גוש דן: המכללה למינהל, משמר הירדן 20, גבעתיים טל' 5743842, 03-775344.
ירושלים: המכללה למינהל, מסריק 10 טל' 666380, 668383, 02-690130.
בבואך להרשם - עליך להביא:
25 ש"ח לדמי רישום, צילומי 3 תלושי משכורת אחרונים של ההורים וצילומי תעודות המעידות על השכלתך התיכונית ובחינות הבגרות, 2 תמונות.
בשיתוף עם האגודה לקידום החינוך, משרד החינוך והתרבות והיחידה להכוונת חיילים משוחררים - משרד הבטחון.
המכללה למינהל מיסודה של הסתדרות הפקידים
נתיב פתוח - לעתיד בטוח

משרד החינוך והתרבות
המכללה לחינוך ולספורט אוהלו לחוף הכנרת
מפעל זכרון לברל כצנלסון
א. מסלולי הכשרה להוראה
1. גננות.
2. גננות ומורות לגיל הרך
3. מורים לכיתות ג'-ו'
4. מורים כוללים לאמנות
5. מורים לחינוך גופני.
ב. השתלמויות מורים
1. לתואר: א. מורה בכיר/ה
ב. גננת בכירה
ג. מורה בכיר/ה לחינוך גופני
ד. לימודי חסבה להוראה
2. לגמול: במכללה קיימים תחומי לימוד והעשרות רבים המקנים זכות לצבירת שעות גמול.
נמשכת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח
הסעות מאורגנות לתלמידים מעפולה, נצרת ובית שאן
פרטים נוספים במזכירות המכללה.
• במוסד פנימיה מעולה.
• לוקוקים - מילגות ומענקים
• עתודאים מתבקשים להקדים התרשמות
כתובתנו: המכללה לחינוך ולספורט „אוהלו" ד.נ. עמק הירדן, מיקוד 15110 טל: 06-752270, 06-750330, 06-750296

משוחררי/ות צבא בואו לתפוס „חוויה"
שנה בקיבוץ
בתנאים מיוחדים
קיבוץ אפק (ליד הקריות)
04-734262, 04-734290, 04-734222
ובערב 04-734013 חמר

הנהגת צופי תל־אביב־יפו
שבט הנשיא
מתכבד להזמין את בוגריו לטקס הנוכחת פינת הזכרון לבוגרי השבט שנפלו במערכות ישראל.
הטקס יתקיים ביום חמישי, א' באייר תשמ"ז, 30.4.87, בשעה 18.00, בשבט הנשיא.
נא ראו הזמנה זו כהזמנה אישית.

ארגז בע"מ
רח' יגאל אלון 94, תל־אביב
מוצעת בזה למכירה מכונית
רנו טרפיק דיזל
מס' רישוי 18-678-55
את המכונית אפשר לראות בחצר המפעל בימים א'-ה', שעות 7.00-16.00, החל מיום 26.4.87
הצעות בכתב יש להגיש לועדת הרכב, לא יאוחר מיום 30.4.87, שעה 16.00.
אין הארגז בע"מ מתחייב לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר, או כל הצעה אחרת.
„הארגז" בע"מ

הסדנא ללימודי תפירה רקימה וטלאים
ההרשמה בימים א'-ד' 9.00-12.00, 17.00-19.00
יהושע בן נון 33 ת"א 03-446613, 03-5461552
התחלת קורס תפירת בוקר: 3.5.87 ערב: 11.5.87

תנועת הנוער בית"ר
שמיניסטים!
אם היינכם רציניים ב„ארץ ישראל" חשובה לכם
התגייסו אתנו לנח"ל
בפרטים נוספים טל' 03-203066, 03-288271
במשרד 03-5523994 גלית

להשכרה
משרד גדול בבני־ברק
1250 מ"ר עם כל הציוד
★ מכונאות ★ פחחות ★ צבע
☎ 03-492045
משעה 14.00

6 מסלולים בארה"ב/קנדה ומכסיקו
טיולים מודרכים ל ארה"ב וקנדה
מועדון קוראי ידיעות אחרונות בשיתוף עם
בן־יהודה 69 ת"א טל' 03-243274
ארה"ב (כולל הוואי), קנדה — 28 יום (סדרה USH)
ארה"ב, קנדה — 27 יום (סדרה USE)
ארה"ב (כולל הוואי), קנדה — 22 יום (סדרה USA)
ארה"ב, קנדה — 26 יום (סדרה USR)
אירופה טורס EUROPA TOURS
56 שנות נסיון לשרותך!
★ לקבלת חוברת עם פרטים מלאים והרשמה פנה לסוכן הנסיעות שלך.
★ התכנון, הארגון והביצוע ע"י „אירופה טורס", בן־יהודה 100 ת"א, טל' 240147/8

פרשת השבוע
שמיני
מאת מנחם בקר

"ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל" (ט', א')

חכמינו ז"ל אמרו במסכת מגילה י', ע"ב: "כל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער". נשאלת השאלה: מהו הצער שפקד את אהרן ביום השמיני למילואים (= להקדשת אהרן ובניו לתפקידי הכהונה)?

לפי הפשט אפשר להשיב — וכך אמנם משיבה הגמרא — שביום זה באה צרה גדולה על אהרן, במותם הפתאומי של שני בניו הגדולים נדב ואביהוא.

ולפי פירוש חסידי, היה עצם התפקיד המכובד של כוהן גדול במשכן בבחינת "צרה" לאהרן הצנוע והענו, שאמר וחזר ואמר: מי אני ומה אני, שנתמניתי למשרה נעלה וחשובה במשכן ה'?!

★

הצדיק רבי אורי מסטרעליסק, המכונה "השרף" (נפטר באלול תקפ"ו — 1826), היה אומר: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, מלהיות גדול וצדיק מפורסם בישראל...

"אך את זה לא תאכלו... את הגמל, כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס" (י"א, ד')

נשאלת השאלה: מדוע מקדים הכתוב לציין את סימן הטהרה של הגמל ("כי מעלה גרה הוא") קודם הבאת סימן הטומאה שלו ("ופרסה איננו מפריס")? כיוצא בכך מצינו גם אצל השפן, הארנבת והחזיר (י"א, ה'–ז'). וכיוון שמדובר כאן בבעלי־חיים טמאים, מן הראוי היה לציין תחילה את סימן הטומאה שלהם!

מסביר זאת רבי שלמה אפרים מלונצ'יץ (מגדולי חכמי ישראל בסוף המאה הט"ז ובראשית המאה הי"ז למניין העמים) בפירושו "כלי יקר": הזכיר בארבעה אלה (הגמל, השפן, הארנבת והחזיר) את סימן הטהרה בתחילה, מפני שסימן הטהרה שלהם מוסיף טומאה על טומאתם; כדרך שאמרו בעשיו, שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו הוא כשר — ותוכו מלא תוך (= עושק) ומרמה. וזה מורה על מי שאין תוכו כברו (= אין פנימיותו כחיצוניותו), כמידת הצבועים (= המזויפים) שמראים את עצמם כשרים; והם בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור, שתוכו וברו שווים לרעה...

לפי הסבר זה, פותח הכתוב בכוונה תחילה בסימן הטהרה של בעלי־חיים טמאים, כדי להזהירנו שלא נלך שולל אחר סימן הטהרה המצוי בהם. שעל כל אדם לדעת, כי טמונה סכנה גדולה מן הצבוע — טמא המעמיד פני טהור.

ממדרשי חז"ל

"להבדיל בין הטמא ובין הטהור..." (י"א, מ"ז)

אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן: כל המבדיל על היין במוצאי שבתות, הוויין ליה (= יהיו לו) בנים זכרים. שכתוב: "ולהבדיל בין הקודש ובין החול" (י', י'); וכתוב שם (בסוף הפרשה): "להבדיל בין הטמא ובין הטהור", וסמוך לו (בתחילת פרשת "תזריע"): "אישה כי תזריע וילדה זכר" (י"ב, ב').

רבי יהושע בן לוי אמר: כל המבדיל על היין במוצאי שבתות, הוויין ליה בנים ראויים להוראה (= להורות הלכה לרבים). שכתוב: "ולהבדיל בין הקודש ובין החול... ולהורות את בני ישראל" (י', י"א).

חסידים מספרים

אמונת־יתום של צדיק בימי השואה

הצדיק רבי ברוכ'ל מקומרנה (1914–1943) היה בן־יחידו של רבי שלום ספרין, שהיה מגדולי האדמו"רים בגאליציה בשנים שלפני מלחמת העולם השנייה (נפטר בתרצ"ז — 1937). בשנת 1933 הוכתר רבי ברוכ'ל בכתר האדמו"רות, לפי הוראת אביו, ורבים מיהודי גאליציה נהרו לחצרו והתבשמו מתורתו ומתפילותיו הערבות לאוזן.

בקיץ 1941 שטפו קלגסי היטלר את רחבי אירופה המזרחית, ופתחו בהשמדה שיטתית של רבבות אלפי ישראל בשטחים שנפלו לידיהם. כדי להקל על ביצוע מזימתם השטנית, ריכזו הנאצים הגרמנים את המוני היהודים בגיטאות, בתנאי־חיים קשים מנשוא. כך מצאו עצמם אלפי יהודי קומרנה והסביבה לחוצים באחת משכונות העיר, כשהם נרדפים עד זוועה על־ידי משנאיהם האכזריים. בימים קשים אלה נהג רבי ברוכ'ל כמלאך מושיע להמוני האנשים [illegible] קומרנה, שמצאו קורטוב של נוחם ועידוד בהופעתו ובשיחותיו של הצדיק הנערץ.

★

באחת מדרשותיו השמיע רבי ברוכ'ל [illegible] קומרנה את הדברים הבאים: אחרי שהקדוש ברוך־הוא המית את שני בני אהרן, פנה משה אל האב השכול ואמר: "הוא אשר דיבר ה' לאמר: בקרובי אקדש ועל־פני כל העם אכבד" (י', ג'). פנייה זו של משה לאהרן אחיו מתפרשת בדרך הבאה: אם פשוטי "כל העם" יהיה מוקשה וכבד, מדוע פגעה מידת הדין דווקא בבני אהרן? אבל "בקרובי אקדש" — בני־בינה היודעים סוד הנהגתי בעולם לא זו בלבד שלא תתעורר אצלם תמיהה כלשהי על שורת הדין שלי, אלא עוד יתקדש שמי על־ידם, כי אין חקר לעומק הדין של בורא העולם...

הבה, יהודים יקרים, ונהיה בשעה קשה [illegible] מן הקרובים לבורא העולם. אל נקשה קושיות על ריבונו של עולם, ונקבל כל מה שבא עלינו באהבה!

אוניברסיטת תל־אביב
המרכז למחקרים אסטרטגיים ע"ש יפה
בשיתוף עם **יד דוד אלעזר**

יום העיון השנתי לזכרו של רב־אלוף דוד אלעזר (דדו) ז"ל

נושא יום העיון:
עשרים שנה למלחמת ששת הימים

יתקיים ביום שלישי, כ"ט בניסן תשמ"ז, 28 באפריל 1987 באולם בר־שירה, קרית האוניברסיטה

מושב ראשון
יו"ר: תא"ל (מיל') פנחס להב
09.10–9.00 אלוף משה בר־כוכבא — דברים לזכרו של דדו
09.55–09.10 אלוף (מיל') אהרון יריב — הרקע למלחמה
10.40–09.55 אלוף (מיל') רחבעם זאבי — לקחים צבאיים

מושב שני
יו"ר: תא"ל (מיל') ישכה שדמי
11.55–11.10 מרדכי גזית — לקחים מדיניים
12.40–11.55 תא"ל (מיל') אריה שלו — המלחמה ותוצאותיה בעיני הערבים

מושב שלישי
יו"ר: השר חיים בר־לב
16.00–14.00 רב־שיח — מה עשתה לנו המלחמה? משתתפים: אריה אליאב, ח"כ דן מרידור, חנן פורת, ד"ר זאב צחור, משה שמיר

מושב רביעי
יו"ר: אלוף (מיל') רחבעם זאבי
16.30 השר יצחק רבין — מלחמת ששת הימים: עשרים שנה אחרי

— הציבור מוזמן —

מפעלי תחנות בע"מ
רח' המסגר 38, תל־אביב

מכרז 3/87
מכרז תכנון ובצוע

א. בדבר הקמת גדר מפלטות בטון ומסגרות פלדה באורך כולל של כ־900 מ"א בחניון אגד אחיסמך.
מוזמנות בזאת הצעות קבלנים (רשומים כחוק לעבודות בנושא המכרז — חוק רישום קבלנים תשכ"ט 1969) לעבודות הר"מ:
1. עבודות בניה.
2. עבודות מסגרות.
ב. על המציע לצרף בעת הגשת הצעתו:
1. תעודת רישום קבלנים כחוק.
2. אישור עוסק מורשה למע"מ.
3. אישור כי הינו מנהל ספרים כחוק.
4. רשימת הציוד העומד לרשותו, תאריך רכישתו, הנסיון שצבר בישום עבודות כבהצעתו, כולל רשימת עבודות אשר ביצע ומועדי ביצוען.
5. אשור רואה חשבון או עו"ד שהמציע הינו מוסמך לחתום בשם התאגיד אותו הוא מיצג.
ג. מסמכי המכרז ימסרו למעוניינים במשרדי החברה ת"א רח' המסגר 38, בימים א'־ה' בין השעות 12.00–10.00, 15.00–13.00, תמורת 500 ש"ח במזומן, כולל מ.ע.מ. אשר לא יוחזר.
ד. ההצעות יוגשו בשתי מעטפות סגורות. במעטפה אחת יוכנסו התכניות בלבד ובמעטפה השניה כל שאר החומר הנדרש. על המעטפה יירשם: מכרז מס' 3/87.
המעטפות תיבות לתגיע למשרדי החברה בתל־אביב, לא יאוחר מתאריך 14.5.87 בשעה 12.00 בצהרים. המגיש ידאג לקבלת "אישור מסירה" בעת הגשת ההצעה.
ה. על הקבלן לצרף להצעתו ערבות בנקאית או מזומנים בסך 5% מערך הצעתו לתקופה של שלושה חודשים מתאריך הגשת ההצעה (המחאות לא תתקבלנה).
ו. המדד הקובע יהיה מדד הבניה 5/87 כפי שפורסם ע"י הלשכה לסטטיסטיקה.
ז. משך העבודה 3 חודשים.
ח. כל ההצעות יוגשו בהתאם מלא למתואר במסמכי החברה. כל שינוי ו/או מחיקה במסמכי המכרז וכן אי מילוי כל המחירים בסעיפי כתב הכמויות, בהתאם למתואר במסמכי המכרז יפסלו את ההצעה, מלבד באותם מקרים בהם הותר הדבר במפורש.
ט. ניתן להגיש את ההצעה על כל העבודה או על פרקים מסויימים בה ובלבד שיצוין בכתב לאלו מהם ההצעה מוגשת על חלק מהעבודה.
י. המזמין רשאי לבטל סעיפים בחלקם או בשלמותם ללא תביעות כל שהן מצד הקבלן.
יא. המזמין רשאי לפצל את העבודה למספר קבלנים לפי שיקוליו ללא תביעות כל שהן מצד המציעים.
יב. אין מפעלי תחנות בע"מ מתחייבת לקבל ההצעה הזולה ביותר או איזו הצעה שהיא.

יהודה טל
מנכ"ל מפעלי תחנות

בס"ד

ישיבת בני־עקיבא רעננה
אחוזה 132 טל' 052-29929

הציבור מוזמן לחנוכת חדר זכרון ולהקמת קרן מלגות

ע"ש המנוחה הצדקת ד"ר לשם כבוד רנה מלכה (בת ר' משה) צימנד ע"ה

שייערך אי"ה ביום חמישי, א' אייר תשמ"ז 30.4.87 בשעה 18.15 בהשתתפות רבנים אישי צבור ונציגי המשפחה.

בתוכנית:
★ קביעת מזוזה והסרת הלוט
★ למוד משניות
★ אל מלא רחמים
★ דבר נציג יב"ע
★ דבר נציג המשפחה
★ חלוקת מלגות
כיבוד קל

משפחת דוד צימנד ובני ביתו
הנהלת יב"ע רעננה

לאוהבי בלט ואופרה
ימים אחרונים למבצע
"וידיאופרה" ב"בית התקליט"
רק **65** ש"ח
לקלטות וידיאו
ממיטב הרפרטואר העולמי
אפשרות להזמנה בדואר רשום.
לפרטים, טל. 03-297666
בית התקליט, רח' פינסקר 41, תל־אביב

ביום ראשון — צפירה לציון יום הזכרון לשואה ולגבורה

ביום ראשון, ה־26 באפריל, בשעה 08.00 בבוקר, תישמע בכל רחבי המדינה, צפירת־דומיה ממושכת בת שתי דקות, לציון יום־הזכרון לשואה ולגבורה.
אם תהיה אזעקת־אמת, יושמעו צפירות עולות ויורדות.

הקרן לטיפול בחסויים
מזמינה בזה
הצעות לרכישת דירת חדר בירושלים (בבנין חד קומתי) ברח' חגגיד 15

את הנכס אפשר לראות בתיאום מראש בטל' 02-722452.
הצעות יש להגיש (על גבי טפסים שימסרו למציעים), במעטפה סגורה במשרדי "הקרן לטיפול בחסויים", רח' פרץ 6, ירושלים, עד תאריך 18.5.87 שעה 11.00. ועדת המכרזים תשב באותו יום בשעה [illegible] במשרד הקרן.
מגישי ההצעות חייבים להיות נוכחים בעת פתיחת המעטפות ע"י ועדת המכרזים. על המציע לצרף צ'ק בנקאי בשיעור של 10 אחוזים מסכום הצעתו. המכירה כפופה לאישור בית המשפט. אין "הקרן לטיפול בחסויים" מתחייבת לקבל ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.
א. הכסטר מזכיר "הקרן לטיפול בחסויים"

לועדי בתים
שיפוץ חדרי מדרגות שכולל פעקה [illegible] והוצאת חשמל + חדר אשפה
[illegible] 400 ש"ח (אם קיים שייש) (עד 4 קומות)
להזמנות
052-910467 052-444437

מתפנה חברה קבלנית
לבנית ושלד
+ המלצות
לעבודה מיידית
בהצעות במשרד
053-346649—50
053-335169

מוטורולה
תקשורת ישראל בע"מ
רח' קרמנצקי 16 ת"א

מכרז רכב מס' 3.87
מוצעות בזה למכירה המכוניות הבאות:

מס' רישוי	סוג הרכב	סמ"ק	מזגן	בעלות ע"ש חברה
55-661-82	פיאסטה L.	1.1	+	מוטורולה + מע' מיחשוב ומרידה
55-889-82	פיאסטה L.	1.1	+	מוטורולה + מע' מיחשוב ומרידה
55-775-82	פיאסטה L.	1.1	+	מוטורולה + מע' מיחשוב ומרידה
21-266-84	סובארו	1.3	+	מע' מיחשוב ומרידה בע"מ
177-605	טנדר פיג'ו 404*	1.6	—	מוטורולה
19-582-80	טנדר סובארו*	1.6	—	מוטורולה

* כולל ארגז סגור ומדפים.
[illegible]

בית אבות בחולון
בתנאים מצויינים ובאוירה ביתית ★ יחס מצוין ושרות אדיב ★ אחות צמודה והשגחה רפואית
מתקבלים גם לתקופת נסיון קצרה
לקבלת פרטים בטלפון: 03-894460

המחלקה לקליטה של הקיבוץ הארצי
מעוניינת לקלוט (לא בשכירות)
עבור קיבוצים באזורים שונים בארץ
בעלי מקצועות בתחום ההוראה (כולל גננות)
נא לפנות למחלקת הקליטה של הקיבוץ הארצי שד' שאול המלך 8, ק"ב ת"א. טלפונים: 03-216015, 03-262521 מיום ראשון בבוקר.

אוניברסיטת תל־אביב
המרכז לפיתוח על שם פנחס ספיר ליד אוניברסיטת תל־אביב

מתכבדים להזמין את הציבור לערב עיון לאור צאת ספרו של ד"ר מרדכי נאור

"פנחס ספיר — צמיחתו של מנהיג"

תכנית הערב:
פרופ' חיים ברקאי — החוג לכלכלה, האוניברסיטה העברית
מר אהרון דוברת — מנכ"ל כלל
ד"ר מרדכי נאור — המכון לחקר הציונות, אוניברסיטת תל־אביב
מנחה:
פרופ' אלחנן הלפמן — מנהל המרכז לפיתוח על־שם פנחס ספיר

ערב העיון יערך ביום חמישי, א' באייר תשמ"ז 30.4.87 בשעה 19.00, באולם אפטר בנין גילמן, אוניברסיטת תל־אביב, רמת־אביב, תל־אביב.

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים
מודיעה על
סימפוזיון לציון חמש שנים לפעילות המרכז האקדמי הישראלי בקהיר

ביום חמישי, א' באייר תשמ"ז (30.4.87)
בבית האקדמיה
כיכר אלברט איינשטיין, טלביה, ירושלים

תכנית:
16.00–14.30: **פתיחה** — פרופ' יהושע יורטנר, נשיא האקדמיה

מושב א': יו"ר — פרופ' נחמיה לב־ציון
פרופ' יוסף סדן — השתקפות חיי יומיום בימי־הביניים במובייד ערביים בקהיר
אחרונל דוד קאסוטו — חקר בתי־הכנסת היהודיים בקהיר ובפוסטאט
פרופ' אשר עובדיה — ממצאים על אמנות קופטית וביזאנטית במצרים
פרופ' דן שפירא — שיתוף פעולה עם מצרים במחקר הפאראזיטולוגיה

16.45–16.00: קבלת פנים
18.00–16.45:
מושב ב': יו"ר — פרופ' אפרים א' אורבך
פרופ' שמעון שמיר — בעיות היסוד של קשרי התרבות בין ישראל למצרים
פרופ' גבי וורבורג — על פעולותיו של המרכז האקדמי הישראלי בקהיר

הציבור מוזמן

יד יצחק בן־צבי
ירושלים מימי בית ראשון ועד בירת ישראל — מחקרים חדשים

3 ימי עיון וסיור
במלאת עשרים שנה לאיחוד ירושלים — בהשתתפות מיטב החוקרים

בכנס יוצגו המחקרים החדשים והתגליות החדשות בתחומים השונים של מחקר ירושלים לדורותיה. סיורים באתרים שנחשפו בשנים האחרונות ייערכו במהלך הכנס שיתקיים באולם יד יצחק בן־צבי (צריף הנשיא), רחביה, ירושלים, בימים י"ח–כ' באייר תשמ"ז, 17–19 במאי 1987.

בין המרצים:
פרופ' אפרים אורבך — פרופ' שמריהו טלמון
מר דן בהט — פרופ' אמנון כהן
פרופ' יהושע בן־אריה — ד"ר נורית כנען
מר מאיר בן־דב — פרופ' אברהם מלמט
ד"ר רבקה גונן — ד"ר עמוס קלונר

מחיר מלא (הרצאות, סיורים ודמי כניסה לאתרים) — 60.– ש"ח.
ההרשמה באמצעות המחאות לפקודת "יד יצחק בן־צבי", ת.ד. 7660, ירושלים 91076.

• מספר המקומות מוגבל •

עירית ראשל"צ — האגף לחינוך, המחלקה לחינוך יסודי | בית הספר "חביב" | אגודת ידידי בי"ס "חביב" | משרד החינוך והתרבות

לרגל יובל ה־100 לביה"ס "חביב" — ביה"ס העברי הראשון — יתקיים

קונצרט חגיגי

בביצוע תזמורת **רשות השידור**
בניצוחו של בוגר ביה"ס המלחין **שמעון כהן**

הקונצרט יתקיים, בחסות ראש העיר מר **מאיר ניצן**
ביום ה', א' באייר תשמ"ז, 30.4.87, בשעה 20.15
בהיכל הספורט העירוני

בתכנית **ורדי** — הפתיחה לאופרה נבוכדנצאר
שמעון כהן — "חביב" תמונות מאביב חיי
ביזה — הנערה מארל

כרטיסים ניתן לרכוש: בביה"ס חביב כל יום בשעות 8.00—13.00 ובמשרדי האגף לחינוך, בעירית ראשון־לציון, הרצל 47, כל יום, בשעות 8.00—13.00 וביום ב' — 16.00—19.00

קיבוץ נחשונים במרכז הארץ
קולט קבוצת צעירים

★ עבודה בענפי חקלאות, תעשיה וחינוך
★ השתלבות בחיי חברה ותרבות של הקיבוץ
★ השתתפות בתוכניות המיוחדות של רווקים/ות בתנועה הקיבוצית
★ ימי סמינר להכרת רעיון הקיבוץ

אתה מחליט כעבור חצי שנה:
לבקש מועמדות בקיבוץ נחשונים או — "היה טוב וטוב שהיה..."

פניות וקבלת פרטים:
בשישי: מ־16.00–23.00 ובשבת: 10.00–23.00
בטלפון: 03-9369456
יתר ימות השבוע: במחלקת הקליטה 03-262521, 03-216015 — שד' שאול המלך 8 ק"ב ת"א.

ארועי 100 שנה להולדת ברל כצנלסון (תרמ"ז־תשמ"ז)
בית ברל

30.4.87, שעה 10:30-16:00, באולם המרכזי בבית ברל — יום עיון - בנושא מורשתו של ברל בהשתתפות מרצים וחוקרים תלמידים ומורים.
הכניסה חופשית הקהל מוזמן.

30.4.87, שעה 20:00, אולם מרכזי בבית ברל — ערב שירי עבודה ועמל - הופעה אומנותית: עוזי המאירי, שירה בציבור - ניסן כהן הברון.
מחיר הכניסה 6 ש"ח כולל שירון, קפה ועוגה.
כרטיסים לחשיג במשרד הכרטיסים בבית ברל ובערב המופע באולם.

11.6.87, שעה 17:00, בית ברל חדר ד' (922) — ערב ספרותי - שירי משוררים חברי ההתישבות העובדת.
הכניסה חופשית.

14.6.87, שעה 17:00, בית ברל — מפגש סופרים ואנשי רוח - בשיתוף עם אגודת הסופרים. כולל הרצאה בנושא: א"י של ברל - ד"ר **שלמה הראל**, דיון וביקור בתערוכה.
הצבור מוזמן.

28.6.87, שעה 20:00, בית הסופר תל־אביב — רב שיח בנושא: ברל ויחסו לספרות העברית.

החל ב־30.4.87 תפתח בבית ברל **תערוכה** לציון פרקים בחיי ברל כצנלסון ותרומתו הציבורית.
התערוכה תהווה חלק "ממעונו" הכולל את חדריו המשוחזרים של ברל.
הצבור מוזמן - קבוצות מאורגנות מתבקשות לתאם בקוריהם מראש, בטל': 052-25151 (פנימי 44).

משרד החינוך והתרבות, המחלקה להכשרת עובדי הוראה | **המכללה לחינוך ע"ש אליעזר שיין פתח־תקוה**

המכללה מזמינה את ציבור המורים, המנהלים ואנשי החינוך
ליום עיון
בנושא:
"יהדות התפוצות כנושא חינוכי לימודי"

בהשתתפות:
• סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות מר **יצחק נבון**
• וראש עירית פתח־תקוה מר **דב תבורי**

יום העיון יתקיים ביום שלישי, כ"ט בניסן תשמ"ז (28.4.87) שעה 09.15 עד שעה 13.00 באולם הארועים של המכללה ברח' קפלן 42, פתח־תקוה, טל' 9241038.

האוניברסיטה הפתוחה
בית הספר לשפות
המחלקה לאנגלית
מודיעה על הרשמה
לקורסים אינטנסיביים אנגלית — שיחות

מטרת הקורסים לפתח מיומנות תקשורתית – האזנה, דיבור, שיפור יכולת הבנת הנקרא.
משך כל קורס שש שבועות.
הקורסים ייפתחו ב־10 במאי 1987 וימשכו שש שבועות, בימים א'–ה', בין השעות 8.45–13.15 בתל־אביב.
מועדי ההרשמה: מיום א' 26 באפריל 87 עד וכולל יום ה' 30 באפריל 87, בין השעות 09.00–15.00.
הנרשמים יעברו במקום מבחן מיון ובייעוץ עם הסגל האקדמי ישובצו לקבוצות לימוד ברמה המתאימה.
התהליך כולו כולל הרשמה בפועל ויימשך כשעתיים.
לעובדי חינוך והוראה — הקורסים מוכרים ע"י משרד החינוך, ומזכים את הלומד בנקודות גמול.
קורסים נוספים, רגילים ואינטנסיביים ייפתחו בספטמבר 87'.
מועדי ההרשמה יפורסמו במועד מאוחר יותר.
פרטים נוספים ניתן לקבל בטלפון: 03-422626, 03-423857 בימים א'–ה' בין השעות 09.00–15.00.

תלם
מושב שיתופי של משקי חירות־בית"ר
קולט משפחות
עם רקע חקלאי־תעשייתי
עם ילדים עד גיל 9
טלפונים להתקשרות:
051-885866, 051-888095 (אורלי)
051-885742, 051-887776 (פנינה)
051-888129, 051-885950 (עוזי)
ד.נ. הר חברון מיקוד 91999

מבנים ניידים
בכל גודל — לכל מטרה
03-662521-2 • 055-22046
04-671778 • 04-740656
"רולן"

האוניברסיטה הפתוחה
נפתח מחזור נוסף בקורס
פיתוח לומדת מחשבים - עקרונות ומעשים

במהלך הקורסים יכירו התלמידים את המחשב האישי, את הלמידה הממוחשבת ואת היסודות והעקרונות של פיתוח לומדה.
הקורס מחייב השתתפות בהרצאות וסדנה פעמיים בשבוע, ומיועד לאנשי חינוך והדרכה המעוניינים לשלב את המחשב האישי בעבודתם.
לא נדרש ידע קודם.
הקורס יימשך חודשיים ויתקיים בימים ג' וה' בשעות אחר הצהריים, בתל־אביב.
הקורס יפתח ביום ג' 5.5.87
ההרשמה תסתיים ביום ה' 30.4.87
ניתן לשלם את שכר הלימוד בתשלומים באמצעות כרטיסי אשראי
לקבלת מידע והרשמה פנה/י לאוניברסיטה הפתוחה, מינהל הלימודים — לומדה הרב קלאוזנר 16, רמת־אביב, חדר 455, טלפון: 03-422604, בין השעות 10.00—19.00.

"אני לומדת חינם - בקורס הטוב ביותר בארץ לעיבוד תמלילים"

חברת מנפאואר מקיימת את הקורסים המקצועיים והיסודיים ביותר בארץ למקצועות המשרד הממוחשב.
הקורסים של מנפאואר נערכים לפי תכניות לימוד אשר פותחו במיוחד ע"י מנפאואר בארה"ב, בהדרכת הטובים שבאנשי המקצוע בארץ ועל פי שיטות המשלבות עבודה מעשית על סוגי הציוד הנפוצים והמתקדמים ביותר יחד עם הנסיון המצטבר של דרישות המקצוע בחיי היומיום במשרד המודרני.
אין כיום אף קורס אחר המתקרב ברמתו לקורסים של מנפאואר.
אם את כתבנית אנו מציעים לך לרכוש את מקצועות העתיד — בקורסים של מנפאואר, על חשבוננו. יתר על כן, לאחר סיום הקורס נאפשר לך לרכוש נסיון מעשי תוך כדי עבודה בשכר גבוה בשרותנו.
כמובן שכעובדת מנפאואר תהני גם מכל ההטבות המיוחדות השמורות לעובדי מנפאואר.
אם ברצונך לרכוש מקצוע מבוקש יחד עם מקום עבודה מבטיח פני אל מנפאואר בהקדם. כדאי לך.

מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית

ירושלים — רח' החבצלת 5. טל. (02)233436
תל-אביב — רח' בן יהודה 12. טל. (03)298877
חיפה — רח' העצמאות 104. טל. (04)530051
באר שבע — רח' רמב"ם 31. טל. (057)79523
רחובות — רח' הרצל 190. טל. (08)461717

הנהלת חשבונות
סוג 1,2,3 וממוחשבת
(הלומד יקבל ציון מגן לבחינות הסיווג)

יועצי מס

עיבוד תמלילים
בשפת word mill

מזכירות בכירות
ניהול משרד, עיבוד תמלילים, חשבונאות ממוחשבת, אנגלית, מיומנויות בתקשורת

פרטים והרשמה כל יום משעה 8.00 - 18.00

תל-אביב: שד' דוד המלך 39 מיקוד: 64954 טל': 233231/293 234507 רח' התבור 32 מיקוד: 65255 טל': 660086 ,657065 בי"ס אורט י"א רח' בית ציון 10 ת"א (כניסה מרח' יצחק שדה, 76) טל': 300917	**ירושלים:** רח' דורות ראשונים 8 (סמטה מהמדרחוב) טל': 221979, 223033	**חיפה:** שמריהו לוין 30 מיקוד: 33103 טל': 666182/4, 664671	**קרית מוצקין:** בי"ס אורט (ע"י רבמד שקם) ימים א' עד ה' שעות 20.00-16.00 טל': 04-733920	**נתניה:** רח' ירושלים 1 מיקוד: 94229 טל': 332727	**אשדוד:** רח' רוגוזין 32 מיקוד: 77271 טל': 22261	**רחובות:** גיבורי ישראל 2 בימים א'-ה' 20.00-18.00 טל': 08-457714

אורט ישראל — המערכת ללימודי מבוגרים.

רשת הספרים המשתלמת

המרכז לחינוך טכנולוגי חולון
בחסותה האקדמית של אוניברסיטת תל-אביב
היחידה להשתלמויות ולימודי חוץ

בחודשים הקרובים יתקיימו הקורסים:
★ מיקרופרוססורים בסיסי מורחב
★ מיקרופרוססור 16 סיביות - 8086
★ מיקרובקר 8051
★ אלקטרוניקה תעשייתית ומיקרומחשבים
★ בקרים נתוכנתים בסיסי
★ בקרים מתוכנתים מתקדם
★ מבוא להכרת המחשב
★ רובוטיקה בסיסית
★ עיבוד תמונות דיגיטלי
★ גרפיקה במחשב (לתכנתים)
★ מבוא לבינה מלאכותית – יומיים

פרטים והרשמה: מהנדס נתן אלירן או גב' דליה והב'

רח' גולומב 52 חולון טל. 4-5051181 (03)
ת.ד. 305 חולון 58102

בי"ס לאמנות הציור קלישר חמש ת"א
החלה ההרשמה:
★ לימודי תעודה – 4 שנות לימוד, 5 ימים בשבוע
★ לימודי תעודה – 4 שנות לימוד, 2 ימים בשבוע
★ קורס למורים בשנת שבתון לצורך קבלת גמול השתלמות
★ קורסים חוגים בשעות הערב בכל המקצועות
המקצועות הנלמדים:
רישום, צבע, הדפס, פיסול, צילום ותולדות האמנות
פרטים והרשמה במזכירות בית הספר רח' קלישר 5 תל-אביב, טל. 457348, 5102114 בימים א'-ה' בין השעות 9.00-17.00

סריג'י זאב
הסריג הממוחשב

מודעות לימודים והכשרה מקצועית
ראה בנוסף לימים שער אחורי פנימי

המרכז לטכנולוגיה חינוכית
מיסודה של קרן רוטשילד

בתחילת מאי ייפתח מחזור נוסף של קורסים בנושא:

הכרת המחשב
למבוגרים

ביוזמתה ובסיועה של "יד הנדיב"

למי מיועד הקורס?
הקורס מיועד לכל אדם המעוניין להתוודע לעולם המחשב, ואין לו רקע קודם בנושא.

מה תלמד?
הקורס יקנה למשתתף היכרות עם המחשב, ידע והתנסות בשימושי מחשב בתחומים שונים, כמו: ניהול נתונים, עיבוד תמלילים, היכרות בסיסית עם מושגים בשפת התיכנות, בייסיק, ועוד. תכנית הקורס כוללת עבודה ותרגול במחשבי תוא"ם של מט"ח וצפייה בסדרה של סרטי וידאו המציגים את מגוון שימושי המחשב בכל תחומי חיינו.

מתי מתקיימים הלימודים?
הלימודים יתקיימו פעם בשבוע, בשעות הבוקר או בשעות אחה"צ, ויימשכו 12 שבועות. משך כל פגישה 3 שעות.
בחודש מאי ייפתחו שישה קורסים במועדים הבאים:

קורסי בוקר
בימי שישי, החל מ־1.5.87
בימי חמישי, החל מ־7.5.87

קורסי אחה"צ
בימי ראשון, החל מ־10.5.87
בימי שני, החל מ־11.5.87
בימי רביעי, החל מ־6.5.87
בימי חמישי, החל מ־7.5.87

כמה זה עולה?
מחיר הקורס 120 ש"ח בתשלום אחד או 125 ש"ח בשני תשלומים. המחיר כולל ספרי לימוד שיישארו ברשות התלמיד.

מספר המקומות מוגבל

בקורס ייעשה שימוש בתוכנות ובלומדות שפותחו בסיוע משרד החינוך והתרבות.

פרטים והרשמה: המרכז לטכנולוגיה חינוכית רח' קלאוזנר 16, רמת-אביב טל. 03-423222

מכללת בית ברל
המרכז ללימודי עבודה וניהול

נותרו מספר מקומות
ל-2 קורסים ללימודי תעודה

קורס ניהול עסקי מסלול מתקדם
מיועד למנהלים בארגונים עסקיים וציבוריים בעלי השכלה על תיכונית ובעלי השכלה אקדמית. (580 שעות - 4 סמסטרים).

קורס ניהול עסקי מסלול מקיף
מיועד לבעלי תעודת בגרות. חסרי תעודת בגרות יתקבלו לאחר מיון ועדת חריגים (580 שעות - 4 סמסטרים + מכינה)

הלימודים יתקיימו ביום לימודים ארוך בכל יום שלישי בשבוע בנוסף למספר ימים מרוכזים בסוף כל סמסטר. תחילת הלימודים ב-12.5.87 * וימשכו ברציפות, להוציא חודש אוגוסט ותקופת החגים.

*מועד משוער.

לפרטים והרשמה: המרכז ללימודי עבודה וניהול
דאר בית ברל כפר סבא 44905
טלפונים 448733, 450597 (42), 052-25155.

יש חדש בבית ברל...

המכון הצרפתי-תל-אביב
שליד שגרירות צרפת בישראל וסניפיו
מפעילים את
השיטות הטובות ביותר
ללימוד
צרפתית
(שיטות יעילות אור-קוליות לכל הרמות והגילים).
מחזור בן 50 שעות מסוף אפריל עד סוף יוני.

המכון הצרפתי ת"א: 03-249.666/236.470
צפון ת"א, בי"ס עירוני ד': 546.26.15
אשדוד: 055-52.721
בת-ים: 03-86.85.26
חולון: 03-552.03.57/88.68.40
נתניה: 053-34.767
פתח תקוה, הרצליה, גבעתיים: 03-932.68.88
רמת השרון: 03-57.28.17
רחובות: 03-61.49.51

במיל"ה אתה מכפיל את מהירות קריאתך!

■ 23 שנות נסיון ■ 40 אלף תלמידים ■ פיקוח אקדמאי

בתשעה מפגשים בני שעתיים אתה תכפיל (לפחות) את מהירות קריאתך, ותשפר בהרבה את כושר ההבנה, הריכוז והזכרון שלך.
הקורסים הקרובים של "קריאה מהירה" נפתחים במקומות ובתאריכים הבאים:

תל-אביב: בבית ציוני אמריקה, אבן-גבירול 26	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 7 בערב
תל-אביב: בסמינר הקיבוצים, דרך חיפה 149	ביום ב' 27.4 וביום ה' 30.4 בשעה 5 בערב
ירושלים: במכללת מיל"ה, אגריפס 30	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 5 בערב
חיפה: בבית ארדשטיין, י.ל. פרץ 20, הדר	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 5 בערב
קרית חיים: בבית ההסתדרות, שרת 75	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 5 בערב
הרצליה: בכיתות תתיכון, הרב קוק 30	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 5 בערב
כפר-סבא: בחטה"ב ע"ש אלון, גלר 6	ביום ב' 27.4 וביום ה' 30.4 בשעה 7 בערב
רחובות: בבית החמישה, גולדברג 6 (ע"י הרבנות)	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 5 בערב
פתח-תקוה: בסמינר ישיין, קפלן 42	ביום ב' 27.4 וביום ה' 30.4 בשעה 5 בערב
ראשל"צ: בגימנסיה ריאלית, רחוב סמילנסקי 3	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 5 בערב
נתניה: בבית לינת נשים, מקדונלד 5	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 5 בערב
רמת-גן: בבית התרבות, קריניצי 6	ביום א' 26.4 וביום ד' 29.4 בשעה 7 בערב
באר-שבע: במכללת מיל"ה, רמב"ם 30 (ליד הסופרמרקט)	ביום ב' 27.4 וביום ה' 30.4 בשעה 7 בערב
חולון: בבית יד לבנים, שד' קוגל 11	ביום ב' 27.4 וביום ה' 30.4 בשעה 7 בערב
קרית-אונו: במרכז קהילתי, צה"ל 104	ביום ב' 27.4 בשעה 6 בערב
קרית-שמונה: במתנ"ס אידלשטיין, הרצל	ביום ב' 27.4 וביום ה' 30.4 בשעה 5 בערב
באשדוד: במרכז קהילתי תקוותנו (בית רוגוזין)	הרשמה מוקדמת בכל יום
בטבריה: במח' לתרבות ואומנות יד-שיטרית, ביאליק (הרשמה מוקדמת)	ביום ב' 27.4 וביום ה' 30.4 בשעה 7 בערב
בבאר טוביה: במכללת אחוה	הרשמה מוקדמת בכל יום במכללה

להרשמה ולקבלת ציוד לימודי, הקדם ובוא 30 דקות לפני פתיחת הקורס
שכר הלימוד למשתתף 165 שקלים חדשים. פרטים נוספים בטל. 03-900596, 03-900595

מ י ל ה
המכללה לקריאה מהירה

ראשי המכללות האקדמאיות (רמ"א)
המכללות האקדמאיות לחינוך בישראל מודיעות על

נמשכת ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח
המכללות ממליצות למועמדים להקדים הרשמתם על מנת להבטיח טיפול מהיר ויעיל בבקשותיהם.

המכללה לחינוך גופני ע"ש זינמן במכון וינגייט
פרטים והרשמה
חומר הרשמה ישלח למצרפים 16.50 ש"ח לפקודת: המכללה לחינוך גופני במכון וינגייט. נא לשלוח לפי הכתובת: המדור לרישום ולקבלה, המכללה לחינוך גופני במכון וינגייט, מיקוד 42902.
טל' 053-29252 (המדור לרישום ולקבלה).

מכללת לוינסקי לחינוך
פרטים והרשמה
טופסי הרשמה ניתן לקבל ע"י פנייה בכתב או בע"פ ביחידה לרישום - קרית חינוך תל-אביב, ת.ד. 68130, מיקוד 62480, טלפון: 9-03-426162

מכללה ירושלים לבנות
פרטים והרשמה
טופסי הרשמה ניתן לקבל ע"י פניה בכתב למשרד ההרשמה בצרוף עשרה ש"ח או אישית בשעות המשרד הרגילות.
הכתובת:
בית וגן ת.ד. 16078 ירושלים 91160
טלפון: 422481.

מכללה לחינוך - סמינר הקיבוצים תל-אביב
פרטים והרשמה
בסמינר הקיבוצים. דרך חיפה 149, ת"א טל' 03-424221 כל יום בין השעות 08.00-16.00 (פרט ליום ו').

המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין
פרטים והרשמה
תדריך וטופסי רישום ניתן לרכוש תמורת 10 ש"ח (במזומן או בהמחאת דואר).
המעוניינים יפנו למזכירות המכללה בימים א'-ה', בשעות 8.00-12.00 או בכתב לת.ד. 3578, בית-הכרם ירושלים, 91035.

מכללת בית ברל
פרטים והרשמה
מידע: נא לשלוח 5 ש"ח בהמחאת דואר לכתובת: יחידת הרישום, מכללת בית ברל, דאר בית ברל 44905
לפרטים ויעוץ טלפון:
מרכזיה: 052-25155 (פנימי 35 ; 34)
ישיר: 052-448969

המכללה לחינוך ע"ש דוד ילין בית הכרם, ירושלים

מודיעה על המשך ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח

לימודים לקראת תעודת "מורה מוסמך בכיר" (3 שנות לימוד)
ותואר "בוגר הוראה" — B.Ed (4 שנות לימוד)

מסלולי הלימוד
* הגיל הרך – גן ילדים, כיתות א"ב' – 3 או 4 שנים*
* החינוך היסודי הרגיל – כיתות ג"ו' – 3 או 4 שנים*
* החינוך היסודי המיוחד – כיתות ג"ו' – 3 או 4 שנים*
* חטיבת הביניים לקראת תואר – כיתות ז"י' – 4 שנים
* החינוך הערבי (החינוך המיוחד) – כיתות ג"ו' – 3 שנים

לימודי התמחות מקצועית
* מורים לאומנויות טכניות – 3 שנים
* מורים למדעי התזונה והבית – 3 שנים
* חינוך לילדים בעלי מוגבלויות חמורות – 2 שנים

לימודי השתלמות והסבה
* המכון לחינוך ריפויי ע"ש רחל שזר
* הסבות לכל המסלולים לבעלי תואר אקדמי
* לימודי השלמה לקבלת תואר "מורה מוסמך בכיר"
* הסבות והשתלמויות למורים בפועל ובשנת שבתון
* לימודי השלמה לקבלת תואר "בוגר בהוראה" (B.Ed)
* למורים בעלי תואר "מורה מוסמך בכיר" מגמה להכשרת מנהלי הורים

מכינות
* מכינה לעולים * מכינה קדם אקדמית

מבחן הסף יתקיים ב־20.5.87

תדריך וטופסי רישום ניתן לרכוש תמורת 10 ש"ח (במזומן או בהמחאת דואר).
המעוניינים יפנו למזכירות המכללה בימים א'-ה', בשעות 8.00-12.00 או בכתב ל: ת.ד. 3578, בית-הכרם ירושלים, 91035.
טלפון 533111

בעקבות תאונה בצומת פלוגות
בתאריך 16.4 אבדה כלבה טריר קטנה ואפורה (סופי)
המוצא מתבקש להתקשר לטלפונים 057-420423 ■ 057-50908

מעוניין לקנות
1. ציור בנין ועץ
2. מטפחים מעץ למלבוש
ברהולד ושות' בע"מ
03-909725
ובבית 03-717464

נפתחים קורסי בוקר וערב
עיצוב גרפי
ברמה גבוהה
סטודיו וביה"ס לגרפיקה
ז'בוטינסקי 50, רמת גן
736439 בואו לראות ולהשוות!

אורים
קריית טבעון
כפר נוער לחינוך מקצועי הום צבאי

החלה ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח לקורסים הבאים:
★ מכונאות רכב
★ שרברבות בנין
★ פחחות רכב
★ מנוען ימי
★ מסגרות אחזקה
★ חשמלאי רכב
★ חשמל כללי/תעשיה וגנרטורים
★ טבחות
★ מכינה כללית לגילאי 15

– אפשרות. מגורים בתנאי פנימיה –

מתקבלים: נערים בגיל 15 – 17½ בעלי השכלה של 8 – 11 שנות לימוד.

משך הלימודים: 11 חודש

הבוגרים: יקבלו תעודת סיום מקצועית ויוכלו לשרת בצה"ל במקצועם.

לפרטים והרשמה נא לפנות ושירות טלפונית או בכתב ל"אורים" קרית טבעון רח' הכרמל 62, טל.: 04-931180, 04-931783.

בקרית-טבעון, טובלת בנוף המקסים של עמק יזרעאל, שוכנת פנימיית "אורים"
בפנימייה מושם דגש על פעילות חברתית ענפה:
חוגים, ספורט, מסיבות, טיולים, שחיה, קפטריה ומועדוני משחקים.

לכבוד "אורים" הכרמל 62 ק. טבעון
נא שלחו פרטים נוספים בכתב
שם:
כתובת:

מכון לידיעת הארץ ע"ש חיים אבשלום
החסתדרות הכללית של העובדים בא"י – המרכז לתרבות ולחינוך
מודיע על

הרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח ללימודי ארץ ישראל

בתכנית הלימודים: לימודי גיאוגרפיה, היסטוריה וארכיאולוגיה של ארץ ישראל, צומח וחי בארץ ישראל, אוכלוסיה וכלכלה בישראל.

א. הקורס הכללי התלת-שנתי (מקודם: מגמה כללית)
משך הלימודים: חצי יום בשבוע. בימי ה' אחה"צ במשך שלוש שנים.

ב. הקורס המקיף הדו-שנתי (מקודם: מגמה למורים ולמדריכים)
משך הלימודים: יום וחצי בשבוע במשך שנתיים, ימי ד' אחה"צ וימי ה' בשעות 08.30–16.00.
הקורסים פתוחים בפני כל הציבור
בקורס המקיף יועדפו מורים ומדריכים
בקורסים מתקיימים כ־15 ימי סיור בשנה, בנוסף ללימודים הרגילים

ג. קורס חד-שנתי למורים בשנת השתלמות
משך הלימודים: יומיים בשבוע (ימי ב' ו-ה') בשעות 08.30–13.30.
בקורס זה מתקיימים מ־15 ועד 30 ימי סיור

פרטים והרשמה:
בכתב: מכון אבשלום, הועד הפועל של ההסתדרות, רח' ארלוזורוב 93, ת"א.
ע"י פניה אישית: משרדי המכון (ומקום הלימודים): בבנין מכללת לוינסקי, קרית החינוך של ת"א טל' 03-416735, בימים א'–ד' בין השעות 9.00–15.00; בימי ד' וה' בשעות אחה"צ – לפי תאום טלפוני.

אוניברסיטת בר-אילן

בית הספר לחינוך	הפקולטה למדעי היהדות
המדור להשתלמות מורים	המחלקה לספרות עם ישראל

קורסי השתלמות ע"ש בצלאל וסוניה קסטנר

לאור הביקוש הצפוי החל בשנת הלימודים תשמ"ח למורים ללשון ולספרות יידיש בבתי הספר העל-יסודיים, הננו להודיע על פתיחת ההרשמה לקורס:

להשתלמות מורים להוראת יידיש בבתי הספר העל-יסודיים

שיערך בין ה־26 ביולי עד 21 באוגוסט תשמ"ז במשך 4 שבועות בין השעות 08.30 עד 13.30.

יתקבלו רק מורים בעלי תעודת/רשיון הוראה קבוע במקצועות לעברית/ספרות, בעלי ותק של שנתיים בהוראה, לאחר שיעמדו בפני ועדת קבלה. לבוגרי הקורס שיעמדו בכל הדרישות ותעשק תלות עדות לימודים.

המעוניינים יפנו אל: המדור להשתלמות מורים, בוה"ס לחינוך, טל': 18446-03, בימים א'–ה' מ־08.30 עד 17.00.

ליחידת הפרסום והעיצוב
של קו־אופ רשת הריבוע הכחול
אנו זקוקים
למוכשרים

• גרפיקאים • דקורטורים • דפסי משי

מוכשרים עם ניסיון מוכח יתקשרו
לטל. 03-762847

קו־אופ

ל"תנובה" מחוז תל-אביב

דרושים
מפיצים
לחלב ותוצרת חלב
בתל־אביב וסביבתה

הכישורים הדרושים:
- רשיון נהיגה למשאית
- ידע בנושא שיווק מוצרי מזון
- כושר גופני טוב
- ידיעה טובה בחשבון

תינתן עדיפות בקבלה למועמדים בעלי נסיון מעשי בחלוקת תוצרת.

התחלת העבודה משעה 03.00 בבוקר.

מועמדים מתאימים יעמדו במבחני כניסה לבדיקת התאמתם לתפקיד מחלק.
יועדפו מועמדים תושבי תל-אביב וסביבתה הקרובה ביותר.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות אישית למר רפי פלג במחלקת המנגנון במחלבה, דרך פתח-תקוה 111 ת"א.
ניתן לתאם פגישה בטלפון 03-210161.

- סודיות מובטחת -

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על־פי החוק.

ב.נ. שרותי ניהול
מידע על משרות ועובדים בכירים

לסוכנות יבוא ושיווק מכונות וח"ג בר"ג
נציג מכירות

★ מכירות לענפי נייר, קרטון ודפוס.
★ קשר עם ספקים בחו"ל.
★ דרוש רקע טכני וידיעת אנגלית.
★ רצוי ניסיון במכירות לתעשיה.

נא לשלוח קורות חיים
סודיות מובטחת.

ת"ד 2287 נתניה 42122, 053-34515
ת"א, ארלוזורוב 198, 03-257970

אנו מרחיבים ומעונינים לגייס
רכזי מכירות ונציגי פרסום
בעלי יוזמה ורכב
★ ת"א והמרכז - טל' 336046
★ ירושלים/ב"ש/הצפון - טל' 996303

...ואם תצליחו תסעו לארה"ב!

את/ה מקבל/ת
– תנאי העסקה מעולים.
– שכר בסיסי גבוה + בונוסים.
– שבוע עבודה בן 5 ימים.
– אפשרות קידום לתפקידי ניהול ופיתוח

באם הינך
– עד גיל 27
– בעל כושר התמדה, דינמי ועצמאי.
– נכונות לעבודת שטח.

המתקבלים יוכשרו כמקדמי מכירות

מיום א' טלפון 03-812193 ת"א
04-660575/525636 – חיפה
02-246044 – ירושלים
057-72039 – ב"ש

ישרהנדז חריטה אוטומטית ייצור המוני בעבוד. שבבי מדויק
רח' ר' ישראל מסלנט 56 (נגבול לגווה 2) תל־אביב

למפעלנו המתפתח ומתארגן בעזרת הנהלה חדשה ולשיפור השרות ללקוחותינו
דרושים:

★ **כוון אוטומטים לחריטה**
★ **משחיז כלים מעולה**

לאיש המעוניין והמתאים אפשרויות קידום בלתי מוגבלות כולל השתלמויות לצורך ניהול מחלקה גדולה עם ציוד חדיש ומהוחכם ביותר שנקלוט בעתיד.
לפנות בכתב־יד, קורות חיים ונסיון קודם

למוסד ממלכתי
דרושים
אקדמאים
לעבודה בלתי שגרתית

אנו מציעים לך:
★ עבודה בעלת ענין ואתגר, הכרוכה בניידות רבה.
★ לימוד השפה הערבית
★ תנאי שכר טובים ותנאי שירות מיוחדים (לרבות רכב צמוד בתום התכשרות).
★ עבודה קבועה.
★ מסלול קידום רחב ואפשרויות להתפתחות עפ"י כישוריך.

אם גילך בין 24 – 31, סיימת שירות מלא בצה"ל ובריאותך תקינה – פנה נא בכתב לת.ד. 33171 ת"א (מיקוד 61331) עבור כ"א, בצירוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים (כולל מספר ת.ז. ומספר טלפון להתקשרות)

פונים מתאימים יענו

למשרד שירותים טכניים דרוש/ה
מזכירה
עם ניסיון יד"ע בהנהלה ושטפנות לניהול משרד
משרה מלאה או גמישה
053-448612 לבקש את מר דוד

מייסטר
מכונאי למכונות סריגה שטוחות
03-827461

פריקלאס ים-המלח בע"מ
למפעלנו במישור רותם דרושים:

עובד/ת שיווק/מכירות
למתקן מוצרי מגנזיה מיוחדים שהוקם לאחרונה במפעלנו
* בעל/ת תואר ראשון, או הנדסאי בכימיה, רוקחות או תחום מדעי דומה
* נסיון קודם בשיווק מכירות או פיתוח מוצרים - יתרון.
* שליטה מוחלטת בשפות עברית ואנגלית - שפות נוספות יתרון

מהנדס/ת מכונות ליחידת האחזקה
* נסיון של שנתיים בתעשיה - יתרון

מזכיר/ה בכיר/ה ללשכת המנכל
* השכלה אקדמאית.
* שליטה מלאה בשפות עברית ואנגלית.
* הדפסה שוטפת בעברית ובאנגלית - על מעבד תמלילים - יתרון.
* יחסי אנוש טובים.
* כושר ניהול צוות עובדים - יתרון.
* נסיון של 3 שנים בתפקיד דומה.

מזכיר/ה
* השכלה אקדמאית - יתרון.
* שליטה בשפות עברית ואנגלית.
* הדפסה שוטפת בעברית ובאנגלית - על מעבד תמלילים - יתרון.
* יחסי אנוש טובים.

5 ימי עבודה בשבוע - תנאי השכר יקבעו עפ"י כישורי המועמדים
למועמדים מחוץ לאזור תנתן עזרה בדיור
כתובת לפניות: פריקלאס ים המלח בע"מ, מישור רותם
ד.נ. ערבה 86800 טל. 057-53031
נקבוצת כימיקלים לישראל

משרד החינוך והתרבות
אגף הנוער

דרושים/ות מדריכי של"ח
(שדה, לאום, חברה)
לבתי־ספר על־יסודיים

מוצעת עבודה בעלת אתגר ועניין בהדרכה ובחינוך נוער בבתיה"ס העל־יסודיים בשנה"ל תשמ"ח בכל המחוזות.

יועדפו מועמדים/ות בעלי נסיון בהוראה ובהדרכה בידיעת הארץ.

יתקבלו גם יוצאי צבא בעלי דרגות בתפקידי פיקוד והדרכה ובעלי השכלה תיכונית, לפחות.

המעוניינים יפנו אישית, עם פרסום מודעה זו, לכתובת כמפורט להלן:

1. מחוז הצפון – אגף הנוער/היחידה לשל"ח, קרית הממשלה, נצרת עלית, טל: 065/72960-79.
2. מחוז חיפה – אגף הנוער/היחידה לשל"ח, רח' אנילביץ 20, חיפה טל: 04/520251.
3. מחוז המרכז – אגף הנוער/היחידה לשל"ח, רח' שוקן 18, תל־אביב טל: 03/831121-2.
4. מחוז תל־אביב – אגף הנוער/היחידה לשל"ח, רח' שוקן 18, תל־אביב טל: 03/831121-2.
5. מחוז ירושלים – אגף הנוער/היחידה לשל"ח, רח' דוד המלך 11, ירושלים טל: 02/238371-2.
6. מחוז הדרום – אגף הנוער/היחידה לשל"ח, רח' החלוץ 110, באר שבע טל: 057/34141, 057-30877-8.

על המועמדים יהיה לעבור מבחני מיון, ראיון בפני ועדת קבלה ומבדקי התאמה שימשכו 3 ימים.

המועמדים שימצאו מתאימים יחוייבו להשתתף בקורס הכשרה בחודשים יולי – אוגוסט.

המועמדים יחוייבו בהשתתפות בהוצאות שהייתם במבחני התאמה ובקורס (פרטים ימסרו במחוזות).

מועמדים שיסיימו את הקורס בהצלחה יתחייבו לעבוד שנה אחת, לפחות, כמדריכי של"ח במסגרת משרד החינוך והתרבות.

...ואם תצליחו תסעו לארה"ב!

לחברת שיווק מהגדולות בארץ דרוש
מנהל תפעול
לאזור המרכז

דרישות התפקיד:
1. בעלי נסיון בהפעלת מערכת כח־אדם.
2. גיל 25–28
3. נכונות לעבודת שטח בלתי שגרתית ובעלי מוטיבציה אישית גבוהה.
4. יחסי אנוש מעולים.
5. יועדפו קצינים בעלי דרגות סגן, סרן העונים על הדרישות לעיל.

מועמדים מתאימים
מתבקשים להתקשר לטל' 03-814903

לבונסאי ישראל בע"מ
מושב בני ציון 052-441596
דרושים
גברים משוחררי צה"ל
(עד חצי שנה)
רצוי יוצאי קיבוצים לעבודה פיזית קשה בחממות – עבודה זמנית.
תנאים טובים למתאימים.
ראיונות יתקיימו ביום ב' 27.4.87
בשעה 17.30 במשרד החברה.

לחברת בטון ארצית במפעל באיזור בני־ברק
דרוש
מפעיל
למתקן בטון
רצוי נסיון קודם בענף הבטון.
נא לפנות טלפון 03-453141

למפעל תעשייתי באשדוד
דרוש/ה
פקיד/ה
יצוא־יבוא
בעל/ת נסיון (עוזר/ת למנהל המחלקה)
הכשורים הדרושים:
★ ידיעת עברית ואנגלית.
★ הדפסה בשתי השפות הנ"ל.
★ נסיון קודם כפקיד/ת יצוא/יבוא עצמאי/ת.
על המעוניינים תושבי אשדוד לפנות בכתב, תוך ציון נסיון קודם ומספר טלפון למנהל כח־אדם ת.ד. 9002, אשדוד 77192.

מורים לאילת
דרושים
לשנת הלימודים תשמ"ח:
א. אנגלית, מתמטיקה, מוסיקה, מחשבים, לשון עברית וספרות, ייעוץ חינוכי, צרפתית וחינוך מיוחד.
ב. אלקטרוניקה, חשמל, עיבוד שבבי ריתוך ושרטוט טכני, מינהל ומזכירות, חשבונאות.
מועמדים בעלי השכלה ונסיון מתאימים יפנו בכתב לפנות/יתשאר המוכן "המקיף" אילת ת.ד. 595 או טלפונו/ת 059-71101 או בערב לטלפון: 059-77174

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על־פי החוק.

למפעל גדול באזור מגדל־העמק
דרוש
חשמלאי תעשייה
★ תעודת חשמלאי מוסמך
★ 3 שנים עבודה בתעשייה לפחות
★ תנאים טובים/שכר גבוה למתאים
לפנות למנהל כוח־אדם
ת.ד. 1278 קריית־טבעון

לעשת בר־זיו רביד בע"מ
יבנה 1 תל־אביב
דרוש/ה
פקיד/ת ביטוח אלמנטרי
התפקיד כולל עריכת פוליסות, בדיקת מסמכי ביטוח, קשר עם חתמים בחברות ביטוח, קשר ומתן שירות ללקוחות.
לתפקיד: ידע בסיסי בענפי הביטוח האלמנטרי.
לקבלת פרטים ולקביעת ראיון נא להתקשר לטלפונים: 03-200110 03-295426

לסניף "תנובה" פתח-תקוה
דרושים
מפיצים
לחלב ותוצרת חלב

הכישורים הדרושים:
- רשיון נהיגה למשאית
- ידע בנושא שיווק מוצרי מזון
- כושר גופני טוב
- ידיעה טובה בחשבון

תינתן עדיפות למועמדים בעלי נסיון מעשי בחלוקת מוצרי מזון.

התחלת העבודה משעה 03.00 בבוקר.

מועמדים מתאימים, תושבי פתח-תקוה וסביבתה הקרובה, מתבקשים לפנות אישית למחלקת המנגנון סניף "תנובה" פתח-תקוה, רח' חיה פיינשטיין פ"ת (לפני היפרשוק פ"ת) למר צבי דגמי.
נא להתקשר טלפונית לתיאום פגישה בטלפון 03-906591.
- סודיות מובטחת -

לחברה לפיתוח גוש עציון
דרושים
מנהל/ת חשבונות
סוג 2
מנהל עבודות
גמר לבניה

משרות מלאות – שכר בהתאם לכשורים
התחלת עבודה מיידית

לפנות לחברה לפיתוח גוש עציון (גבי)
טל: 02/931387-8

נטר צרכי צילום (2000) בע"מ
טכנאי שרות
למכונות להעתקת מסמכים
1. בוגר בית ספר מקצועי (אלקטרו מכניקה).
2. מגורים באזור הדרום.
3. רשיון נהיגה.
מועמדים מתאימים
יתקשרו לציפי.
03-9234222.

Agfa

לחברה קבלנית באזור המרכז
דרושים
קבלני שלד
מנהל עבודה
טל: 03-705484 03-787877
03-789098 החל מיום שני 27.4.87

לבית דפוס וינבאום בחיפה
דרוש:
דפס אופסט
רציני
טל. 04-663061

למערכות תיעוד בע"מ
דרושים:
★ **מהנדסים וטכנאי אלקטרוניקה**
★ **כתבים טכניים בשפות עברית אנגלית**
– להכנת ספרות טכנית לציוד אלקטרוני מתקדם –
★ נא לפנות לת.ד. 2177 חולון 58120 ★

לויטקו
"יצרני קלין"
דרוש
כימאי/ת
לעבודות ביקורת ופיתוח מוצרים חדשים.
★ עד גיל 30.
★ דובר/ת עברית ואנגלית.
★ נסיון קודם במחקר ופיתוח ובכימיה אנליטית – יתרון.

לפנות בכתב יד בציון קורות חיים ונסיון לויטקו
ת.ד. 10245, מפרץ חיפה 26112 לציין "כימאי".

מוצר של קלין עוד יותר טוב.

לאחים לוינסון מהנדסים בע"מ
דרושים
★ **מחסנאי חלפים לרכב**
עם נסיון
ידיעת אנגלית הכרחית
★ **כתבנית אנגלית וטלקס**
לחצי משרה
רצוי שפת אם אנגלית
★ **קופאית**
נסיון בהנהח"ש הכרחי
★ **פקידה/כתבנית עברית**

לפרטים נוספים וקביעת ראיון
נא להתקשר לטל. 03-622671 לעליזה.

Israel AIRTOUR Ltd.
תור אויר (ישראל) בע"מ
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
דרישות לתפקיד:
★ סוג 3 בהנהלת חשבונות.
★ ותק – 5 שנים.
★ ניסיון בעבודה עם מחשב.
★ ניסיון בהכנת משכורות למחשב.
עדיפות תינתן לבעלי ניסיון בענף הנסיעות.
המעוניינים יפנו בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 26294 תל־אביב 61262
● סודיות מובטחת ●

אורט ישראל המערכת ללימודי מבוגרים
דרושים (מיידי)
מורים מנוסים
למקצועות: ★ מתמטיקה. ★ פיסיקה.
(הכנה לקדם הנדסאים)
במקומות:
ראש העין בשעות הבקר – 4 ימים בשבוע.
פתח תקוה בשעות הערב – ימים ג,ה.
לפרטים נא לפנות לטל': 657065, 660086.

למסעדת על־גל חוף לדוגמא בת־ים
הטיילת שד' בן־גוריון דרושים
★ טבח שף ★ עוזרי טבחים
★ מחסנאי מטבח
★ מנהל לאולם ארועים ★ מנהל מסעדה
גלידריה ★ פועלים כלליים וניקיון
טל' 03-5513100 03-5521675

כפר הנופש
אשקלון
לעונת 87 דרושים עובדים בתחומים הבאים:
1. ספורט ובידור
2. סאונד ותאורה
3. תקליטן
4. מלצרים ומלצריות
5. מוכרת בבוטיק
6. עוזר קונדיטור
7. עוזרי טבח (סטז'רים)

דוברי השפות עברית + אנגלית או צרפתית
תנאים טובים למתאימים

לפרטים נוספים נא לפנות לדינה (מנהלת הקבלה)
051-36733/4/5

סודיות מובטחת

טולונד
צעצועי איכות
למפעלנו בבת־ים
דרוש/ה
בלבלן/תמחירן
התנאים הדרושים:
★ בוגר כלכלה
★ נסיון של כשנתיים – יתרון
מועמדים מתאימים יפנו בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד: 178 בת־ים לוונית.

חרסית וחול זך בנגב בע"מ
למפעלנו במכתש רמון
דרושים
מהנדס מכונות
* עם 8 שנות נסיון מעשי בתעשיה
טכנאי מכונות
* שנתיים נסיון מעשי לפחות
לבורנט/ית
מגורים בבאר שבע חובה
תנאים מועדפים ינתנו
עבור מגורים במצפה רמון
נא לפנות בכתב יד תוך פרוט נסיון קודם לת.ד. 21 באר שבע 84100
נקבוצת כימיקלים לישראל

דו-קרן בע"מ
Du-Keren LTD.
לחברה צעירה ודינמית בשטח המיקרוגל
דרושים
1. מהנדס מיקרוגל
על המועמד המתאים להיות בעל נסיון בפיתוח רכיבים ותכנון ואינטגרציה של תת מערכות. תדרש יכולת הנחיה של צוות טכנאים.
2. מנהל חשבונות ראשי ואחראי מנהלה
על המועמד המתאים להיות בעל נסיון רלוונטי של 3 שנים לפחות, רצוי בתעשיה האלקטרונית. נדרש כושר ארגוני מעולה ויכולת התמודדות אפקטיבית עם מספר נושאים בו זמנית.
נא לפנות בכתב יד, בצירוף קורות חיים ופירוט נסיון קודם, לדו־קרן, קרני שומרון, ד.נ. שומרון 44855.

לחברה ארצית גדולה
באזור המרכז דרושים
★ **טכנאי מעבדה לטלויזיה**
★ **טכנאי מעבדה לוידאו**
בעלי ניסיון של 3 שנים מתבקשים
לפנות 052-448493